

T.C
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
DİNLER TARİHİ ANA BİLİM DALI

ÇİN'DE KATOLİK MİSYONUNUN GELİŞİMİ VE
GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

KEZİBAN KANDEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. AHMET TÜRKAN

KONYA-2025

T.C
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
DİNLER TARİHİ ANA BİLİM DALI

ÇİN'DE KATOLİK MİSYONUNUN GELİŞİMİ VE
GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

KEZİBAN KANDEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. AHMET TÜRKAN

KONYA-2025

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Keziban KANDEMİR
	Numarası	22810201023
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı/Dinler Tarihi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Çin’de Katolik Misyonunun Gelişimi ve Günümüzdeki Durumu

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Keziban KANDEMİR

İmza

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Keziban KANDEMİR
	Numarası	22810201023
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı/Dinler Tarihi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı Prof.	Prof. Dr. Ahmet TÜRKAN
	Tezin Adı	Çin’de Katolik Misyonunun Gelişimi ve Günümüzdeki Durumu

Bu tez, Katolikliğin Çin'deki tarihsel serüvenini, sosyo-politik etkilerini ve günümüzdeki konumunu çok yönlü bir yaklaşımla ele almaktadır. Katoliklik, Çin'e ilk olarak Tang Hanedanı (618-907) döneminde dolaylı yollardan giriş yapmış olsa da asıl etkili ve kurumsal yayılımı 16. yüzyılda Cizvit misyonerlerinin faaliyetleriyle başlamıştır. Matteo Ricci gibi öncü misyonerler aracılığıyla hem entelektüel hem de kültürel etkileşim kurulmuş, bu da Katolikliğin Çin elitleri arasında sınırlı da olsa kabul görmesini sağlamıştır. Ancak bu süreçte dinî ve kültürel farklılıklar, özellikle geleneksel Çin ritüelleriyle Katolik inancı arasındaki çatışmalar, zaman zaman ciddi gerilimlere ve yasaklamalara neden olmuştur.

Qing Hanedanı (1644-1911) dönemindeki yasaklamalar, 19. yüzyıldaki Batı emperyalizmiyle birlikte Katolikliğin tekrar ivme kazanması ve 20. yüzyıl başlarında misyoner faaliyetlerinin yeniden artması, Çin’de Katolikliğin inişli çıkışlı bir gelişim süreci yaşadığını göstermektedir.

1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte Katolik Kilisesi ciddi baskılarla karşı karşıya kalmıştır. Yeni rejimin laik ve komünist ideolojisi doğrultusunda dinî kurumlar devlet kontrolü altına alınmış, Vatikan ile diplomatik ilişkiler kesilmiş ve Katolikliğin yalnızca "Çin'e özgü" bir versiyonu olan Çin Katolik Vatansever Derneği (Chinese Catholic Patriotic Association - CCPA) aracılığıyla faaliyet göstermesine izin verilmiştir. Bu durum, Vatikan'a bağlı kalmaya devam eden "yeraltı kiliseleri" ile devlet destekli resmi kiliseler arasında bir ikilik yaratmıştır.

Günümüzde ise Çin ile Vatikan arasındaki ilişkilerde yumuşama sinyalleri görülmektedir. 2018 yılında yapılan piskopos atamaları anlaşması, bu sürecin önemli bir dönüm noktasıdır. Her ne kadar bu anlaşma, bazı çevrelerde Katolikliğin özünden taviz verdiği şeklinde yorumlansa da Çin'deki Katoliklerin meşru dini liderlere ulaşabilmesi açısından önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, devletin din üzerindeki kontrol mekanizmaları hâlâ oldukça güçlüdür ve dijital gözetim, sosyal kredi sistemleri gibi uygulamalarla dini ifade alanları kısıtlanabilmektedir.

Sonuç olarak, Katoliklik Çin'de hem tarihsel mirası hem de güncel gelişmeleriyle karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu çalışma, Katolikliğin Çin toplumundaki çok katmanlı yapısını anlamaya çalışırken, aynı zamanda din-devlet ilişkileri, dini kimlik, kültürel etkileşim ve uluslararası diplomasi gibi daha geniş çerçevelerde de değerlendirme yapmaktadır.

Çalışmamız Çin'de Katolikliğin tarihsel arka planı detaylandırarak, Çin'in modernleşme süreçlerinde dinin nasıl konumlandığını ve Batılı inanç sistemlerinin Çin toplumuna nasıl entegre edilmeye çalışıldığını analiz etmektedir. Bu tezde ayrıca Çin'deki Katolik gençliğin dini kimliklerini nasıl şekillendirdiği, dini inancın kentleşme, eğitim ve teknolojiyle nasıl yeniden tanımlandığı da irdelenmiştir. Çin'de dinin sadece bireysel bir inanç sistemi değil, aynı zamanda kültürel, politik ve uluslararası bir mesele haline geldiği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin, Katoliklik, Matteo Ricci, Vatikan-Çin ilişkileri, Din Özgürlüğü

 KONYA	<p>T.C.</p> <p>NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ</p> <p>Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	---	--

ABSTRACT

Author' s	Name- Surname	Keziban KANDEMİR
	Number	22810201023
	Department	Philosophy and Religious Sciences/History of Religions
	Study Programme	Master's Degree
	Supervisor	Prof. Dr. Ahmet TÜRKAN
	Title of the Thesis	The Development and Current Status of Catholic Mission in China

This thesis approaches the historical trajectory, socio-political impacts, and current status of Catholicism in China from a multifaceted perspective. Although Catholicism first entered China indirectly during the Tang Dynasty (618-907), its effective and institutional expansion began in the 16th century with the activities of Jesuit missionaries. Through pioneering missionaries such as Matteo Ricci, both intellectual and cultural interactions were established, which led to the limited acceptance of Catholicism among Chinese elites. However, during this process, religious and cultural differences—especially the conflicts between traditional Chinese rituals and Catholic beliefs—occasionally led to serious tensions and prohibitions.

The bans during the Qing Dynasty (1644-1911) the resurgence of Catholicism with Western imperialism in the 19th century, and the renewed missionary activities

in the early 20th century demonstrate that the development of Catholicism in China has been marked by ups and downs.

With the founding of the People's Republic of China in 1949, the Catholic Church faced significant pressures. In line with the secular and communist ideology of the new regime, religious institutions were brought under state control, diplomatic relations with the Vatican were severed, and Catholicism was only allowed to operate through a "China-specific" version known as the Chinese Catholic Patriotic Association (CCPA). This situation created a dichotomy between "underground churches" that remained loyal to the Vatican and the state-sanctioned official churches.

Today, signs of a thaw in relations between China and the Vatican can be observed. The 2018 agreement on the appointment of bishops marks an important turning point in this process. Although some circles interpret this agreement as a compromise on the essence of Catholicism, it is seen as a significant step in enabling Chinese Catholics to access legitimate religious leaders. Nevertheless, state control over religion remains strong, and practices such as digital surveillance and social credit systems continue to restrict spaces for religious expression.

In conclusion, Catholicism in China possesses a complex structure due to both its historical legacy and contemporary developments. While seeking to understand the multi-layered nature of Catholicism within Chinese society, this study also evaluates broader contexts such as state-religion relations, religious identity, cultural interaction, and international diplomacy.

By detailing the historical background of Catholicism in China, this study analyzes how religion has been positioned during China's modernization processes and how Western belief systems have been attempted to be integrated into Chinese society. This thesis also examines how Catholic youth in China shape their religious identities and how religious belief is redefined through urbanization, education, and technology. It is emphasized that religion in China has become not only a personal belief system but also a cultural, political, and international issue.

Keywords: China, Catholicism, Matteo Ricci, Vatican-China Relations, Religious Freedom

ÖNSÖZ

Din; dünyada siyaseti, küresel sistemi, savaşları ve kimi zaman da barışı yönlendiren bir anlayış olmuştur. Ülkeleri, insanları, geçmişi ve bugünü anlamak için de bir toplumdaki inançları anlamak gerekir. Çalışmamızda dünya gündeminde büyük bir yer işgal eden ve günlük hayatımızda da sıklıkla duyduğumuz Çin ve dünyada en çok mensubu bulunan Hristiyanlık ve özelinde Katolikliğin Çin'deki geçmişine yer verilmiştir.

Bu tez çalışması, Katolikliğin Çin'deki tarihsel gelişimini, dini ve kültürel etkileşimlerini ve günümüzdeki sosyo-politik durumunu incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Çin gibi köklü bir medeniyetin Batı kaynaklı bir inanç sistemiyle karşılaşması, yalnızca dini değil, aynı zamanda kültürel, siyasal ve diplomatik pek çok boyutu da beraberinde getirmiştir. Katoliklik, yüzyıllar boyunca Çin'de farklı dönemlerde hem kabul görmüş hem de baskı altında kalmış; bu dinin Çin toplumundaki yeri sürekli değişim göstermiştir. Bu bağlamda, çalışmamız hem geçmişin izlerini sürmekte hem de günümüzde Çin'deki Katolik mensuplarının karşılaştığı zorlukları ve gelişmeleri anlamaya çalışmaktadır.

Tez sürecinde Katoliklik ile Çin devlet politikaları arasındaki ilişki, resmi ve yeraltı kiliseleri ayrımı, Vatikan ile Çin arasındaki diplomatik temaslar ve dini özgürlükler gibi konular ele alınmıştır. Ayrıca, günümüz Çin'inde teknolojik gelişmelerin, gözetim sistemlerinin ve genç nüfusun dine yaklaşımının Katolik kimliği üzerindeki etkileri de değerlendirilmiştir.

Çalışmamızın birinci bölümünde Hristiyanlığın Çin'e girişi ve yayılımı tarihi verilere dayanarak ele alınmıştır. Bu bölümde yalnızca Katoliklerden değil, aynı zamanda Çin'de bulunan diğer Hristiyan mezheplerinden ve nüfus dağılımlarından da söz edilmiştir. Ardından çalışmamızın temelini oluşturan Çin'de Katoliklik konusu ele alınmıştır. Bu çerçevede Katolikliğin Çin'e giriş süreci, bu sürece öncülük eden misyonerler ve 16. yüzyıldan itibaren yaşanan gelişmeler tarihsel bir perspektifle incelenmiştir. Özellikle Cizvit misyonerlerinin katkıları, Katolik inancının Çin'deki ilk temsili ve yerel kültürle kurduğu etkileşim bu bölümde detaylandırılmıştır.

Katolikliğin zamanla Çin toplumu içinde nasıl bir yer edindiği, dönem dönem karşılaştığı kısıtlamalar, halk ve yönetim nezdindeki algısı ile birlikte ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise, Çin kültürü ve Katoliklik entegrasyonu kapsamında Çin devletinin Katolik kilisesine yönelik politikaları, din-devlet ilişkileri çerçevesinde ele alınmış ve resmi kiliseyle yeraltı kiliseleri arasındaki farklar açıklanmıştır. Katolikliğin Çin’de sadece dini değil, aynı zamanda politik bir mesele hâline gelmesiyle birlikte, Vatikan-Çin ilişkileri, piskopos atamaları konusundaki son gelişmeler ve bu ilişkilerin dini özgürlükler üzerindeki etkilerine değinilmiştir. Çin’in uyguladığı dini denetim politikaları, Katolik cemaatlerin bu ortama verdiği tepkiler ve Çin’de Katolikliğin günümüzdeki durumu, teopolitik bir bakış açısıyla analiz edilmiştir.

Bu tez, yalnızca Katoliklik özelinde bir araştırma olmakla kalmayıp, aynı zamanda din-devlet ilişkileri, kültürel çatışmalar ve uluslararası diplomasi gibi daha geniş bir bağlamda da düşünsel katkı sunmayı ve Çin’de Katoliklik meselesine akademik bir zemin kazandırarak ileride yapılacak çalışmalara katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Çalışma sürecinde konu seçiminde, kıymetli bilgileri ve tavsiyeleriyle rehberlik eden ve kaynak konusunda yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Ahmet Türkan’a, beni bu süreçte destekleyen değerli eşim, ailem ve arkadaşlarıma sonsuz şükranlarımı sunarım.

Keziban Kandemir

Konya/2025

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	I
ÖZET	II
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	VI
İÇİNDEKİLER	VIII
KISALTMALAR	X

GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu, Amacı, Sınırlılıkları ve Yöntemi	1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	1
1.3. Araştırmanın Önemi	1
1.4. Araştırmanın Kapsamı.....	2
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	2
2. Yöntem.....	3
2.1. Araştırma Yöntemi	3
2.2. Veri Toplama Araçları.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇİN'E HRİSTİYANLIĞIN GİRİŞİ VE ÇİN'DE KATOLİKLİK

A. Çin'in Tarihi, Coğrafi ve Kültürel Yapısı	4
B. Çin'de Hristiyanlık	5
1. Çin'de Hristiyanlığın Dönemleri.....	5
1.1. Hristiyanlığın Çin'e Geliş Dönemi (7. yy).....	5
1.2. Hristiyanlığın Çin'de Gelişim Dönemi (13.yy).....	7
1.3. Çin'de Modern Dönemde Hristiyanlık (20-21. yy).....	9
C. Çin'in Katoliklik ile Tanışması	11
1. Katolikliğin Çin'e Girişi	11
2. Çin'deki Katolik Misyonerler	13
2.1. John of Montecorvino (Giovanni da Montecorvino) (1246-1328)	13
2.2. Matteo Ricci (1552-1610)	14
2.3. Johann Adam Schall von Bell (1591-1666)	16
2.4. Ferdinand Verbiest (1623-1688)	17
D. Çin'de Katolikliğin Gelişimi	18

1. 16. Yüzyıl ve Cizvitlerin Etkileri	18
1.1. İnkültürasyon	22
2. 17. Yüzyılda Katolik-Çin İnanç Uyumu	25
3. 19. Yüzyıl Çin’inde Batı Etkisi ve Katoliklik	29

İKİNCİ BÖLÜM

MODERN DÖNEMDE ÇİN KATOLİKLERİ

A. Modern Dönemde Çin Katoliklerinin Durumu	32
1. Çin’de Mao Sonrası Katolikliğin Durumu	33
1.1. Kültürel Devrimin Katolikliğe Etkisi	36
1.2. Yeraltı Kiliseleri	37
1.3. Çin Yurtsever Katolik Kilisesi (Chinese Patriotic Catholic Association - CCPA)	40
1.3.1. CCPA’nın Faaliyet Alanları	45
1.3.2. CCPA’ya Bağlı Kurumsal Yapılar	47
2. Vatikan-Çin Arasındaki İlişkiler	50
2.1. Vatikan ve Tayvan Meselesi	60
3. Çinlileştirme (Sinicization)	61
3.1. Çinlileştirmenin Katolik Kimliği Üzerindeki Etkileri	63
B. Katoliklik ve Çin Kültürü Entegrasyonu.....	65
1. Dini Metinlerde Entegrasyon	66
2. Katolik İnanışlarının Yeniden Yorumlanması	69
3. Kilisenin Yapı ve Uygulamalarındaki Değişiklikler	70
4. Çin Toplumunda Katolikliğe Bakış ve Tepkiler	71
SONUÇ	73
EKLER	74
KAYNAKÇA.....	83

KISALTMALAR

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
bkz	:	Bakınız
c	:	Cilt
cm	:	Santimetre
CCPA	:	Chinese Catholic Patriotic Association
ÇKP	:	Çin Komünist Partisi
Dia	:	Diyanet İslam Ansiklopedisi
Ed	:	Editör
M.Ö.	:	Milattan Önce
M.S.	:	Milattan Sonra
ö	:	Ölüm
Pew	:	Pew Research Center
s	:	Sayfa
St.	:	Saint
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
yy	:	Yüzyıl

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu, Amacı, Sınırlılıkları ve Yöntemi

1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

“Çin’de Katolik Misyonunun Gelişimi ve Günümüzdeki Durumu” adlı tez çalışmamızda kısaca Çin hakkında genel bir bilgi verildikten sonra Hristiyanlığın Çin’e girişi ve gelişimi konusu ele alınacaktır. Ardından tez çalışmamızın asıl konusunu oluşturan Çin’de Katoliklik konusuna giriş yapılacaktır. Bu konu bağlamında Katolikliğin Çin’e giriş ve yükseliş dönemleri işlenip Çin-Katolik kültürü entegrasyonuna yer verilecek ve modern dönemde Çin Katoliklerinin durumu ele alınacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çin Halk Cumhuriyeti son dönemlerde dünya gündeminde adından sıkça söz ettiren ülkelerden bir tanesidir. Ekonomik ve kültürel yapısının yanı sıra bünyesinde yer alan geleneksel inançları da oldukça dikkat çekmektedir. Çalışmamızın amacı Çin’de Hristiyanlık hakkında kısa bir bilgilendirme yapmak ve Çin’in içinde azınlık durumunda bulunan Katoliklerin durumuna ışık tutmaktır. Bu çalışmada, Katolikliğin Batı ile Çin arasında bir köprü rolü oynadığı dikkate alınarak, Çin'deki durumu hakkında bilgi vermek amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Çin Halk Cumhuriyeti özellikle son yüzyılda geçirdiği değişim ve ilerlemelerle dikkat çekmektedir. Bu değişimlerden bir tanesi de ülkede misyonerlik faaliyetlerinin artmasıyla beraber çoğalan Hristiyan-Katolik nüfustur. Bu değişim ülkede dini açıdan bir değişiklik oluşturmasının yanı sıra ülkenin sosyo-kültürel yapısını da yönlendirmektedir. Çin’in dini inançlara karşı tutumları göz önünde bulundurulduğunda bu değişimlerin yansıması da yalnızca bu ülkeyle kalmaz aynı zamanda tüm Hristiyan mensuplarını ve Katolik dünyayı etkiler. Dolayısıyla bu çalışma öncelikle Dinler Tarihi açısından diğer yandan uluslararası ilişkiler ve teopolitik açıdan da önem arz etmektedir.

1.4. Araştırmanın Kapsamı

Bu tez, Çin’de Katolikliğin tarihsel gelişimi ve günümüzdeki durumunu incelemektedir. Çalışmada, özellikle Çin hükümetinin din politikaları ve Çinlileştirme süreci çerçevesinde Katolik Kilisesi’nin yapısal ve kimliksel dönüşümleri ele alınmıştır. Araştırma hem resmi devlet kiliseleri hem de Vatikan’a bağlı yeraltı kiliseleri arasındaki ilişkiyi ve bu yapının Katolik inanç ve kimliği üzerindeki etkilerini kapsamaktadır. Ayrıca, Çin’de Katolik inancını sürdüren bireylerin deneyimleri ve bu deneyimlerin genç kuşak üzerindeki etkileri de değerlendirilecektir. Tez, Çin’in farklı bölgelerindeki Katolik topluluklarının genel durumunu yansıtmayı amaçlamaktadır ancak Çin’de din üzerindeki devlet kontrolü, sansür ve dini kimliğin gizlenmesi gibi sebepler yüzünden detaylı bölgesel analizler bu çalışmanın dışında bırakılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın en önemli sınırlılığı, tezde yalnızca Katolik mezhebinin Çin’deki durumuna ve gelişimine odaklanmasıdır. Ayrıca, saha çalışması ve doğrudan görüşmeler yapılamamıştır; araştırma büyük oranda mevcut akademik kaynaklar, resmî belgeler ve çevrim içi veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu durum, yerli Katolik din mensuplarının bireysel deneyimlerinin ve farklı bakış açılarının yeterince derinlemesine incelenememesine neden olmuştur. Çin’de din üzerindeki sıkı devlet denetimleri ve bilgi akışındaki kısıtlamalar da güvenilir ve güncel verilere ulaşmayı zorlaştırmıştır. Son olarak, Katolikliğin Çin’de farklı bölgelerde ve etnik gruplar arasında değişen uygulamaları ve deneyimleri bu çalışma kapsamında detaylandırılmamıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Yöntemi

Çalışmamızda aktarılan konularla ilgili bilgiler tarihi verilere dayandırılarak bu verilerin mukayeseli bir değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışmamızda karşılaştırmalı yöntemin yanı sıra, betimleme yöntemine de başvurulmuştur. Ayrıca nitel araştırma yöntemi tercih edilerek, araştırma kapsamında Çin’de Katolikliğin gelişimi ve günümüzdeki durumuyla ilgili mevcut akademik çalışmalar, resmi devlet ve kilise belgeleri ile güvenilir çevrimiçi kaynaklar incelenmiştir. Grafik, tablo ve istatistiksel veriler kullanacağımız için de nicel yönetime başvurulmuştur.

2.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmamızda ilk ve en önemli kaynakların başında Çin Katolikliği ve Çin Hristiyanlığı alanında yapılmış yabancı çalışmalar gelmektedir. Bilhassa 20. yüzyılın başlarında kaleme alınmış araştırma kitapları, doğrudan ya da dolaylı olarak konunun işlendiği tezler ve ansiklopedik makaleler kaynaklarımızın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu kaynakların yanı sıra bilimsel çalışmalar, Türkçe makale ve kitaplardan da yararlanılmıştır. Araştırmamızın temel kaynakları arasında, Daniel Bays – *A New History of Christianity in China*, Richard Madsen- *China's Catholics: Tragedy and Hope in an Emerging Civil Society*, D. E. Mungello- *The Catholic Invasion of China: Remaking Chinese Christianity*, Cindy Yik-yi Chu- *The Catholic Church in China* gibi eserler bulunmaktadır. Çalışmamızda *Catholic Encyclopedia*, *Britannica* gibi ansiklopediler ve devletlerin yıllık resmi raporları da kaynak olarak kullanılmıştır. Ayrıca Çin ve Hong Kong’daki Katolik Kilisesi tarihi ve kilise-devlet ilişkileri üzerine çalışan bir akademisyen olan Beatrice Leung’un eserlerinden de çokça yararlanılmıştır. Bu kaynakların yanı sıra, GALE, Springer, Brill, Taylor and Francis, JSTOR, ProQuest, Oxford Academic, Cambridge Core gibi akademik veri tabanları birincil kaynak olarak kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇİN'E HRİSTİYANLIĞIN GİRİŞİ VE ÇİN'DE KATOLİKLİK

A. Çin'in Tarihi, Coğrafi ve Kültürel Yapısı

Günümüzde dünyanın en kalabalık ikinci ülkesi olan Çin¹, son yıllarda hızlı büyüyen ekonomisi ve teknoloji alanındaki gelişmeleriyle dikkat çekmektedir. Çin'in yazılı kaynaklarda bilinen tarihi M.Ö. 4600'lü yıllara kadar inmektedir.² Tarih boyunca coğrafi konumu sürekli olarak değişmiş olan Çin kimi zaman Türklerin kimi zaman Moğolların hükümdarlığında yaşamıştır.³ Çin uygarlığının doğduğu yer, Sarı Nehir ve kolları tarafından sulanan Kuzey Çin Ovasıdır.⁴

2024 itibariyle 1.425.276.157 nüfusu bulunan Çin'in⁵ başkenti ülkenin kuzeydoğusunda bulunan Pekin şehridir. Çin'in en büyük şehri ise Yangçe Nehri kıyısında yer alan ve bir liman şehri olan Şangay'dır.⁶ Çin homojen bir etnik yapıya sahip olmasına rağmen, ülkenin %91,6'sı Çin'in "Han Çinlilerinden" oluşmaktadır.⁷ Resmi dili Mandarin olsa da Çin'in bünyesinde azınlık dilleri haricinde toplam 56 lehçe bulunmaktadır.⁸

Çin'de geleneksel halk inançlarının yanında Hristiyanlık, İslamiyet ve Yahudi mensupları da yer almaktadır. Ancak hükümet Budizm, Taoizm, İslam, Protestanlık ve Katoliklik olmak üzere yalnızca beş dini tanımaktadır.⁹ ABD'nin 2022 raporuna göre, 2021 yılında ülke nüfusunun yüzde 18,2'sini Budistlerin, yüzde 5,1'ini Hristiyanların, yüzde 1,8'ini Müslümanların, yüzde 21,9'unu halk dinleri mensuplarının ve yüzde 52,2'sini ateistlerin veya hiçbir dine bağlı olmayanların oluşturduğu, Hinduların, Yahudilerin ve Taoistlerin ise yüzde 1'den az olduğu tahmin

¹ United Nations, Department of Economic and Social Affairs, "Population by Country (2024) - Worldometer" (16 Temmuz 2023).

² Yücel Hacaloğlu, *Günümüzde Çin* (Ankara: Ufuk Ajansı Yayınları, 1973), 9.

³ Yücel Hacaloğlu, *Günümüzde Çin*, 9.

⁴ Martin Stuart-Fox, *A Short History of China and Southeast Asia: Tribute, Trade and Influence* (Australia: Allen & Unwin, 2003), 9.

⁵ Population Today, "Dünya Nüfusu (2024)" (Erişim 06 Mayıs 2024).

⁶ Yusuf Mert Üstün, "Çin Halk Cumhuriyeti", *Akademik Coğrafya* (2019).

⁷ Yusuf Mert Üstün, "Çin Halk Cumhuriyeti" (2019).

⁸ Mehmet Ölçel, *Çin'in İçinden Diplomat Gözüyle 90 Ay ve Sonrası* (Ankara: Hitabevi, 2016).

⁹ US Department of State, *China (Includes Hong Kong, Macau, Tibet, and Xinjiang)* (U.S. Department of State) (Erişim 08 Mayıs 2024).

edilmektedir.¹⁰ Genel olarak Çin’de dini uygulamalara, iktidardaki rejime ve eğitim sistemi gibi yerleşik kurumlara bir tehdit olarak algılanmadıkları sürece hoşgörü gösterilmektedir.¹¹

1 Ekim 1949’da Mao Zedong tarafından Çin Halk Cumhuriyeti’nin ilan edilmesiyle birlikte tek partili rejim ülkede hâkim yönetim haline gelmiştir. 90’lardan sonra tüm dünyada ABD ile yarışacak bir kapitalist sistemin oluşmasıyla birlikte Çin hükümeti de Maocu yöntemlerden sıyrılıp bu kapitalist sistemden yararlanarak, komünist-kapitalist bir ülke konumuna gelmiştir.¹²

Günümüzde yalnızca Asya bölgesinde değil aynı zamanda tüm dünyada etkin bir devlet konumunda bulunan Çin, ekonomik, siyasi ve askeri alandaki atılımlarıyla uluslararası arenada söz sahibi bir ülke haline gelmiştir.¹³ 2000’li yıllardan sonra dünya ticaret ağında özellikle üretim yönünden güçlü bir yükselme yaşayan Çin, küresel krizlerden etkilenmiş ancak ekonomik politikalarını da uygulamaya devam etmiştir.¹⁴ Bilhassa 2013 yılında başlattığı ve “Yeni İpek Yolu Projesi” olarak da adlandırılan “Bir Kuşak Bir Yol” planını ortaya koyarak yeni bir ekonomi ve kültür projesi başlatmıştır. Bu gelişimlerle birlikte Çin son yıllarda dünyada söz sahibi ülkelerden biri olmaya devam etmektedir.¹⁵

B. Çin’de Hristiyanlık

1. Çin’de Hristiyanlığın Dönemleri

1.1.Hristiyanlığın Çin’e Geliş Dönemi (7. yy)

Hristiyanlıkta misyonerlik faaliyeti, başlangıcından bu yana Hristiyanlığın temel görevlerinden biri olmuştur. Yeni Ahit’te yer alan “*Bu nedenle gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin; onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh ‘un adıyla*

¹⁰ US Department of State, *China (Includes Hong Kong, Macau, Tibet, and Xinjiang)*.

¹¹ Hsin-chi Kuan, “Religion and Politics in China”, *Universal Rights in a World of Diversity*, (2012), 155.

¹² İNSAMER, “Çin”, *insamer.com* (15 Ocak 2024).

¹³ Soner Doğan, “21. Yüzyılda Yükselen Güç; Çin, İpek Yolu Projesi ve Ortadoğu’daki Etkisi”, *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 4/1 (30 Haziran 2020), 51.

¹⁴ Varis Çakan, “Geçmişten Günümüze Çin”, *Asya Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2017), 130.

¹⁵ Varis Çakan, “Geçmişten Günümüze Çin”, 130.

vaftiz edin” (Matta 28:19) emriyle bu misyon görevinin Asya’ya ulaşması kaçınılmaz olmuştur. Hristiyanlığın Çin’e tam olarak ne zaman girdiği ise hala tartışmalı bir konudur.¹⁶

Kaynaklarda yazılı olan bilgilere göre Hristiyanlığın Çin’e gelişi 7. yüzyıla kadar uzanır. Asurlu (Nesturî) bir rahip olan Alepon’in (Aluoben) 635 yılında, Tang Hanedanlığı döneminde Çin’in başkenti Chang’an’a (modern Xi’an) gelişi ile ilk Hristiyan varlığı ortaya çıkmıştır.¹⁷ Bu dönemlerde Hristiyanlık bir yayılım gösterememiş, daha çok manastır çevresinde gelişen inziva hayatıyla tanınmıştır. 781 yılında inşa edilen ve 1625 yılında Çin’in Shaanxi eyaletinde Cizvit misyonerleri tarafından keşfedilen Xi’an anıtında yazan bilgilere göre dönemin Çin imparatoru Taizon, Nesturi keşiş Alopen’i kabul etmiş ve onun getirdiği öğretiye olumlu yaklaşmıştır.¹⁸ Tang Hanedanlığı’nın (618-907) ilk dönemlerinde, 279 cm boyundaki kireçtaşından yapılmış dünyaca ünlü Nesturi Steli’nde Çince ve Süryanice yazılar mevcuttur.¹⁹ 650 yılına gelindiğinde Alopen ve beraberindeki yirmi keşiş için imparatorluk hazinesinden bir manastır inşa edilmiştir.²⁰ Ancak ülkedeki Budist muhalefetiyle birlikte Nesturiler 10. yüzyıldan itibaren Çin topraklarında varlığını yitirmiştir.²¹ 13.yüzyılda Çin’de Fransisken rahiplerin misyonerlik faaliyetleri olsa da, bölgede kalıcı bir Hristiyan varlığının tesis edilmesi 16. yüzyılda Cizvit rahiplerin misyonları ile olmuştur.²²

Çin erken dönemlerinin önemli bir liman kenti olan Lianyungang şehrinde 1980’lerde üç kişiyi tasvir ettiği düşünülen bazı kabartma heykeller bulunmuştur. Han Hanedanlığından imparator Mingdi (MS 57-220) dönemine dayandığı varsayılan bu

¹⁶ Daniel H. Bays, *A New History of Christianity in China* (Chichester, West Sussex; Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2012), 5.

¹⁷ Jean-Paul Wiest, “China, Christianity In- New Catholic Encyclopedia” (The Catholic University of America, 2003), 489.

¹⁸ The Editors of Encyclopaedia of Britannica, “Xi’an monument | Ancient, Terracotta Warriors, Qin Dynasty | Britannica” (Erişim 15 Aralık 2023).

¹⁹ Meng Qingsheng, Li Yang, “Nestorian Stone Tablet Traces Early Christianity in China” (19 Mayıs 2019).

²⁰ The Editors of Encyclopaedia of Britannica, “Xi’an monument | Ancient, Terracotta Warriors, Qin Dynasty | Britannica”.

²¹ The Editors of Encyclopaedia of Britannica, “Xi’an monument | Ancient, Terracotta Warriors, Qin Dynasty | Britannica”.

²² Wiktorja Karpińska, “Christianity in China: Past, Present and Future”, *Roczniki Kulturoznawcze* 12/2 (17 Haziran 2021), 128-129.

heykellerin tarihiyle Budizm'in Çin'e giriş zamanının aynı döneme denk geldiği ve bu kabartmaların aslında Budist figürlerini yansıttığı iddia edilmiştir. Bu iddia her ne kadar sorgulanmamış olsa da kaya üzerine oyulmuş bu figürlerin Havari Thomas, İsa'nın annesi Meryem olduğuyla ilgili düşünceler ortaya atılmış ve üçüncü figür için çeşitli görüşler öne sürülmüştür.²³

Amerikalı Çin tarihçisi Daniel Bays'e göre Hristiyanlığın Çin'e girişi çok daha erken dönemlere denk gelmektedir. Ona göre Havari Thomas'ın Çin'deki varlığına dair iddialar yeni değildir. Thomas'ın MS 60'lı yıllarda Hindistan'da kilise kurduğu (Mar Thoma Kilisesi), bu ziyareti sırasında Çin'e gittiği ve oradan yine Hindistan'a geldiği iddia edilmiştir. Sonraki yüzyıllarda birisi güney bölgesinden Malabar'da diğeri Süryani kökenli Doğu Kilisesinde bulunan iki dua kitabının Çin'e atıf yapma ihtimali var gibi görünse de Thomas'ın Çin'de bulunma teorisine çok az kişi inanmıştır. 16.yüzyılda Çin'e gelen ilk Cizvit misyoner ve Katolikliğin Çin'deki kurucusu olan Matteo Ricci bu iddialarla ve hikayelerle karşılaşmıştır ancak bunu belgeleyen somut kanıtlar olmamıştır. 2008 yılında iki Fransız bu iddiaların ateşli bir savunucusu olmuş ve Thomas-Çin bağlantısı hakkında bir kitap yazmışlardır. Hristiyanlığın Çin'de henüz oluşum aşamasında olan Budizm'i etkilediğini savunmuşlardır.²⁴

1.2.Hristiyanlığın Çin'de Gelişim Dönemi (13.yy)

845 yılında Taoist Kral Wu Tsung yönetime geldiğinde Hristiyanlık giderek zayıflamaya başlamıştır. Hristiyanlığın Asya'da ve bilhassa Çin'de asıl yayılıp gelişmesi 16.yüzyılda Katolik misyonerlerin çalışmalarıyla olmuştur.²⁵ Bu dönemden itibaren Çin'deki Hristiyan misyonlarının amacı, Hristiyan inancını yaymak, kendi kendini yöneten, kendi kendine yayılım gösteren ve kendi kendini destekleyen bir

²³ Daniel H. Bays, *A New History of Christianity in China*, 5.

²⁴ Daniel H. Bays, *A New History of Christianity in China*, 5.

²⁵ Demirci, Kürşat, "Hristiyanlık", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (DİA) (Erişim 05 Aralık 2023).

Hristiyan kilisesi oluşturmaktı. Böylece Kilise büyüdükçe Çinli Hristiyanlar kilisenin tarihini belgeleyen kayıtların giderek daha önemli bir bölümünü üretmişlerdir.²⁶

Çin ve Avrupa arasındaki ilk ilişkiler 13. ve 14. yüzyıllara, Marco Polo zamanına kadar dayanmaktadır. 1245 yılında Papa IV. Innocent (ö. 1254) tarafından düzenlenen Lyon Konsili Asya'ya Hristiyanlığın uzanmasında oldukça etkilidir. Bu dönemden sonra Fransiskan ve Dominiken papazlar Asya'ya gitmeye başlamışlardır.²⁷ Orta Çağ'da başlayan misyonerlik çalışmaları ise Çin'de tepkilere neden olmuş ve bu da Çin'in Avrupa'ya karşı kapanmasına neden olmuştur. Çin 19. yüzyılın ortalarında Batı'ya açılmıştır.²⁸ Bu dönemde başlayan ilişkiler yalnızca ticaret ve siyasetten ibaret olmamış, aynı zamanda misyonerlik faaliyetleri de Fransa'nın desteğiyle hız kazanmıştır. Fransa'nın müdahalesiyle Katolik misyonerliğine verilen haklar sonrasında Protestanlar için de genişletilmiştir.²⁹

Çin'de Hristiyanlığın tarihi her ne kadar 7. yüzyıla dayansa da misyonerlik çalışmalarının kalıcı şekilde tesis edilmesine katkıda bulunan ilk kişi 16. yüzyılda yaşamış Gaspar de Cruz'dur (ö. 1570). Kısa bir süre Çin'de kalmasına rağmen kendisinden sonra gelen Katolik misyoner Matteo Ricci'yi (ö. 1610) etkilemiş ve birlikte misyonerlik çalışmaları yürütmüşlerdir.³⁰ 16. yüzyılda Hristiyanlık Çin'deki inançlar arasında kalıcı olarak yerini almıştır.

1664 yılında Çin'in Mançular tarafından ele geçirilmesi kilisede kısıtlamalara ve büyük acılara neden olmuştur. Hristiyanlar için karşıtlıklar ve bazı ilim adamları tarafından düşmanlıklar beslenmiştir. Çin İmparatorluğunun matematik kurulu başkanı ünlü Cizvit Johann Adam Schall von Bell (ö. 1666) hapse atılmış, ancak kısa süre sonra ilk Mançu imparatoru Shun-che'nin gözüne girmiştir.³¹ Daha sonra Mart 1692'de Ayinler Kurulu Başkanı Ku Pa-tai ve bazı meslektaşları imparatora, Avrupalıların herhangi bir yasa ihlalinden suçlu olmadıklarını, bu nedenle onların

²⁶ Xiaoxin Wu (ed.), *Christianity in China: A Scholars' Guide to Resources in the Libraries and Archives of the United States* (Armonk, N.Y: M.E. Sharpe, 1989), 32.

²⁷ Henri Cordier, "Catholic Encyclopedia: The Church in China" (New York: Robert Appleton Company, 1908).

²⁸ Hamiyet Sezer Feyzioğlu, "Batı-Çin Savaşları ve Osmanlı Devleti" 36/62 (2017), 90.

²⁹ Hamiyet Sezer Feyzioğlu, "Batı-Çin Savaşları ve Osmanlı Devleti", 93.

³⁰ Henri Cordier, "Catholic Encyclopedia: The Church in China".

³¹ Henri Cordier, "Catholic Encyclopedia: The Church in China".

dinlerinin yasaklanmasının adil olmadığını belirten bir not göndermiştir. Notun içinde kiliselerin varlığını sürdürmesine izin verilmesinin uygun olacağı yazılıdır. İmparator bu kararı onaylamış ve yayınladığı fermanın kopyalarını valiliklere göndermiştir.³² Böylece Çin’de Hristiyan oluşumuna karşı imtiyazlar varlığını sürdürmeye devam etmiştir.

1.3.Çin’de Modern Dönemde Hristiyanlık (20-21. yy)

2023 itibariyle dünyanın en kalabalık ikinci ülkesi olan Çin³³ günümüzde Asya’da yükselen bir güç olmaya devam etmektedir. Çin’deki Hristiyan nüfusu her ne kadar azınlık sayılsa da dünya Hristiyanlarının büyük bir bölümünü oluşturur. Günümüzde dünyadaki en kalabalık Hristiyan nüfusa sahip 8. ülke konumundadır. Pew Research Center’in 2015 verilerine göre Çin’deki Hristiyan nüfusu dünya Hristiyan nüfusunun % 3.1’ini oluştururken, Çin nüfusunun 5.2’sini oluşturmaktadır.

Çin’de Hristiyanlık, Çin’in 1980’lerde ekonomik reformlar ve dünyaya açılma dönemine denk gelmesiyle birlikte gelişmiştir.³⁴ Çin son otuz yıl içinde Hristiyan mensuplarının sayısındaki önemli artışla birlikte dini bir canlanmaya tanık olmuştur. Çin’de Hristiyanlığın yükselişi ÇKP (Çin Komünist Partisi) için bir tehdit olarak algılansa da Hristiyanlık ülkede daha talepkâr hale gelmekte ve Hristiyan kurumlar tarafından halka eğitim ve sağlık gibi yeni hizmetler sunulmaktadır. Ancak hükümet son yıllarda Hristiyan cemaati kontrol altında tutmak ve faaliyetlerini zaman zaman kısıtlamak için bazı girişimlerde bulunmaktadır.³⁵

1950’lerin başında yeni komünist rejim tarafından yabancı misyonerlerin sınırdışı edilmesinden bu yana Hristiyanlık Çin’in yerel gerçekleriyle tamamen yerleştirilmiştir.³⁶ Bugün Çin’in Hristiyan nüfusu öğrenciler, yetişkinler, kırsal

³² Henri Cordier, “Catholic Encyclopedia: The Church in China”.

³³ United Nations, Department of Economic and Social Affairs, “Population by Country (2024) - Worldometer” (16 Temmuz 2023).

³⁴ Pew Research Center, *Christianity* (Pew Research Center, 30 Ağustos 2023).

³⁵ Eleanor Albert, “Christianity in China”, *Council on Foreign Relations*, (2018), 1-6.

³⁶ Nanlai Cao, “Gender, Modernity, and Pentecostal Christianity in China”, *Global Pentecostalism in the 21st Century*, (2013), 149.

kesimden şehirlere kadar her yaştan ve gruptan insanları kapsamaktadır. Aynı zamanda Çin dünyanın en büyük İncil üreticisidir.³⁷

Çin’de Hristiyanlık üç büyük kuruluş tarafından denetlenmektedir: Üçlü Yurtsever Hareketi, Çin Hristiyan Konseyi ve Çin Yurtsever Katolik Derneği. Devlet onaylı bir Hristiyan örgütü olarak faaliyet göstermek için dini liderlerin Hristiyan öğretisini hükümete ve ÇKP düşüncesine “adapte etmek” için eğitim almaları gerekmektedir.³⁸

Günümüzde Çin’de Protestanlık ve Katoliklik olmak üzere iki Hristiyan mezhebinin varlığından söz edilebilir. Protestanlık 19. yüzyılda gelişim göstermeye başlamış ve misyonerlik faaliyetlerini hızlandırmıştır. Günümüzde Çin’de ikamet eden Protestan sayısının 23 ile 40 milyon arasında olduğu düşünülmektedir. Bu sayı ülke nüfusunun % 1.7 ile % 2.9 arasında bir orana tekabül etmektedir. Tahminen her yıl 500 bin kişinin de Protestan vaftizi gerçekleşmektedir.³⁹

Çin’de “Resmi Kilise” ve “Yeraltı Kiliseleri” olmak üzere kiliselerin iki kolu bulunmaktadır. Resmi kiliseler hükümete bağlı olan Diyanet İşleri Dairesi (State Administration for Religious Affairs -SARA)’e bağlı kiliselerdir. Yeraltı kiliseleri ise, Çin’in piskopos seçme yetkisini reddeden ve Vatikan’a sadakat konusunda ısrar eden din adamlarının oluşturduğu kurumlardır. 2018 itibariyle Çin hükümetinin onaylamadığı 30-40 piskopos, Vatikan’ın onaylamadığı Çin devletine bağlı yedi piskopos bulunmaktadır.⁴⁰

Günümüz Çin’inde dini özgürlüklere dair pek çok kısıtlamalar vardır. Çin’in kuruluş temeli olan anayasasında açıkça din özgürlüğü ifadesi yer almasına rağmen pratikte bunun bir karşılığı bulunmamaktadır. Tibet Budistleri ve Uygur bölgesinde yaşayan Müslümanlar için özgürlük sorunu son yıllarda çok daha kötü bir durumdayken Katolik ve Protestan din adamları için tutuklamalar ve kısıtlamalar söz konusudur.⁴¹

³⁷ Eleanor Albert, “Christianity in China”, 1-6.

³⁸ Eleanor Albert, “Christianity in China”, 1-6.

³⁹ BBC News, “Pekin’den ‘Çin Usulü Hristiyanlık’ Planı”, *BBC News Türkçe* (07 Ağustos 2014).

⁴⁰ Pew Research Center, *Christianity*, 30 Ağustos 2023.

⁴¹ U.S. Commission on International Religious Freedom, “China U.S. Commission on International Religious Freedom: 2013 Annual Report” (Erişim 13 Aralık 2023).

C. Çin'in Katoliklik ile Tanışması

1. Katolikliğin Çin'e Girişi

Resmî belgelerden edinilen bilgilere göre Nesturiler aracılığıyla Çin'de tanıtılan Hristiyanlık, 7. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Çin'de Hristiyanlık tarihinin ilk adımları olan bu tarih Tang Hanedanlığı dönemine denk gelmektedir.⁴² Her ne kadar Nesturiler misyon faaliyetleri için uğraşmış olsalar da birkaç asır sonra varlığını yitirmiş ve Hristiyanlığın asıl yayılımı Katolik din adamlarının eliyle olmuştur.

Çin'e Katolikliğin girişi 13, 16 ve 19. yüzyıllar olmak üzere üç farklı zaman diliminde gerçekleşmiştir. Çin'de Katolikliğin ilk oluşumları Yuan Hanedanlığı (1280-1368) döneminde gerçekleşmiştir.⁴³ 13. yüzyılda Papa IV. Nicolaus (ö. 1292) tarafından görevlendirilen Montecorvinolu John (John of Montecorvino ö. 1328) liderliğinde⁴⁴ bir grup Fransisken din adamı günümüzde Pekin olarak bilinen Hanbalık şehrine gelerek burada misyonerlik faaliyetlerine başlamışlardır.⁴⁵ O dönemlerde Batıya karşı bir tehdit oluşturan ordulara karşı Hristiyan öğretisini vaaz etmekle yükümlü olan John, doğudaki misyonerlik faaliyetlerine öncelikle Perslerden başlamıştır.⁴⁶ Çin'e yönelik bu Fransisken misyonu uzak mesafelere seyahat etmenin zorlukları ve din adamı eksikliği nedeniyle kısa ömürlü olmuştur. Bu dönemde Orta Asya halklarının Hristiyanlığa değil İslam'a yönelmesinin de Fransisken misyonlarının yok olmasına neden olmuştur.⁴⁷ Böylece Hristiyanlık Nesturi varlığının silinmesinden sonra ikinci kez ortadan kaybolmuştur.⁴⁸

Katolikliğin Çin'e ikinci kez gelişi ise Cizvit misyonerleri aracılığıyla Ming Hanedanlığı (1368-1644) dönemindedir.⁴⁹ Cizvitlerin Çin'e ilk girişi (1580–1787), Çin

⁴² 知乎, “天主教简史 中国天主教发展始末 1 (Katolikliğin Kısa Tarihi: Çin'de Katolikliğin Gelişimi 1)”, 知乎专栏 (Erişim 25 Aralık 2023).

⁴³ Gao Yuan, “The Biography of St. Augustine in the Catholic Encounter with China”, *Logos: A Journal of Catholic Thought and Culture* 22/3 (2019), 87.

⁴⁴ Otto Hartig, “John of Montecorvino”, *Catholic Encyclopedia* (Robert Appleton Company, 1910).

⁴⁵ Ambrose Mong, “Catholic Missions in China: Failure to Form Native Clergy”, *International Journal for the Study of the Christian Church* 19/1 (02 Ocak 2019), 33.

⁴⁶ Otto Hartig, “John of Montecorvino”.

⁴⁷ Stephen C. Neill, Mark R. Mullins, “Christianity: Christianity In Asia”, *Encyclopedia Of Religion*, 2005, 1725.

⁴⁸ Ambrose Mong, “Catholic Missions in China”, 32.

⁴⁹ Gao Yuan, “The Biography of St. Augustine in the Catholic Encounter with China”, 87.

kültürüne yabancılaşmaktan ziyade, ona uyum sağlamalarıyla olmuştur.⁵⁰ Eski Cizvitler Çin topraklarına geldiklerinde yabancı dini öğretilerin kabul edilmesini zorlaştıran, son derece sofistike bir kültürle karşılaşmışlardır. Çok yetenekli bir grup Cizvit, bu zorluğun üstesinden gelerek öncelikle Çinli aydınlara yönelmiş ardından imparatorluğun başkentine odaklanarak Çin'de küçük bir Hristiyan topluluğu oluşturmayı başarmıştır. Özellikle Matteo Ricci adında bir Cizvit'in Çin'de üs kurmasıyla, sonraki iki asır devam edecek olan Katolik varlığının temelleri atılmıştır.⁵¹ Ming Sarayı tarafından memnuniyetle karşılanan Ricci, Hristiyanlığı Çin kültürü ve toplumuyla ilişkilendirmeyi başarmıştır. Bugün 'inkültürasyon' adı verilen stratejiyi uygulamış ve ilk olarak Çin dilini öğrenmiştir.⁵²

Kendilerini eleştirenlere göre Ricci ve meslektaşları Hristiyan İncilini Çin gelenek ve göreneklerine uyarlama konusunda çok ileri gitmeye hazırıldılar. Ancak Papa XIV. Benedict (1675-1758) 1744'te Roma dışı geleneklere bu şekilde uyum sağlanmasını yasaklamıştır. Cizvit misyonu, bir buçuk asır boyunca değişen şartlara göre kendi varlığını sürdürmüştür.⁵³ Hiçbir zaman tamamen yok olmamış, ancak 18. yüzyılın sonunda eskisinin gölgesi olmaktan öteye gidememiştir. Bu dönemde birçok ülkeden gelen öğrencilerin birbirleriyle sadece Latince konuşmalarına izin verilmesiyle bir gerileme dönemine doğru gidilmiş, Ayutthaya'daki (Tayland) papaz okulunda eğitim gören Çinli rahip Andrew Li'nin günlüğünün keşfedilmesi bu gerileme dönemine ışık tutmuştur.⁵⁴

Katolikliğin Çin'de üçüncü kez yükselişe geçmesi ise 1840-1842 Afyon Savaşlarını⁵⁵ takip eden yıllarda gerçekleşmiştir. Bu dönemde hem Katolik inancı bir ivme kazanmış hem de Protestanlık popülerleşmeye başlamıştır.⁵⁶ Meşhur Afyon Savaşlarından sonra yarı feodal yarı sömürge haline gelen Çin'de misyonerler geniş

⁵⁰ D. E. Mungello, *The Catholic Invasion of China: Remaking Chinese Christianity* (Rowman & Littlefield, 2015), 15.

⁵¹ D. E. Mungello, *The Catholic Invasion of China*, 15.

⁵² Ambrose Mong, "Catholic Missions in China", 33.

⁵³ Stephen C. Neill, Mark R. Mullins, "Christianity: Christianity In Asia", 1725.

⁵⁴ Stephen C. Neill, Mark R. Mullins, "Christianity: Christianity In Asia", 1725.

⁵⁵ Afyon Savaşları, 19. yüzyılda Britanya'nın Çin'e yasa dışı afyon ticareti yapması ve Çin'in bu ticareti engellemeye çalışması üzerine çıkan iki askeri çatışmadır. bkn. Encyclopaedia Britannica, *Opium Wars*, 18.06.2025 <https://www.britannica.com/topic/Opium-Wars>.

⁵⁶ Stephen C. Neill, Mark R. Mullins, "Christianity: Christianity In Asia", 1725.

bir yayılım alanı bulmuş ve önemli ölçüde Katolik misyonu gerçekleştirmiştir. Çin topraklarında kendi devletleri tarafından korunan misyonerler, tüm ülkede kilise, manastır, hastane, yetimhane, okul gibi kurumlar oluşturarak Katolikliği yaymak için çeşitli yöntemlere başvurmuşlardır.⁵⁷

Misyonerler yavaş yavaş Tibet sınırlarına kadar Çin'in tüm eyaletlerinde ikamet etmeyi başarmışlardır. Roma Katolikleri İmparator III. Napolyon'a (ö. 1873) güvenirken, Protestanlar da çoğunlukla Çin İç Misyonu'nun kurucusu olan Hudson Taylor'ın tavsiyesine uyarak, başvurularını yalnızca düzenli olarak oluşturulmuş Çin makamlarına yapmışlardır.⁵⁸ Böylece kilise, bireylerin ve ailelerin bağlılığı sayesinde yavaş ama istikrarlı bir şekilde büyümüştür. Ancak Hıristiyan misyonu, Batılı güçlerin nefret edilen emperyalizmiyle ilişkili olduğu için her zaman şüphe altında kalmıştır.⁵⁹

1840'tan 1949'a kadar bir asrı aşkın ilerleme sonrasında Çin'de 3 milyon Katolik Hristiyan var olmasına rağmen, Çin'deki kilisenin liderliği hep yabancı piskoposların elinde olmuştur. Bu dönemde Çin Katolikliği yabancı güçlerin tahakkümü altında varlığını sürdüren bir din olmaktan öteye gidememiştir.⁶⁰

2. Çin'deki Katolik Misyonerler

2.1. John of Monetercorvino (Giovanni da Montecorvino) (1246-1328)

John of Monetercorvino Çin ve Hindistan bölgesinde Roma Katolik misyonunun mimarı ve günümüzde Çin'in başkenti olan Pekin'in ilk başpiskoposudur.⁶¹ Birçok kaynakta Çin'deki en önemli Katolik misyoner Matteo Ricci olarak geçse de Katolik misyonunu Çin'e getiren asıl topluluk Fransisken John of Monetercorvino (1246-1328) ve beraberindeki din adamlarıdır. 13. yüzyılda Batıyı tehdit eden Asyalı ordulara karşı, Papa IV. Nicholas tarafından Hristiyan öğretisini

⁵⁷ 中国政府门户网站, 宗教局, “天主教历史及中国天主教的历史 (Katolik Tarihi ve Çin Katolik Tarihi)” (Erişim 25 Aralık 2023).

⁵⁸ Stephen C. Neill, Mark R. Mullins, “Christianity: Christianity In Asia”, 1725.

⁵⁹ Stephen C. Neill, Mark R. Mullins, “Christianity: Christianity In Asia”, 1725.

⁶⁰ 中国政府门户网站, 宗教局, “天主教历史及中国天主教的历史 (Katolik Tarihi ve Çin Katolik Tarihi)”.

⁶¹ The Editors of Encyclopaedia Britannica, “Giovanni Da Montecorvino”, 13 Eylül 2015.

yaymak amacıyla gönderilen John, doğudaki misyonerlik çalışmalarına öncelikle Perslerden başlamıştır.⁶² Ermenistan hükümdarı IV. Leon (ö.1341) ve Kubilay Han'a (ö.1294) da mektuplar göndermiş olan Giovanni, Hindistan'a gitmiş ve burada bir yıl kalarak yaklaşık 100 kişiyi Katolik inancına dahil etmiştir.⁶³

1299 ve 1305 yıllarında Pekin'de iki kilise kurmuş ve bu süreçte 150 kadar erkek çocuğu kölelikten satın almıştır. Bu çocukları Çincenin yanı sıra Latince ve Yunanca da kullanarak Hristiyanlık ve Katolik ayinleri konusunda eğitmiştir. John of Montecorvino Yeni Ahit'i ve Mezmurlar'ı Çinceye çevirmiştir.⁶⁴ Döneminde Çin'deki en etkin ve en önemli Avrupalı misyoner olan Giovanni'nin misyonu 14. yüzyılda Moğol hakimiyetinin çöküşüyle ortadan kaybolmuştur.⁶⁵

2.2.Matteo Ricci (1552-1610)

İtalyan Cizvit, misyoner bilim adamı, modern Çin Kilisesi'nin kurucusu ve Avrupa ile Çin arasındaki kültürel ilişkilerin öncüsüdür. 16. yüzyıla gelinceye kadar Çin topraklarında birden fazla misyonerlik hareketi baş göstermiştir. Katolik misyonunun ikinci ve en önemli girişi ise 15. yüzyılda Matteo Ricci önderliğinde olmuştur. Çin'deki Katolik izlerinin en büyük mimarı olan Ricci, 1552 yılında Macerata'da (bugünkü İtalya) dünyaya gelmiş ve ailesi tarafından küçük yaşlarda eğitilmek üzere Cizvit okuluna gönderilmiştir.⁶⁶ 1568 yılında Roma'ya hukuk okumaya gitmiş ancak Cizvit tarikatına duyduğu ilgiden dolayı bağımlı hiç kesmemiştir. Ardından Alman bir Cizvit olan ünlü matematikçi Clavius'un önderliğinde matematik ve astronomi eğitimi alıp deniz yolculuklarına çıkmıştır.⁶⁷

Matteo Ricci 1578'de Goa'ya giderek burada eğitim ve dini hizmetlerde bulunmuştur. 1582'de Macao'ya çağrılmış ve Çin'de misyonerlik yapmak üzere hazırlıklara başlamıştır. Ricci, Çin'e ilk adımını 1583'te atmıştır. Başlangıçta, Batılı

⁶² Otto Hartig, "John of Montecorvino".

⁶³ Josh Lauer, "Giovanni da Montecorvino", *Science and Its Times*, 18 Ocak 2001, 2/99.

⁶⁴ Josh Lauer, "Giovanni da Montecorvino", 2/99.

⁶⁵ The Editors of Encyclopaedia Britannica, "Giovanni Da Montecorvino".

⁶⁶ EF Robertson J.J., O'Connor, "Matteo Ricci", *Mac Tutor History of Mathematics Archive* (Scotland: School of Mathematics and Statistics University of St Andrews, Ekim 1997).

⁶⁷ J.J., O'Connor, "Matteo Ricci".

misyonerlerin Çin'e girme zorluğundan dolayı Ricci, Çinli eğitimli sınıfla iletişim kurarak misyonerlik faaliyetlerini sürdürmüştür.⁶⁸ Matteo Ricci Çin'e ilk geldiğinde misyoner kimliğini gizlememiştir ancak insanlara yeni bir dini vaaz etmek yerine, bilimsel gelişmelerle yaklaşmıştır. Ricci, Çin kültürüne saygı göstererek, geleneksel Çin kıyafetleri giymiş ve Çinli entelektüellerle bilimsel konularda sohbetler yapmıştır. Bu yaklaşımı, Çinli halkın Batılılara olan bakış açısını olumlu yönde değiştirmiştir.⁶⁹

Çin'de Hristiyanlık öğretisini yaymak için, Çin kültürüne uyum sağlayan Matteo Ricci, Çinli aristokratlarla ve aydınlarla ilişki kurmuştur. Çinceyi öğrenmiş ve yerel kültüre derinlemesine entegre olmuştur.⁷⁰ On emiri Çinceye çevirerek broşürler halinde halka dağıtmıştır.⁷¹

Ricci'nin yazdığı kitaplar, Çinli bilim insanlarıyla yaptığı tartışmalar ve Çin kültürüne duyduğu derin saygı, ona uzun süreli bir saygınlık kazandırmıştır.⁷² Ricci, Çin'de "T'ien-chu-she-i" (Gerçek Tanrı'nın Doktrini) adlı bir kateşizm yazmıştır. Bu eser, birçok kişiyi Hristiyanlığa yönlendirmiş ve Çin'de Hristiyanlık için önemli bir kaynak haline gelmiştir. Ricci, Çinlilerin atalarına ve Konfüçyüs'e saygı gösterme ritüellerinin dinsel anlam taşımadığını savunmuştur. Ona göre, bu ritüeller, Çinlilerin kültürel bir geleneği olup, Hristiyan inancına aykırı değildir. Ricci, Çin'de Tanrı'yı tanımlamak için "T'ien" (gökyüzü) ve "Shang-ti" (Yüce Efendi) terimlerini kullanmıştır. Ancak bu kullanım, sonraki yıllarda tartışmalara yol açmış ve 1704'te Papa XI. Clement (ö. 1268) bu terimlerin kullanılmasını yasaklamıştır.⁷³

Ricci'nin başarısı, Batı ile Çin arasındaki kültürel engelleri aşabilme becerisine dayanıyordu. Çin'in geleneksel düşünce yapılarıyla Batı arasında bir köprü kurmayı başarmıştır. Bununla birlikte, Ricci'nin faaliyetleri sadece dini misyonerlikten ibaret

⁶⁸ Brucker, Joseph, "Matteo Ricci", *The Catholic Encyclopedia* (New York: Robert Appleton Company, 1912).

⁶⁹ Brucker, Joseph, "Matteo Ricci".

⁷⁰ R. Po-chia Hsia, *A Jesuit in the Forbidden City: Matteo Ricci 1552-1610* (Oxford University Press, 2010), 224.

⁷¹ Brucker, Joseph, "Matteo Ricci".

⁷² Michela Fontana, *Matteo Ricci: A Jesuit in the Ming Court* (Rowman & Littlefield Publishers, 2011), 106.

⁷³ Brucker, Joseph, "Matteo Ricci".

değildi; aynı zamanda kültürel alışverişin ve karşılıklı anlayışın bir aracısı olarak önemli bir rol oynamıştır.⁷⁴

2.3.Johann Adam Schall von Bell (1591-1666)

Ünlü Alman Cizvit astronomu olan Johann Adam Schall von Bell, 1591 yılında Köln'de dünyaya gelmiştir. Genç yaşlarda Roma'da eğitim gördükten sonra 1611 yılında Cizvit tarikatına katılmıştır. Birkaç yıl süren felsefe ve teoloji derslerinin ardından misyon hareketlerine katılmak istemiş ve 1618'de Çin'e gitmek üzere Lizbon'dan ayrılmıştır.⁷⁵ Çin'in iç bölgelerinde astronomi alanında uzun süre görev yaptıktan sonra Pekin'e çağrılmış ve Çin takviminin reformu üzerinde çalışmak üzere görevlendirilmiştir.⁷⁶ Qing Hanedanlığının (1644-1911) ilk imparatoru olan Shunzhi'nin en önemli danışmanlarından biri olarak, Batı'nın astronomi kitaplarını Çince'ye tercüme etmiş ve Çin takvimini düzenlemiştir.⁷⁷

Johann Adam Schall von Bell öncülüğünde gerçekleşen bu takvim reformu sayesinde Çin'deki Hristiyan misyonları hız kazanmış ve 1650 yılında Hristiyan nüfusu 150.000'e ulaşmıştır.⁷⁸ Schall von Bell Batı'nın astronomik teorilerini Çinli bilim insanlarına aktarırken, aynı zamanda geleneksel Çin astronomisini de dikkate alarak bir sentez oluşturmaya çalışmıştır. Bu süreç Çin ve Batı arasındaki bilimsel gelişmelerin sentezine katkıda bulunmuştur.⁷⁹

Johann Adam Schall von Bell'in 1640 yılında Çin'de "*Jincheng Shu Xiang*" (進呈書像) (Bir Kitap ve Portresinin Sunumu) adlı bir eser yayınlamış ve Hristiyanlığın Çin'de tanıtılmasında önemli bir rol oynamıştır.⁸⁰ İçeriğinde İsa ve Hristiyanlıkla ilgili semboller yer alan bu eser, özellikle Çin İmparatoru Chongzhen'e ve saray çevresine

⁷⁴ Fontana, *Matteo Ricci*, 243.

⁷⁵ Brucker, Joseph, "Johann Adam Schall von Bell".

⁷⁶ Brucker, Joseph, "Johann Adam Schall von Bell".

⁷⁷ The Editors of Encyclopaedia Britannica, "Adam Schall von Bell", *Britannica*, 11 Ağustos 2024.

⁷⁸ Brucker, Joseph, "Johann Adam Schall von Bell".

⁷⁹ Yunli Shi, "The Astronomical Images in the First Chinese Treatise on the Telescope by Johann Adam Schall von Bell Revisited", *NTM Zeitschrift Für Geschichte Der Wissenschaften, Technik Und Medizin* 28/3 (Eylül 2020), 478.

⁸⁰ Claudia Von Collani, "Johann Adam Schall von Bell-Jincheng Shu Xiang, Dialogue And Spirituality", *The Journal of the Macau Ricci Institute* 10 (14 Ekim 2022).

Hristiyan inançlarını anlatmayı amaçlamıştır.⁸¹ Schall von Bell'in, Çinli halkın duyarlılıklarına hitap eden ve Konfüçyüsçü değerlerle çelişmeyen bir Hristiyanlık anlatma çabası, misyonerlik tarihinde önemli bir örnek teşkil etmektedir.⁸²

Schall'ın hayatı, bir dönemde büyük zorluklarla karşılaşmıştır.⁸³ 1664 yılında, Shunzhi imparatorunun erken ölümünden üç yıl sonra, Hristiyanlık karşıtı bir yetkili, bazı Çinli astronomların yardımıyla, Schall'ı devlete karşı komplo kurmakla suçlamıştır. Bu olay üzerine felç geçiren ve kendisini mahkemede savunamayan Schall'ı yardımcısı Ferdinand Verbiest savunmuş ancak Çincesi yetersiz gelmiş ve Schall ölümüne mahkûm edilmiştir.⁸⁴ Ancak kısa bir süre sonra bu karar iptal edilmiş ve hapis cezası uygulanmıştır. Ölümünden üç yıl sonra, tüm suçlamalardan aklandığı ilan edilmiştir.⁸⁵

2.4.Ferdinand Verbiest (1623-1688)

Ferdinand Verbiest Belçikalı bir Cizvit misyoner, astronom, matematikçi ve Çin'de Qing hanedanlığı döneminde imparatorluk sarayında görev yapmış önemli bir bilim insanıdır.⁸⁶ Genç yaşlarda Cizvit tarikatına katılmış ardından teoloji eğitimi almıştır. 1658'de, Papa VII. Alexander'ın (ö. 1503) onayıyla, 35 yeni misyonerle birlikte Çin'e gitmek üzere yola çıkmıştır. 1659'da Makao'ya ulaşmış ve burada misyonerlik faaliyetlerine başlamıştır.⁸⁷ Ana amacı, Hristiyanlığı yaymak ve Çin kültürüyle uyum içinde Batı bilimini tanıtmak olan Verbiest, misyonerlik görevini bilimsel bilgiyle birleştirerek Çin'de daha kolay kabul görmüştür.⁸⁸

⁸¹ Claudia Von Collani, "Johann Adam Schall von Bell-Jincheng Shu Xiang, Dialogue And Spirituality".

⁸² Nadine Amsler, "Wang, Yan: Jincheng Shu Xiang (1640): Ein Leben Jesu Mit Bildern Für Den Chinesischen Kaiser, Verfasst Von Johann Adam Schall Von Bell S.j. (1592–1666)", *Asiatische Studien - Études Asiatiques* 69/3 (18 Eylül 2015), 815-818.

⁸³ Brucker, Joseph, "Johann Adam Schall von Bell".

⁸⁴ The Editors of Encyclopaedia Britannica, "Adam Schall von Bell".

⁸⁵ Brucker, Joseph, "Johann Adam Schall von Bell".

⁸⁶ The Editors of Encyclopaedia Britannica, "Ferdinand Verbiest: Chinese Astronomer, Engineer, Diplomat", 2025.

⁸⁷ Brucker, Joseph, "Ferdinand Verbiest", *Catholic Encyclopedia* (New York: Robert Appleton Company) (Erişim 17 Nisan 2025).

⁸⁸ J J O'Connor, E F Robertson, "Ferdinand Verbiest - Biography", *Mac Tutor History of Mathematics Archive* (Scotland: School of Mathematics and Statistics University of St Andrews, 2020).

Çin’de yaşamış ve orada çalışmış olan Verbiest, astronomi, matematik ve haritacılık gibi alanlarda büyük katkılar sağlamış, Batı bilimlerini Çin’e tanıtmıştır. Özellikle Çin’in takvimini düzeltmesi ve Batı bilimini Çin kültürüne entegre etme çabaları onu dönemin en önemli bilim insanlarından biri yapmıştır. Verbiest, aynı zamanda imparatorun danışmanı olmuş ve Çin’de Batı bilim ve teknolojisine olan ilgiyi artırmıştır.⁸⁹

Ferdinand Verbiest, 1660'ta Pekin’e çağrılmış ve 1664'teki Hristiyanlara yönelik baskılar sırasında hapsedilmiştir. Astronomi bilgisini kullanarak İmparator Kangxi'nin güvenini kazanmıştır. Bu sayede sürgündeki misyonerler geri çağrılmış ve Hristiyanlık faaliyetleri yeniden başlamıştır. Batı bilimlerini bir misyonerlik aracı olarak kullanan Verbiest, hem imparator hem de halk nezdinde itibar kazanmıştır. 1677’de Çin’deki Cizvit misyonlarının başkanı olmuş ve Avrupa’dan yeni misyonerler getirilmesini sağlamıştır. Verbiest’in Bilimsel yaklaşımı, Hristiyanlığın Çin’de barışçıl ve saygın biçimde yayılmasına katkı sunmuştur.⁹⁰

D. Çin’de Katolikliğin Gelişimi

1. 16. Yüzyıl ve Cizvitlerin Etkileri

Çin’de Katolikliğin tarihi, 16. yüzyılda özellikle Portekizli ve İspanyol misyonerlerin, kıyı bölgelerindeki dini faaliyetleriyle başlamıştır.⁹¹ Ancak bu erken girişimlerden çok daha derin ve etkili bir iz bırakan kişi, 1582’de Çin’e ayak basan İtalyan Cizvit rahibi Matteo Ricci’dir.⁹² Ricci, Çin’e sadece din yaymak için değil, aynı zamanda kültürel bir köprü kurmak amacıyla gelmiş ve bu doğrultuda, yerel dili

⁸⁹ Denis Staunton, “Jesuit and Astronomer Ferdinand Verbiest Was A Star of The Imperial Court During The Ming Dynasty”, *The Irish Times* (13 Ekim 2023).

⁹⁰ Brucker, Joseph, “Ferdinand Verbiest”.

⁹¹ David Emil Mungello, *The Great Encounter of China and the West, 1500-1800* (Rowman & Littlefield Publishers, Inc, 2009), 7-8.

⁹² Fontana, *Matteo Ricci*, 33-35.

öğrenmekle kalmayıp, Çin'in klasik metinleri ve entelektüel gelenekleri üzerine de ciddi bir bilgi birikimi edinmiştir.⁹³

Ricci'nin misyonerlik stratejisi, Batılı dogmaları olduğu gibi sunmak yerine, Çin düşünce dünyasıyla ortak noktalar bularak dini değerleri o çerçevede ifade etmektir.⁹⁴ Özellikle Konfüçyüsçü elit kesime hitap edebilmek için Hristiyan öğretisini felsefi bir dil ile anlatmayı tercih etmiştir.⁹⁵ Bunun yanında, Avrupa'dan getirdiği saatler, haritalar ve bilimsel aletlerle Çinli entelektüellerin dikkatini çekmeyi başarmış; bu sayede dini söyleminden önce bilgi alışverişiyle güven kazanmıştır.⁹⁶ Pekin'e yerleşmesi, onu sadece bir misyoner değil, aynı zamanda Çin ile Batı arasında bilimsel ve kültürel temas kuran bir figür haline getirmiştir.⁹⁷

Ricci'nin yaklaşımı, din ile kültür arasında çatışma değil, uyum arayan bir çizgide ilerledi. Özellikle Çin'de çok önemli bir yere sahip olan atalara saygı ritüellerine karşı hoşgörülü tavrı, yerel halkın onun mesajına daha açık olmasını sağladı.⁹⁸ Onun bu esnek ve anlayışlı tavrı, ilerleyen yıllarda diğer Cizvit misyonerleri için de örnek teşkil etti ve Katolikliğin Çin'de kalıcı bir zemin bulmasına katkı sağladı.⁹⁹

Cizvit misyonerler, Çin'e giriş süreçlerinde karşılaştıkları kültürel ve siyasi engelleri, dini amaçlarını doğrudan ifade etmekten kaçınarak ve yerel otoritelerin hassasiyetlerini gözeterek aşmışlardır. Başlangıçta İncil'i vaaz etme niyetlerinden söz etmeyip, kendilerini sorgulayan mandarinlere Çin'in iyi yönetiminden etkilenerek geldiklerini ve Tanrı'ya -Gökyüzü'nün Efendisi'ne- hizmet ederek burada yaşamak istediklerini söylemişlerdir. Bu yaklaşım, özellikle yabancı dini fikirleri ulusal bir tehdit olarak gören siyasi otoritenin tepkisini engellemiştir.¹⁰⁰

⁹³ Hsia, *A Jesuit in the Forbidden City*, 135.

⁹⁴ David Emil Mungello, *The Great Encounter of China and the West, 1500-1800*, 18-19.

⁹⁵ R. G. Tiedemann (ed.), *Handbook of Christianity in China Volume Two: 1800 to the Present* (Netherlands: Brill, 2010), 2/750.

⁹⁶ Liam Matthew Brockey, *Journey to the East: The Jesuit Mission to China, 1579-1724* (Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press, 2007), 46.

⁹⁷ Fontana, *Matteo Ricci*, 50-54.

⁹⁸ Hsia, *A Jesuit in the Forbidden City*, 100-107.

⁹⁹ David Emil Mungello, *The Great Encounter of China and the West, 1500-1800*, 31-32.

¹⁰⁰ Brucker, Joseph, "Matteo Ricci".

Bu ihtiyatlı yaklaşım, misyonerlerin inançlarını gizledikleri anlamına gelmemektedir. Örneğin Chao-k'ing'e yerleştikten kısa süre sonra, evlerinin dikkat çekici bir yerine kucağında Bebek İsa'yı taşıyan Meryem Ana'nın bir resmini asarak Hristiyan inancını açıkça sergilemişlerdir. Bu tür semboller, ziyaretçilerin ilgisini çekmiş ve misyonerler, bu ilgiyi Hristiyanlık hakkında ilk bilgileri vermek için fırsata çevirmiştir. Çinlilerin önyargılarını ve güvensizliklerini belli ölçüde aştıklarında ve mesajlarının yanlış anlaşılmadan dinleneceğine inandıklarında, dini söylemleri kendileri başlatmışlardır.¹⁰¹

Cizvit misyonerleri, Çin'e geldiklerinde doğrudan İncil vaazı yapmak yerine Batı'nın kültürel nesnelileriyle ilgiyi çekmeye başlamışlardır. Ricci, Çinli aydınları Batı haritasıyla tanıştırmak için, Çin'in dünyadaki yerini göstermiş ve haritanın doğruluğunu anlatarak onlara yeni bir bakış açısı sunmuştur. Bu, Çinlilerin dünya hakkındaki düşüncelerini değiştirdi ve Batılı bilgilere olan ilgilerini artırmıştır.

Misyonerler, daha sonra İncil'i ve Hristiyanlık öğretilerini tanıtan broşürler ve eserler hazırlayarak bu ilgiyi pekiştirdiler. Çinceye çevirdikleri On Emir ve "putperest ile rahip"¹⁰² arasındaki diyaloga dayanan kitapçıklar, halk arasında büyük ilgi gördü. Ricci, Hristiyanlık ile Çin'in eski öğretileri arasında benzerlikler kurarak bu bilgileri daha kabul edilebilir hale getirdi. Misyonerler hem bilgi hem de tutumlarıyla, Çinlilerin gözünde Batı'nın değerlerini ve Hristiyanlığı daha kabul edilebilir kıldılar.¹⁰³

1580'lerden itibaren Matteo Ricci ve bazı Cizvit rahipleri, farklı bir misyonerlik yöntemi geliştirerek yeni bir yol açmışlardır. Bu yöntemin temel amacı, eğitimli Çinli elitlere kendi dillerini ve kültürel tarzlarını kullanarak hitap etmektir.¹⁰⁴ 16. yüzyılın sonlarından itibaren Çin'de faaliyet göstermeye başlayan Cizvit misyonerleri, yerel halkla etkileşimde kültürel uyum sağlamaya büyük önem vermiştir. Matteo Ricci'nin

¹⁰¹ Brucker, Joseph, "Matteo Ricci".

¹⁰² Putperest ile rahip arasındaki diyalog, misyonerlerin Hristiyanlık öğretilerini tanıtmak için, Hristiyanlık ve putperestlik arasındaki farkları açıklayan ve On Emir'i içeren bir diyalog şeklinde yazdıkları metinlerdir. Bkz: Ricci, Matteo. *De Christiana Expeditione apud Sinas*. (Matteo Ricci'nin Çin'e misyonerlik faaliyetleriyle ilgili yazıları).

¹⁰³ Gianni Criveller, "The Method of 'Accommodation' – Society of Jesus, Chinese Province" (28 Ekim 2010).

¹⁰⁴ Ernest P. Young, *Ecclesiastical Colony: China's Catholic Church and the French Religious Protectorate* (New York: Oxford University Press, 2013), 11.

öncülüğünde geliştirilen “uyum” (accommodation) stratejisi, Batı’dan gelen Katolik öğretilerin Çin’in yerleşik düşünce ve kültürel yapılarıyla çelişmeden sunulmasını amaçlamıştır. Ricci, Çinli entelektüellere ulaşabilmek adına Konfüçyüsçülük, Taoizm ve geleneksel ritüeller hakkında derinlemesine bilgi edinmiş; aynı zamanda Çin dilini öğrenip yerel kıyafetlerle halkın karşısına çıkarak kendini onlara yabancı bir figür olarak değil, öğrenmeye açık bir dost olarak tanıtmıştır.¹⁰⁵ Misyonerlerin bu yaklaşımı sayesinde, Hristiyanlık Çin toplumunun üst sınıfları arasında bir entelektüel ilgi konusu hâline gelmiştir. Özellikle bilim, matematik ve astronomi gibi alanlarda Batı’dan getirilen bilgi birikimi, misyonerlerin Çinli akademik çevrelerle ilişki kurmalarını kolaylaştırmış, bu da dinî mesajların daha geniş bir kabul görmesine imkân tanımıştır.¹⁰⁶

Bununla birlikte Cizvitlerin izlediği bu kültürel uyum politikası, Fransiskanlar ve Dominikanlar gibi diğer Katolik tarikatlar tarafından eleştirilmiş ve uzun vadede Katolikliğin Çin’deki varlığı açısından tartışmalara yol açmıştır. Söz konusu tarikatlar, Çinli Hristiyanların atalara saygı gibi yerel ritüelleri sürdürmelerine karşı çıkarak Katolik inancın evrensel doğrularına aykırı olduğunu savunmuşlardır. Bu yaklaşım farkı, Çinli yetkililer nezdinde Batılı misyonerler arasında bir birlik olmadığını göstermiş ve Çin hükümetinin Katolikliğe karşı daha mesafeli bir tutum geliştirmesine neden olmuştur.¹⁰⁷ Çin Ritüelleri Tartışması olarak adlandırılan bu süreç, Papa XII. Clement’in (ö.1740) atalara tapınma gibi uygulamaları yasaklamasıyla sonuçlanmış ve Çin yönetimi tarafından Hristiyan misyonerlerine duyulan güveni büyük ölçüde sarsmıştır.¹⁰⁸ Bu tarihsel gelişmeler, Cizvitlerin başlangıçta benimsediği kültürel uyum stratejisinin yerel kabul açısından ne kadar etkili olduğunu, ancak aynı zamanda misyoner toplulukları arasındaki görüş ayrılıklarının da Katolikliğin yayılmasını nasıl sekteye uğrattığını göstermektedir.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Gianni Criveller, “The Method of ‘Accommodation’ – Society of Jesus, Chinese Province”.

¹⁰⁶ Catholic Review, “Brief History of the Catholic Church in China”, *Archdiocese of Baltimore* (blog), 19 Ocak 2012.

¹⁰⁷ Gianni Criveller, “The Method of ‘Accommodation’ – Society of Jesus, Chinese Province”.

¹⁰⁸ Paul A. Rule, *K’ung-tzu or Confucius? The Jesuit interpretation of Confucianism* (Australian National University, 1972), 231.

¹⁰⁹ Liam Matthew Brockey, *Journey to the East*, 106-107.

1.1.İnkültürasyon

Çin'de Katolik misyonerliğinin özellikle 16. yüzyılın sonlarından itibaren Cizvitler tarafından yürütülen çalışmaları, Hristiyan inancının yerel kültürle uyum sağlamaya çalıştığı en dikkat çekici örneklerden biridir. Bu süreç, Batı'daki misyonerlik tarihinde en iddialı kültürel uyum çabalarından biri olarak öne çıkmış; ancak hem Katolik Kilisesi içinde tartışmalara yol açmış, hem de Çin İmparatorluğu ile anlaşmazlıklara neden olmuş ve sonunda ciddi sınırlamalarla karşılaşmıştır.¹¹⁰

İnkültürasyon, Hristiyan inancının belirli bir kültürel bağlama adapte edilmesi ve o kültürün değerlerini, sembollerini, ritüellerini, düşünce biçimlerini ve toplumsal yapılarını kendi bünyesine entegre etmesi sürecidir. Bu, sadece dilsel bir çeviriden veya yüzeysel bir uyarlamadan ibaret değildir. İnancın, yerel yaşam tarzına ve zihniyetine derinlemesine nüfuz ederek "yerel" bir ifade biçimi kazanmasını amaçlamaktadır.¹¹¹ Çin'de inkültürasyon, Batılı misyonerlerin, binlerce yıllık Konfüçyüsçü, Budist ve Taoist geleneklerle, yüksek düzeyde organize olmuş bir imparatorluk yapısıyla ve kendine özgü bir entelektüel mirasıyla karşılaşmasıyla benzersiz bir boyut kazanmıştır. Cizvitler, Çin'in bu köklü kültürel mirasını Batı'dan farklı ve üstün bir medeniyet olarak tanıma konusunda diğer tarikatlarla göre daha ileri gitmişlerdir.¹¹²

Ricci ve beraberindeki Cizvitler, Çinli aydınların ve saray mensuplarının dikkatini çekmek için Batı bilimi ve teknolojisini bir köprü olarak kullanmışlardır. Astronomi, matematik, haritacılık, hidrolik ve saat yapımı gibi alanlardaki bilgileri sayesinde imparatorluk sarayında büyük itibar kazanmışlardır. Özellikle doğru takvim yapma konusundaki yetenekleri, Çin İmparatorluğu için hayati önem taşımıştır.¹¹³ Bu bilimsel beceriler, onlara Çin'in elitleriyle temas kurma ve Hristiyan inancını sunma kapısını aralamıştır. Onlar, gök ilimlerini bilen bilgiler olarak görülmüşlerdir.¹¹⁴

Cizvitler, Çin toplumunun temelini oluşturan Konfüçyüsçülük'ü bir felsefe veya etik sistem olarak yorumlamış ve Hristiyanlık ile uyumlu yönlerini öne

¹¹⁰ David Emil Mungello, *The Great Encounter of China and the West, 1500-1800*, 26.

¹¹¹ John W. O'Malley, *The First Jesuits* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1998), 209-210.

¹¹² David Emil Mungello, *The Great Encounter of China and the West, 1500-1800*, 43-48.

¹¹³ Brucker, Joseph, "Matteo Ricci".

¹¹⁴ Brucker, Joseph, "Matteo Ricci".

çıkarmaya çalışmışlardır. Konfüçyüsçü klasikleri titizlikle incelemiş, bu eserleri Latinceye çevirerek Batı'nın Çin felsefesini anlamasına önemli katkılar sağlamışlardır.¹¹⁵ Özellikle Konfüçyüs'ün antik Çin tanrısı "Shangdi" (Yüce Hükümdar) veya "Tianzhu" (Cennetin Efendisi) terimlerinin Hristiyan Tanrı anlayışıyla bağdaştırılabileceğini savunmuşlardır.¹¹⁶ Bu yaklaşım, Hristiyanlığı Çin kültürü için "yabancı" olmaktan çıkarıp, yerleşik bir düşünce geleneğinin devamı veya tamamlayıcısı olarak sunma amacını taşımıştır.¹¹⁷

Yerel giysi, dil ve yaşam tarzına adaptasyon da inkültürasyonun önemli bir parçasıdır. Matteo Ricci, misyonerlerin Çinli bilginler gibi giyinmelerini, yerel adetlere titizlikle uymalarını ve akıcı Çince konuşmalarını şart koşmuştur. Başlangıçta Budist rahiplerin kıyafetlerini giyseler de kısa süre sonra Çin toplumunun saygın ve entelektüel kesimini temsil eden Konfüçyüsçü bilginlerin (Mandarinlerin) cübbelerini benimsemişlerdir.¹¹⁸ Bu strateji, yerel halkla daha iyi iletişim kurmalarını, güven kazanmalarını ve Batılı "barbarlar" olarak algılanmak yerine, Çin toplumunun bir parçası olarak görülmelerini sağlamıştır.¹¹⁹

İnkültürasyonun en büyük ve en yıkıcı yönü, Çin Ritüelleri Tartışması (Chinese Rites Controversy) olmuştur. Cizvitler, Çin'deki Konfüçyüsçü atalara tapınma törenlerini (ancestor veneration) ve Konfüçyüs'e yapılan saygı duruşlarını (veneration of Confucius) dini değil, sivil ve sosyal ritüeller olarak yorumlamışlardır.¹²⁰ Onlara göre bu ritüeller, sadece atalara duyulan saygıyı ve aile bağlarını ifade eden geleneklerdi ve Hristiyan inancıyla çatışmıyordu; bu nedenle Çinli Hristiyanların bu adetleri sürdürmelerine izin vermişlerdir.¹²¹

¹¹⁵ Paul A. Rule, *K'ung-tzu or Confucius? The Jesuit interpretation of Confucianism*, 84-90.

¹¹⁶ Ronnie Po-chia Hsia, *A Jesuit in the Forbidden City: Matteo Ricci, 1552-1610* (Oxford: Oxford university press, 2010), 208-223.

¹¹⁷ Ronnie Po-chia Hsia, *A Jesuit in the Forbidden City*, 208-223.

¹¹⁸ George H. Dunne, *Generation of Giants the Story of the Jesuits in China in the Last Decades of the Ming Dynasty* (Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press, 1962), 65-70.

¹¹⁹ Ronnie Po-chia Hsia, "Matteo Ricci and the Catholic Mission to China: A Short History with Documents", *Journal of Jesuit Studies* (Brill, 2016), 700-702.

¹²⁰ David Emil Mungello, *The Chinese Rites Controversy: Its History and Impact on Jesuit Missionary Strategy, in The China Mission in the Seventeenth Century* (Hong Kong University Press, ts.).

¹²¹ Arnold H. Rowbotham, *Missionary And Mandarin*, 1942, 119-131.

Çin'e sonradan gelen Dominiken ve Fransisken misyonerler gibi diğer Katolik tarikatlar, bu ritüelleri putperestlik ve Hristiyanlık dışı ibadet biçimleri olarak görmüşlerdir. Bu tarikatlar, kilisenin Çinli Hristiyanların bu uygulamaları kesinlikle yasaklaması gerektiğini savunmuş ve konuyu Roma'ya taşımışlardır. Tartışma, 17. yüzyılın başlarından 18. yüzyılın başlarına kadar yüz yıldan fazla sürmüş ve Katolik Kilisesi içinde derin bölünmelere yol açmıştır.¹²²

Roma, farklı tarikatların çelişkili raporları ve uzun süren müzakerelerin ardından, Cizvitlerin yaklaşımına karşı çıkararak sert kararlar almıştır. Papa XI. Clement, 1704'te çıkardığı "Cum Deus Opt." kararnamesiyle ve daha kesin bir şekilde 1715'te yayımladığı "Ex Illa Die" adlı papalık bildirisiyle Çin ritüellerini yasaklamıştır. Bu kararlar, Çin İmparatoru Kangxi tarafından bir Batılı müdahalesi ve Çin kültürüne saygısızlık olarak algılanmıştır. İmparator, bu yasaklamalara misyonerlik faaliyetlerini kısıtlayarak ve birçok misyoneri sürgün ederek karşılık vermiştir.¹²³

Çin Ritüelleri tartışmasının yasaklamalarla sonuçlanması, Çin'deki Katolik misyonerliği için yıkıcı olmuştur. Misyonerlik faaliyetleri büyük ölçüde sekteye uğramış, kilisenin büyüme hızı düşmüş ve Batı ile Çin arasındaki ilişkiler ciddi şekilde zedelenmiştir.¹²⁴ Bu olay, inkültürasyonun potansiyelini gösterirken, aynı zamanda dogmatik katılık ile kültürel uyum arasında bir denge bulmanın ne kadar zor olabileceğini de ortaya koymuştur.

Günümüzde bile Çin'deki Katolik misyonerlerin inkültürasyon deneyimi, dinler arası diyalog, kültürel adaptasyon ve misyonerlik stratejileri üzerine önemli dersler sunmaya devam etmektedir. Papa XII. Pius'un 1939'da Çin ritüellerine dair yasakları kısmen kaldırması ve II. Vatikan Konsili'nin inkültürasyonu daha geniş bir şekilde teşvik etmesi, kilisenin bu konudaki anlayışının zamanla nasıl evrildiğini göstermektedir.¹²⁵ Çin'deki bu tarihi deneyim, inancın evrensel doğası ile yerel

¹²² Paul A. Rule, *K'ung-tzu or Confucius? The Jesuit interpretation of Confucianism*, 280-290.

¹²³ Chinese Jewish Institute, "Anti-Rites Decree from Rome" (2024).

¹²⁴ Kenneth Scott Latourette, *A History of Christian Missions in China* (New York : Macmillan, 1929), 150-155.

¹²⁵ The Spritual Life, "Chinese Rites Controversy", *The Spritual Life* (blog), 18 Şubat 2020.

kültürel ifadelerin çeşitliliği arasındaki dinamik gerilimi anlamak için temel bir vaka çalışması olmaya devam etmektedir.

2. 17. Yüzyılda Katolik-Çin İnanç Uyumu

17. yüzyılın sonlarına doğru Katolik misyonerlerin Çin'deki faaliyetleri, yerel kültür ve yönetim anlayışıyla ciddi düzeyde çatışmaların yaşanmasına sebep olmuştur.¹²⁶ Misyonerlerin Çin toplumu içinde etkin olabilmeleri için, yerleşik dini gelenekler ve sosyal normlara belirli ölçüde uyum sağlamaları gerekmiştir. Ancak Çinli yöneticiler, Katolikliğin Konfüçyüsçülük, Taoizm ve Budizm gibi köklü inanç sistemleriyle bağdaşmadığını düşünerek bu yeni dini akıma şüpheyile yaklaşmıştır.¹²⁷ Bu geleneksel inançlar, yalnızca halkın günlük yaşamında değil, aynı zamanda aristokrasi ve bürokrasi düzeyinde de kutsal ve düzenin temeli olarak kabul edilmiştir.¹²⁸ Katolikliğin bu değerlerle çelişmesi, Qing Hanedanlığı'nın misyonerlik faaliyetlerini daha yakından izleme ve sınırlama yönünde adımlar atmasına yol açmıştır.¹²⁹ Üstelik yerel halkın önemli bir kesimi, Batılı öğretileri kültürel bir tehdit olarak değerlendirmiş ve misyonerlerin dini yaşam üzerindeki etkilerine mesafeli yaklaşmıştır.¹³⁰

Katolik misyonerler, Çin toplumundaki etkilerini artırmak amacıyla geleneksel ritüellere daha fazla uyum sağlama yolları aramaya başlamışlardır.¹³¹ Bu uyum çabalarına rağmen, Papa XI. Clement, 1704 yılında yayımladığı bir fermanla, Çinli Hristiyanların atalara saygı ritüellerini ve Konfüçyüsçü törenleri uygulamalarını açıkça yasaklamıştır.¹³² (Katolikler için bu törenlerin yasaklanması, 1930'ların sonlarına kadar devam etmiştir.¹³³) Bu karar, Çinli halk arasında büyük hoşnutsuzluk

¹²⁶ David Emil Mungello, *The Great Encounter of China and the West, 1500-1800*, 37-38.

¹²⁷ Liam Matthew Brockey, *Journey to the East*, 164-170.

¹²⁸ Elshad Assadullayev, "Bureaucratic Tradition of China: Confucianism and Legalism", *Medeniyet Araştırmaları Dergisi* 3/6 (2018), 133-148.

¹²⁹ James Carter, "When Christianity Was Tolerated in Early Qing China", *The China Project* (blog), 24 Mart 2021.

¹³⁰ Ban Wang, "Translingual Practice: Literature, National Culture, and Translated Modernity China, 1900-1937 by Lydia Liu", *ResearchGate*, (1997), 283-285.

¹³¹ Liam Matthew Brockey, *Journey to the East*, 33.

¹³² Ian Johnson, "The Brave Catholics of China", *ChinaFile* (06 Mart 2014).

¹³³ Ernest P. Young, *Ecclesiastical Colony*, 12.

yaratmış; özellikle devlet yetkilileri, geleneksel dini uygulamaların dışlanması, toplumsal düzen ve kültürel devamlılık açısından ciddi bir tehdit olarak görmüşlerdir.¹³⁴ Qing yönetimi, bu müdahalelere karşı çıkarak, Batılı misyonerlerin Çin'in dini geleneklerine saygı göstermelerini ve yerel değerlerle uyumlu bir şekilde hareket etmelerini talep etmiştir.¹³⁵ Ayrıca, Çin kültürel yapısına yönelik bu tür müdahalelerin imparatorluk düzenine zarar vereceği yönündeki kaygılar, Katolikliğe karşı daha sert ve sınırlayıcı politikaların benimsenmesine zemin hazırlamıştır.¹³⁶

Bu dönemde Batılı misyonerler, Çin'deki etkilerini artırmak amacıyla yerel kültürel yapıya entegre olabilecek stratejiler geliştirmeye çalışmışlardır.¹³⁷ Özellikle Cizvit misyonerleri, Konfüçyüsçü değerler ve geleneksel ritüeller karşısında saygılı bir tutum benimseyerek, Hristiyan öğretilerini Çin toplumunun kültürel kodlarıyla uyumlu hale getirmeye çalışmışlardır.¹³⁸ Ancak bu yaklaşım, Katolikliğin evrensel ve değişmez kabul edilen teolojik ilkeleri ile yerel uygulamaların harmanlanması konusunda teolojik tartışmalara yol açmıştır.¹³⁹ Öte yandan, bazı Çinli aydınlar ve üst sınıf mensupları, misyonerlerin öğretilerini sadece Batı'nın dini değerleri olarak değil, aynı zamanda yerel düşünce sistemiyle bütünleşebilecek entelektüel bir araç olarak değerlendirmiş ve Batı etkisini azaltarak Çin kültürel öğelerini ön planda tutma yönünde görüş bildirmiştir.¹⁴⁰ Bununla birlikte, Qing Hanedanı'nın yöneticileri, Katolikliğin bu şekilde yerelleştirilmesine karşı çıkarak, misyonerlerin faaliyetlerine sınırlamalar getirmiş ve bu çatışmalar, Batı ile Çin arasındaki diplomatik ve kültürel ilişkilerde kalıcı sorunlar yaratmıştır.¹⁴¹

Papa XI. Clemens'in (ö. 1721) 1704 yılında Çin ritüellerine ilişkin aldığı kararlar, Katolik misyonerliğin Çin'deki yayılımını doğrudan etkileyen kritik bir dönüm noktası olmuştur. Çin İmparatorluğu, bu kararları reddederek, kendi geleneksel

¹³⁴ David Emil Mungello, *The Great Encounter of China and the West, 1500-1800*, 88.

¹³⁵ James Carter, "When Christianity Was Tolerated in Early Qing China".

¹³⁶ Benjamin A. Elman, *On Their Own Terms Science in China, 1550-1900* (United States of America: Harvard University Press, 2005), 163-165.

¹³⁷ David Emil Mungello, *The Great Encounter of China and the West, 1500-1800*, 95.

¹³⁸ Elena Vishnevskaya, "The Early Modern Jesuit Mission to China: A Marriage of Faith and Culture", *Asian Philosophies and Religions* 25/1 (2020), 38-41.

¹³⁹ Thierry Meynard, "The Venerable Matteo Ricci", *The Journal of the Macau Ricci Institute* 11 (25 Temmuz 2023), 1-7.

¹⁴⁰ Liam Matthew Brockey, *Journey to the East*, 15-16.

¹⁴¹ Benjamin A. Elman, *On Their Own Terms*, 164.

dini uygulamalarını ve toplumsal düzenini koruma yönünde kararlı bir tavır sergilemiştir. Bu tutum, yalnızca Batılı dinî öğretilere karşı bir tepki değil, aynı zamanda imparatorluk ideolojisinin temelini oluşturan Konfüçyüsçü değerlerin savunulması anlamına gelmektedir. Katolik misyonerler, Çin kültürünü doğrudan tehdit etmekten kaçınarak, kendi öğretilerini daha uyumlu bir şekilde sunma çabası içinde olmuşlardır. Ancak bu çaba, yerel yönetimin kültürel hassasiyetleri göz önüne alındığında, yeterli görülmemiştir. Çinli yöneticiler, Batılı dini etkileri sosyal istikrar açısından potansiyel bir tehdit olarak algılamış ve bu etkiyi sınırlamaya yönelik çeşitli idari düzenlemeler uygulamaya koymuştur.¹⁴² Bu gelişmeler, misyonerlerin yalnızca dini değil, aynı zamanda kültürel bir adaptasyon sürecinden geçmeleri gerektiğini ortaya koymuştur.

Çin İmparatorluğu'nun Papalık tarafından dayatılan dini sınırlamalara gösterdiği direnç, Batılı misyonerlerin Çin'deki etkilerini ciddi şekilde kısıtlamıştır.¹⁴³ Katolikliğin yayılması önünde bir engel haline gelen bu siyasi ve kültürel direniş, Batı'dan gelen öğretilerin yerel inanç sistemleriyle çatışmasını daha da belirgin hâle getirmiştir.¹⁴⁴ Bununla birlikte, misyonerler, Konfüçyüsçülük başta olmak üzere Çin'in köklü düşünce gelenekleriyle bir uzlaşma zemini oluşturabilmek amacıyla entelektüel ve kültürel stratejiler geliştirmeye devam etmişlerdir.¹⁴⁵ Bu stratejiler, Hristiyan inançlarının Çinli elitler nezdinde daha kabul edilebilir hale getirilmesini ve misyonerlerin toplum içinde kalıcı bir yer edinmesini hedeflemiştir.¹⁴⁶ Ancak hükümetin giderek daha sıkı hâle gelen müdahaleleri, bu çabaların etkisini sınırlamış ve Katolikliğin Çin topraklarında yayılmasını zorlaştırmıştır.¹⁴⁷ Bu süreçte her iki taraf da inanç sistemleri arasında denge kurmaya çalışsa da, çoğu zaman karşılıklı sınır çizme arayışları ön planda olduğu görülmektedir.

¹⁴² Liam Matthew Brockey, *Journey to the East*, 192-195.

¹⁴³ David Emil Mungello, *The Great Encounter of China and the West, 1500-1800*, 88.

¹⁴⁴ Elena Vishnevskaya, "The Early Modern Jesuit Mission to China: A Marriage of Faith and Culture", 38-41.

¹⁴⁵ David Emil Mungello, *The Great Encounter of China and the West, 1500-1800*, 86.

¹⁴⁶ Elena Vishnevskaya, "The Early Modern Jesuit Mission to China: A Marriage of Faith and Culture", 38-41.

¹⁴⁷ David Emil Mungello, *The Great Encounter of China and the West, 1500-1800*, 63.

18. yüzyılın başlarında, Çin'deki Katolik nüfusunun yaklaşık 300.000 olduğu belirtilmişse de yapılan son değerlendirmeler bu sayının 200.000 civarında veya daha az olduğunu göstermektedir.¹⁴⁸ Qing İmparatorluğu, başlangıçta Batılı misyonerlerin faaliyetlerine izin verse de 1724'te Katolik misyonerlerine yönelik yasaklar getirmiştir. Bu yasaklar, Katolik nüfusunun büyümesini sınırlamış ve Katoliklik, daha gizli bir inanç haline gelmiştir.¹⁴⁹ Çin'deki Katolik nüfusunun artışı engelleyen bir diğer faktör ise, misyonerlerin faaliyetlerinin çoğunlukla şehirlerle sınırlı kalması ve köylüler arasında geleneksel dini inançların hâkim olmasıdır.

Misyonerler, özellikle büyük şehirlerde eğitim ve sağlık alanında çalışmalar yaparak misyonerlik faaliyetlerine katkıda bulunmuşlardır. Ancak Batı tıbbı ve eğitimi, Batılılaşma korkusuyla birleşmiş ve yerel halk, geleneksel değerlerinin zedelenmesinden endişe duymuştur.¹⁵⁰ Katolikliğin yayılması, Batılı kültürle özdeşleşen öğretilerin Çin'in geleneksel dini yapılarıyla çatışması nedeniyle sınırlı kalmıştır. Bu kültürel direnç, Katolikliğin toplumsal yapıyı etkilemesini zorlaştırmıştır.

Sonuç olarak, Çin'deki Katolik nüfusunun sınırlı kalmasında, Qing hükümetinin yasakları, Batılı etkiler karşısında duyulan direnç ve geleneksel dini inançlarla yaşanan çatışmalar önemli rol oynamıştır. Halkın geleneksel değerlerini koruma isteği, Katolikliğin daha geniş bir alanda yayılmasını engellemiştir.

3. 19. Yüzyıl Çin'inde Batı Etkisi ve Katoliklik

19. yüzyıl, Çin'in Batı ile olan ilişkilerinde büyük değişimlerin yaşandığı bir dönemdir.¹⁵¹ Çin'in geleneksel yapısı, Batılı güçlerin ekonomik ve kültürel etkilerine karşı savunmasız kalmış ve bu dönemde Çin'in kapalı kapıları, Batılı devletler tarafından zorla açılmıştır.¹⁵² Özellikle Afyon Savaşları, Batılı devletlerin Çin

¹⁴⁸ Ernest P. Young, *Ecclesiastical Colony*, 11-12.

¹⁴⁹ James Carter, "The Yongzheng Emperor and Christianity in China", *The China Project* (blog), 10 Şubat 2021.

¹⁵⁰ Ambrose Mong, "Catholic Missions in China", 38.

¹⁵¹ Jonathan D Spence, *The Search for Modern China* (W.W. Norton & Company, 1990), 5.

¹⁵² D. E. Mungello, *The Catholic Invasion of China*, 2-5.

üzerindeki etkisini artırmış ve misyonerlerin ülkeye girişini kolaylaştırmıştır. Katolik misyonerler, Batı'nın Çin'e yönelik müdahalesinin hız kazanmasıyla birlikte, Çin'de dini, sosyal ve kültürel anlamda etkili olmaya başlamışlardır.¹⁵³ Bu süreç, Çin'deki geleneksel inanç sistemleriyle Batı'nın Hristiyanlık doktrini arasında büyük bir çatışmayı da beraberinde getirmiştir.

1839'da başlayan Birinci Afyon Savaşı, Çin'in İngiltere ile yaptığı ilk büyük çatışmadır.¹⁵⁴ Çin, Afyon ticaretinin yasaklanması yolunda sert bir tutum sergileyince, İngiltere'nin Çin'e karşı askeri müdahalesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu savaşlar Çin'in yenilgisiyle sonuçlanmış ve Çin, Batılı güçlere çeşitli toprak ve ticari ayrıcalıklar vermek zorunda kalmıştır. Bu savaşın sonunda imzalanan 1842 tarihli Nanjing Antlaşması ile Çin, beş limanını yabancı ticarete açmak zorunda kalmış ve Hong Kong adası, İngiltere'ye verilmiştir.¹⁵⁵ Bu gelişme, Çin'in dışa açılmasını hızlandırmış ve Batılı güçler, Çin'e olan etkilerini daha da pekiştirmiştir. Özellikle İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkeler, Çin'de ekonomik ve kültürel etki alanlarını genişletmişlerdir. Bu durum misyonerler için yeni fırsatlar doğurmuş, dini faaliyetlerini sürdürmek için bir zemin yaratmıştır.¹⁵⁶

İkinci Afyon Savaşı (1856–1860), İngiltere ve Fransa'nın Çin'e karşı açtığı, Çin'in Batılı güçlere verdiği ayrıcalıkları genişletmek için yürütülen askeri çatışmadır. Savaş, Çin'in yenilgisiyle sonuçlanmış ve Tianjin Antlaşmaları ile Pekin Antlaşması imzalanarak yabancıların Çin'deki hakları artırılmıştır. Yapılan bu anlaşmalar Hristiyan misyonerlerin Çin'in iç bölgelerine girişini serbest bırakmıştır. Misyonerlerin Çin'e yerleşmeleri, sadece dini yayma amacı taşımamış, aynı zamanda Batılılaşmanın önünü açma çabalarını da barındırmıştır.¹⁵⁷

1850'li yıllarda misyon merkezleri yaygınlaşmaya başlamış ve birçok şehirde kiliseler, okullar ve hastaneler açılmıştır. Matteo Ricci gibi öncü isimler daha önce

¹⁵³ D. E. Mungello, *The Catholic Invasion of China*, 5-14.

¹⁵⁴ D. E. Mungello, *The Catholic Invasion of China*, 15.

¹⁵⁵ Masataka Banno, *China and the West, 1858–1861: The Origins of the Tsungli Yamen* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1964), 5-6.

¹⁵⁶ Ernest P. Young, *Ecclesiastical Colony*, 8-9.

¹⁵⁷ Henri Cordier, "Catholic Encyclopedia: The Church in China".

Çin'e girse de 19. yüzyılda bu faaliyetler çok daha yaygın hale gelmiştir. Misyonerler, Batı bilimini, tıbbını ve teknolojisini de Çin'e taşıyarak, halk arasında hem saygınlık kazanmış hem de Batı kültürünün izlerini bırakmışlardır.¹⁵⁸

Misyonerler, dini yaymanın yanı sıra açtıkları okullarla özellikle kız çocuklarının eğitime destek olmuşlardır.¹⁵⁹ Bu durum, Katoliklerin bakış açısına göre Çin'de kadınların eğitimi açısından ilk adım olarak kabul edilmektedir. Ayrıca misyonerlerin Batı tıbbını tanıtmaları ve hastane açma girişimleri de halkın yaşamını doğrudan etkilemiştir.¹⁶⁰ Aynı dönemde misyonerler, Batı tıbbını tanıtarak hastane kurma girişimlerinde bulunmuş ve bu girişimler aracılığıyla bazı bulaşıcı ve ölümcül hastalıkların tedavisine katkı sağlamışlardır. Ancak, bu tıbbi uygulamalar da bazı topluluklarca geleneksel Çin tıbbına ve kültürel değerlere yönelik bir tehdit olarak algılanmıştır.¹⁶¹ Çinli halkın bir bölümü, Hristiyanlığı ve Batı etkisini yabancı bir müdahale olarak görmüştür. Bu korkular, özellikle 1900 yılındaki Boxer Ayaklanması sırasında kendini göstermiştir. Boxer Ayaklanması¹⁶², Çin halkının, Batı'nın Çin'e olan müdahalesine karşı gösterdiği büyük bir tepkidir. Bu dönemde misyonerler ve onların yerli destekçileri hedef alınmış ve birçok olay yaşanmıştır.¹⁶³

19. yüzyılın sonlarına doğru gerçekleşen ve Boxer İsyanı olarak bilinen ayaklanmanın başarısız olması, birçok Çinliyi ülkenin yeniden ayağa kalkması için yeni ahlaki yollar aramaya itmiştir. Bu dönemde bazıları İsa Mesih'in öğretilerinde bu arayışa bir yanıt bulmuş; ancak Hristiyanlığın dini yönünden çok, ahlaki ve toplumsal

¹⁵⁸ Yanzong Su, *The Formation of Chinese Conceptions Regarding Christianity: A Reinterpretation Based on the Anti-Opium Movement of the Nineteenth Century* (University of Birmingham, 2016), 2-3.

¹⁵⁹ Kanhe Zhou, "Western Missionaries and Chinese Women's Right to Education Between 1840 and 1930", *Journal of Education, Humanities and Social Sciences* 23 (13 Aralık 2023), 787-788.

¹⁶⁰ Paul A. Cohen, *History in Three Keys: The Boxers as Event, Experience, and Myth* (Columbia University Press, 1997).

¹⁶¹ Kanhe Zhou, "Western Missionaries and Chinese Women's Right to Education Between 1840 and 1930", 787-788.

¹⁶² Boxer Ayaklanması (1899-1901), Çin'de yabancı güçlere ve Hristiyanlara karşı milliyetçi bir isyandır. Boxerlar, Qing Hanedanı'nın zayıflığını kullanarak yabancı etkisini reddetmiştir. Ayaklanma, uluslararası müdahaleyle bastırılmış ve Çin ağır tazminatlar ödemiştir. bkn. Encyclopaedia Britannica, *Boxer Rebellion*, 2025, <https://www.britannica.com/event/Boxer-Rebellion>

¹⁶³ R. G. Tiedemann, *Handbook of Christianity in China Volume Two: 1800 to the Present*, 2/18.

mesajları ön planda olmuştur. Özellikle birçok genç vaftiz olarak Hristiyanlığı benimsedi ve bazıları ileride Çin'in kamu hayatında önemli roller üstlenmiştir.¹⁶⁴

Afyon Savaşları sonrası Çin'de oluşan yeni siyasi ortam, Katolik misyonerlerin faaliyetlerini daha yaygın hale getirmiştir.¹⁶⁵ Eğitim, sağlık ve din alanındaki misyoner faaliyetleri, Çin toplumunu derinden etkilemiştir. Ancak bu süreç, aynı zamanda Batılılaşma korkusu ve kültürel baskılarla da iç içe geçmiştir. Çin halkı, bir yandan yeni bilgi ve hizmetlere erişirken, diğer yandan kendi geleneksel değerlerinin zedelenmesi endişesini taşımıştır.¹⁶⁶ Misyonerlerin özellikle Hristiyanlık propagandası çerçevesinde yürüttükleri çalışmalar, bu kültürel çatışmayı derinleştirerek, Çin toplumunun geleneksel yapısını tehdit eden bir unsur hâline gelmiştir.¹⁶⁷ Bununla birlikte, Batı etkisinin yalnızca olumsuz olarak değerlendirilmesi eksik bir bakış açısı olabilir. Zira Batı'nın getirdiği bilimsel ve tıbbi yenilikler, özellikle halk sağlığı alanında dikkate değer gelişmelerin önünü açmıştır.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Stephen C. Neill, Mark R. Mullins, "Christianity: Christianity In Asia", 1725-1727.

¹⁶⁵ Hamiyet Sezer Feyzioğlu, "Batı-Çin Savaşları ve Osmanlı Devleti", 93.

¹⁶⁶ George B. Pruden, "American Protestant Missions in Nineteenth-Century China", *Association for Asian Studies* 14 (2009), 22-29.

¹⁶⁷ I'ching Thomas, "Why Do Chinese People See Christianity as a Cultural Invasion?", *Christianity Today* (07 Kasım 2022).

¹⁶⁸ Benjamin A. Elman, *On Their Own Terms*, 342-345.

İKİNCİ BÖLÜM

MODERN DÖNEMDE ÇİN KATOLİKLERİ

A. Modern Dönemde Çin Katoliklerinin Durumu

Katoliklik, Çin'deki Hristiyan toplulukları arasında tarihsel olarak derin kökler salmış bir inanç sistemidir ve günümüzde hem dinsel hem de siyasal açıdan önemli bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir.¹⁶⁹ 13. Yüzyılda misyonerliğin Çin'de hız kazanması, Batılı güçlerin 19. yüzyılda Çin'e girmesiyle bu inanç sistemi daha belirgin bir şekilde gelişmeye başlamıştır.¹⁷⁰ Bununla birlikte, 19. yüzyılın ortalarından itibaren, özellikle Çin'in Batı ile açılım sürecine girmesiyle, Katoliklik daha geniş bir yayılma alanı bulmuş ve modern Çin tarihinde önemli bir yer edinmiştir.¹⁷¹

Çin'in Batılı güçlerle ticaret ilişkilerinin artmasıyla birlikte, özellikle misyonerlik faaliyetleri hız kazanmış ve Katolik Kilisesi'nin etkisi artmıştır.¹⁷² Misyonerler, sadece dini hizmetler sunmakla kalmayıp, aynı zamanda eğitim ve sağlık gibi toplumsal hizmetler de sunarak halk arasında etkilerini artırmışlardır.¹⁷³ Özellikle şehirleşme ve Batılı kültürün etkisiyle, Çin'deki Katolik toplumu hızla büyümüş ve bu dönemde, Batı'nın etkisiyle geleneksel Çin dini inançları arasında bir kültürel çatışma yaşanmıştır. Şehirleşme, Batılı yaşam tarzlarının daha fazla benimsenmesine ve Katolik Kilisesi'nin etkisinin güçlenmesine neden olurken, kırsal kesimde ise geleneksel inançlar ve Çin'in yerel dini öğretileri hâlâ yaygın kalmıştır. Bu da toplumda dini anlamda bir bölünmeye yol açmış, Katolikliği kabul edenler ile geleneksel Çin dini inançlarına bağlı kalanlar arasında bir ayrım meydana gelmiştir.¹⁷⁴

¹⁶⁹ Tricia Bølle, "The Legacy of Catholicism - ChinaSource", <https://www.Chinasource.Org/> (blog), 2014.

¹⁷⁰ Daniel H. Bays, *A New History of Christianity in China*, 34-35.

¹⁷¹ Ernest P. Young, *Ecclesiastical Colony*, 13-15.

¹⁷² Kenneth Pomeranz, *The Great Divergence: China, Europe, and the Making of the Modern World Economy* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2000), 96.

¹⁷³ Yanzong Su, *The Formation of Chinese Conceptions Regarding Christianity: A Reinterpretation Based on the Anti-Opium Movement of the Nineteenth Century*, 71.

¹⁷⁴ Richard Madsen, *China's Catholics: Tragedy and Hope in an Emerging Civil Society* (United States of America: University of California Press, 1998), 131-138.

Çin'e dair bir anket, Çinli yetişkinlerin %2'sinin resmi olarak Hristiyanlıkla özdeşleştiğini ortaya koyuyor. ¹⁷⁵				
Soru Cümlesi	Hristiyan	Protestan	Katolik	Diğer
Hangi dine aitsiniz? (2016 Yılı)	%3	%2	% <0.5	*
Hangi dine inanıyorsunuz? (2018 Yılı)	%2	%2	% <0.5	% <0.5
Dini inancınız nedir? (2018 Yılı)	%2	%2	% <0.5	% <0.5

Katolikler Çin nüfusunun yaklaşık yüzde 1'ini (yaklaşık 13 ila 14 milyon kişi) oluşturmaktadır. Şangay ve Pekin gibi büyük şehirlerde önemli Katolik toplulukları bulunsa da Katolik nüfusun büyük bir kısmı orantısız şekilde kırsal bölgelerde yaşamaktadır.¹⁷⁶ Katolik topluluklar, İç Moğolistan ve Tibet de dahil olmak üzere Çin'in tüm eyaletlerine ve özerk bölgelerine dağılmıştır ve Çin'in etnik gruplarının çoğunda bulunmaktadır.¹⁷⁷

1. Çin'de Mao Sonrası Katolikliğin Durumu

1949'da komünistler, Çan Kay Şek'in hükümetini devirerek ülke yönetimini ele geçirmiştir.¹⁷⁸ Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1949'da kurulmasıyla birlikte, Çin Komünist Partisi (ÇKP) Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyerek, tüm dini faaliyetleri ve kurumları kontrol etmeyi amaçlamıştır. Marksist ideolojinin temellerinde dinin "afyon" olduğu vurgulanmış, dinin toplumu geriye götüren bir olgu olarak kabul edilmesiyle dini kurumlar üzerindeki baskılar artmıştır.¹⁷⁹ Katolik Kilisesi, Batılı kökenleri ve Roma ile olan bağlantısı nedeniyle bu baskılardan en fazla

¹⁷⁵ Pew Research Center, *The Global Catholic Population* (Pew Research Center, 13 Şubat 2013).

¹⁷⁶ Pew Research Center, *Christianity*, 30 Ağustos 2023.

¹⁷⁷ Richard Madsen, *China's Catholics*, 53-54.

¹⁷⁸ Stephen C. Neill, Mark R. Mullins, "Christianity: Christianity In Asia", 1726.

¹⁷⁹ Peitong Jing, Karrie J. Koesel, "Church and State in Contemporary China: Securing Christianity", *Politics and Religion* 17 (05 Şubat 2024), 107.

etkilenen dini kurumlardan biri olmuştur. Komünist Parti'nin ideolojisi, Katolikliği hem dini bir inanç olarak hem de uluslararası emperyalizmin bir aracı olarak tehdit olarak görmüştür.¹⁸⁰ 1949'dan sonra, Katolikler, Çin'deki politik ve ideolojik yapıyı dönüştürme çabalarına karşı bir engel olarak algılanmıştır.¹⁸¹

1951'de başlatılan "Üç Öz" (Three-Self Movement) hareketi, Katolik Kilisesi'nin Batılı misyonerlere bağımlılığını sona erdirerek, yerel ve bağımsız bir dini yapılanma oluşturmayı amaçlamıştır. Bu hareket, Katoliklerin kendi dinî yönetimlerini oluşturmasını ve Çin hükümetine bağlı olarak faaliyet göstermelerini savunmuştur.¹⁸² Üç Öz Hareketi'nin amacı, Çin'deki Hristiyan topluluğunun yabancı misyonerlerin etkisinden kurtulmasını sağlamak ve Çin'e özgü bir Hristiyanlık anlayışı geliştirmektir. Ancak, hareketin uygulamaları zamanla Çin hükümetinin dini kontrolünü artırmasına ve dini özgürlüklerin kısıtlanmasına yol açmıştır.¹⁸³

1950'li yılların başında Çin'deki Katolik Kilisesi, Komünist rejimin yükselişiyle birlikte benzeri görülmemiş bir baskı dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır. Özellikle Roma'daki papalık makamına olan bağlılığı nedeniyle, Katolikler, Komünist hükümetin "yurtseverlik" çağrısıyla şekillenen dini yeniden yapılandırma politikalarının en ağır hedeflerinden biri haline gelmiştir.¹⁸⁴ Şanghay gibi büyük şehirlerde çok sayıda kilise, misyon merkezi ve mülke sahip olan Katolik Kilisesi, bu süreçte ağır vergilere maruz bırakılmış, okulları devletleştirilmiş ve misyoner faaliyetleri ciddi şekilde sınırlandırılmıştır. Kore Savaşı'nın patlak vermesiyle birlikte dinsel hoşgörü tamamen ortadan kalkmış; binlerce kişi karşı devrimci ilan edilerek idam edilmiş veya intihara sürüklenmiştir. Bu dönemde, Katolik liderlik yaklaşan tehditleri fark ederek gençliği örgütlemek üzere Meryem Toplulukları ve Meryem'in Lejyonu gibi dini grupları yeniden canlandırmıştır. Özellikle eğitimli ve üst sınıfa

¹⁸⁰ Pew Research Center, *Government Policy Toward Religion in the People's Republic of China – A Brief History* (Pew Research Center, 30 Ağustos 2023).

¹⁸¹ Peitong Jing, Karrie J. Koesel, "Church and State in Contemporary China", 110.

¹⁸² D. E. Mungello, *The Catholic Invasion of China*, 56-57.

¹⁸³ Zhang Chunhua, "China, Three-Self Christians Start Training in 'Strict Governance'", *Bitter Winter* (22 Ağustos 2024), blm. News China.

¹⁸⁴ D. E. Mungello, *The Catholic Invasion of China*, 57-58.

mensup gençlerin öncülüğünde gelişen bu hareketler, kiliseye bağlılıklarını sürdürmekte direnenlerin en önemli dayanak noktalarından biri haline gelmiştir.¹⁸⁵

Papa XII. Pius'un 1954 tarihli *Ad sinarum gentes* adlı yazısında, misyonerlerin çalışmaları savunulmuş ve Roma'dan bağımsız kilise hareketleri reddedilmiştir. Çin hükümeti ise Katolik Kilisesi'ni bağımsız bir kilise yaratmaktan çok, yurtsever bir kilise oluşturma yönünde yapılandırmaya çalışmıştır. Yetkililer, yurttaşlık duygusunu kullanarak Katoliklerin Roma'ya bağlılığını zayıflatmayı hedeflemiştir.¹⁸⁶ Hükümetin Katoliklere yönelik baskıları artarken, 1955 yılı dönüm noktası olmuş, direniş kitlesel tutuklamalara sebep olmuştur. 8 Eylül 1955'te Şanghay'da Piskopos Gong, yedi diyozese rahibi, on dört Çinli Cizvit, iki Karmelit rahibe ve üç yüz önde gelen Çinli Katolik tutuklanmıştır. Bu olayın, Meryem Ana'nın doğum yıldönümü olan kilise yıldönümünde gerçekleşmesi Katoliklerin şehitlik bilincini güçlendirmiştir.¹⁸⁷

1956-1957'de Dini İşler Bürosu, Pekin'de Katoliklerle toplantılar yaparak Çin Katolik Yurtseverler Derneği'ni (CCPA - Chinese Catholic Patriotic Association) kurmuşlardır.¹⁸⁸ 1957'de Çin Katolik Patriyotik Derneği'nin (CCPA) kurulmasıyla, Vatikan'dan bağımsız bir Katolik yapısı yaratılmaya çalışılmıştır. Bu girişim, Katolikler arasında ciddi bir bölünmeye yol açmış, bazı Katolikler Roma'ya sadık kalarak yeraltı kiliseleri kurarken, diğerleri devletin denetimindeki resmi kiliselere katılmıştır.¹⁸⁹ CCPA'nin kurulması, Çin'deki Katoliklerin hem dini hem de ulusal kimliklerini yeniden şekillendirmeye çalışmış, ancak bu durum, Çin'deki Katolik topluluğu için büyük bir ideolojik çatışmaya neden olmuştur.¹⁹⁰

Hükümet, CCPA'ya üye olan din adamlarının ilk bağlılıklarını papaya değil, Çin devletine duyduklarını açıkça beyan etmelerini istemiştir. Bu durum, Vatikan tarafından kabul görmemiş; 1958'den itibaren hükümetin atadığı piskoposlar, Papa'nın onayı olmadan göreve geldikleri için aforoz edilmişlerdir. Ancak 1980'li

¹⁸⁵ D. E. Mungello, *The Catholic Invasion of China*, 57-58.

¹⁸⁶ D. E. Mungello, *The Catholic Invasion of China*, 64.

¹⁸⁷ D. E. Mungello, *The Catholic Invasion of China*, 65.

¹⁸⁸ D. E. Mungello, *The Catholic Invasion of China*, 64.

¹⁸⁹ D. E. Mungello, *The Catholic Invasion of China*, 56-57.

¹⁹⁰ Paula Katinas, "Communist China's Complicated History With Catholic Church", *The Tablet* (08 Ocak 2021).

yıllardan itibaren Vatikan, bazı CCPA üyesi piskopos ve rahipleri meşru kabul etmeye başlamış, fakat bu tanıma her durumda geçerli olmayıp bireysel değerlendirmelere bağlı kalmıştır.¹⁹¹

1.1.Kültürel Devrimin Katolikliğe Etkisi

Kültürel Devrim (1966-1976), Çin'deki dini hayat ve özellikle Katoliklik üzerinde büyük bir etki yapmıştır. Mao Zedong'un liderliğinde gerçekleştirilen bu devrim, Çin'in sosyal, kültürel ve ideolojik yapısını dönüştürmeyi amaçlamış ve dini inançları, özellikle Batı kökenli olan Katoliklik gibi dini inançları, "feodal" ve "gerici" olarak hedef almıştır.¹⁹² Katolik Kilisesi, Çin'deki geleneksel yapıyı ve yabancı etkilerini temsil ettiğinden, kültürel devrim sırasında büyük bir baskı altına alınmıştır.¹⁹³ Hükümet, Katoliklerin ibadetlerini yasaklamış, kiliseleri kapatmış ve Katolik din adamlarını hedef alarak birçoğunu tutuklamıştır. Bu dönemde Katoliklik, Çin'deki egemen komünist ideolojiyle açıkça çatışmaya girmiştir.¹⁹⁴

Kültürel Devrim sürecinde, Çin hükümeti ve Komünist Parti, dini yapıları tamamen ortadan kaldırmak amacıyla büyük bir kampanya başlatmıştır.¹⁹⁵ Katolik kiliseleri yeraltı hareketlerine dönüşmüş, çok sayıda rahip ve keşiş tutuklanıp zorla çalıştırma kamplarına gönderilmiştir. Katoliklik, devrim sırasında yabancı bir etki olarak hedef alınmış ve halkın gözünden düşürülmeye çalışılmıştır. Kiliseler kapatılmış ve ibadet yerleri zarar görmüştür. Katolikler, açıkça ibadet edemedikleri gibi, yerel hükümetler tarafından denetlenen ve devletle uyumlu hale getirilmeye zorlanan "Patriotik Katolik Kilisesi"ne katılmaya yönlendirilmiştir.¹⁹⁶

¹⁹¹ Paula Katinas, "Communist China's Complicated History With Catholic Church".

¹⁹² Kenneth G. Lieberthal, "Cultural Revolution | Definition, Facts, & Failure", *Britannica* (Britannica, 2025).

¹⁹³ Andrew G. Walder, *China Under Mao: A Revolution Derailed* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2015), 47-53.

¹⁹⁴ Andrew G. Walder, *China Under Mao*, 47-53.

¹⁹⁵ Andrew G. Walder, *China Under Mao*, 65.

¹⁹⁶ Richard Madsen, *China's Catholics*, 37-39.

Kültürel Devrim sırasında, Katoliklik yalnızca Çin'in egemen politikalarıyla değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümle de yüzleşmiştir. Katolik cemaatlerinin pek çoğu, Komünist Parti'nin baskıları altında gizlice ibadet etmeyi sürdürmüşlerdir. Bu yeraltı cemaatleri, dini inançlarını gizli bir şekilde yaşamak zorunda kalmış ve bu durum, Katolikliğin Çin'deki varlığını sürdürmesine yardımcı olmuştur.¹⁹⁷ Kültürel Devrim'in getirdiği baskılar, bir anlamda Katolik topluluklarının daha dirençli ve toplumsal bağları güçlendiren bir hale gelmelerine yol açmıştır. Bu dönemde dini faaliyetler yer altına çekilse de bazı Katolikler, yerel halk arasında inançlarını sürdürme ve yayma konusunda gizlice çalışmışlardır.¹⁹⁸

Kültürel Devrim, Çin'deki Katoliklik üzerinde büyük bir yıkıcı etki yapmış, dini inançları ve ibadetleri neredeyse tamamen ortadan kaldırmıştır. Ancak, bu dönemde Katoliklik yalnızca fiziksel olarak baskı altına alınmakla kalmamış, aynı zamanda dini toplulukların gizlilik ve yeraltı faaliyetleriyle bir direnç gösterdiği bir süreç olarak da kayıtlara geçmiştir.¹⁹⁹ Mao'nun ölümünün ardından, Kültürel Devrim döneminde uygulanan dini baskılar zamanla hafiflemiş olsa da Katoliklik Çin'deki toplumsal ve kültürel dönüşümlerin izlerini taşımaya devam etmektedir.²⁰⁰

1.2.Yeraltı Kiliseleri

Çin'deki Hristiyan nüfusunun büyük bir kısmı, resmi olarak tanınmayan ve devletin denetiminden kaçınan "ev kiliseleri" veya "yeraltı kiliseleri" olarak bilinen topluluklarda toplanmaktadır. Bu kiliseler, genellikle evlerde veya gizli yerlerde toplanarak ibadetlerini yerine getirmektedir. Resmi verilere göre, 2018'de Çin'de yaklaşık 20 milyon Hristiyan olduğu tahmin edilmiştir; ancak bu sayının, yeraltı kiliselerinin varlığı göz önüne alındığında daha yüksek olabileceği düşünülmektedir.²⁰¹

¹⁹⁷ Daniel H. Bays, *A New History of Christianity in China*, 192-195.

¹⁹⁸ Richard Madsen, *China's Catholics*, 37-39.

¹⁹⁹ Mickey Spiegel, *China: State Control of Religion* (Human Rights Watch, 01 Ekim 1997).

²⁰⁰ Mickey Spiegel, *China*.

²⁰¹ Pew Research Center, *Christianity*, 30 Ağustos 2023.

Yeraltı kiliseleri, özellikle Protestan ve Katolik topluluklar arasında yaygındır. Bu gruplar, ibadetlerini gizlice evlerde, bodrum katlarında veya diğer özel alanlarda gerçekleştirmektedir. Çin hükümeti, bu tür dini faaliyetleri “yasa dışı dini faaliyetler” olarak sınıflandırmakta ve zaman zaman bu topluluklara yönelik gözetim, baskı, hatta tutuklamalar gerçekleştirmektedir.²⁰²

Yeraltı kiliseleri, devletin müdahalelerine karşı bağımsızlıklarını sürdürmeye çalışmış ve Roma'ya olan bağlılıklarını gizlice devam ettirmiştir. Özellikle, Mindong'daki yeraltı piskoposu Guo Xijin, devletin atadığı piskopos Zhan Silu'yu kabul etmemiş ve Roma'nın onayı doğrultusunda cemaatinin liderliğini sürdürmüştür.²⁰³ Ancak, Guo'nun bu tutumu onu tutuklanmaya ve devletin baskılarıyla karşılaşmasına yol açmıştır. Bu durum, yeraltı kiliselerinin, devletin baskılarına karşı geliştirdiği direnç stratejilerini daha belirgin hale getirmiştir.²⁰⁴ Yeraltı kilisesinin cemaatleri, ibadetlerini gizli yerlerde yaparak bu baskılardan kaçmaya çalışmışlardır. Örneğin, Zhangjiakou'daki Katolikler, devletin baskılarına karşı ibadetlerini gizli yerlerde sürdürerek direnmişlerdir.²⁰⁵

1989 yılında yeraltı piskoposları, Çin'in çeşitli bölgelerinden gelen temsilcilerle birlikte "Gayri Resmi Piskoposlar Konferansı"nı kurarak daha örgütlü bir yapı inşa etmiştir. Bu yapı Vatikan tarafından tanınmış; fakat Çin hükümeti tarafından yasa dışı ilan edilmiştir. Yeraltı rahipleri, dini eğitimlerini genellikle gizli seminerlerde almakta, ayinler ise evlerde veya kırsal alanlardaki gizli kiliselerde yapılmaktadır.²⁰⁶

Çin'deki yeraltı kiliselerinin varlığı, yalnızca dini bir tercih değil, aynı zamanda politik bir duruş olarak da yorumlanabilmektedir. Zira birçok Hristiyan, devletin dini kurumlara müdahalesini Tanrı'ya olan inançlarına bir tehdit olarak görmekte ve bu nedenle resmi yapılarla iş birliği yapmamayı tercih etmektedir. Bu durum özellikle

²⁰² Pew Research Center, *Christianity*, 30 Ağustos 2023.

²⁰³ Beatrice Leung, Marcus J. J. Wang, “Sino–Vatican Negotiations: Problems in Sovereign Right and National Security”, *Journal of Contemporary China* 25/99 (03 Mayıs 2016), 12-13.

²⁰⁴ Beatrice Leung, Marcus J. J. Wang, “Sino–Vatican Negotiations”, 13.

²⁰⁵ Chit Wai John Mok, “Sino-Vatican Rapprochement: An Assessment of Pope Francis’ Realpolitik and the Provisional Agreement on the Appointment of Bishops”, *Journal of Contemporary China* 30/129 (04 Mayıs 2021), 396.

²⁰⁶ Sergio Ticozzi, *China and the Catholic Church: Through Mutual Eyes* (Singapore: Springer Nature Singapore, 2023), 109-113.

Katolikler için daha karmaşıktır, çünkü Vatikan ile Çin arasındaki diplomatik ilişkiler tarihsel olarak sorunlu olmuş, papa tarafından atanan piskoposların Çin devleti tarafından tanınmaması uzun süre bir krize neden olmuştur.²⁰⁷

Çin hükümeti, teknolojik gözetim yöntemleriyle (örneğin yüz tanıma sistemleri ve sosyal medya denetimiyle) bu toplulukları daha etkin biçimde izlemeye çalışmaktadır. Öte yandan, yeraltı kiliseleri de giderek daha organize olmakta, dijital ortamları kullanarak yayılmakta ve uluslararası destek arayışına girmektedir.²⁰⁸

Resmi ve yeraltı kiliseleri arasındaki ilişkiler, büyük ölçüde güvensizlik ve ayrışma temelinde şekillenmiştir. Yeraltı kilisesi mensupları, CCPA'yı Papalığın yetkisini tanımadığı gerekçesiyle gayrimeşru olarak görmektedir. Öte yandan, resmi kilise mensupları ise devletin dini politikasına bağlı kalmak zorundadır, bu da onları Roma ile tam birlikten uzaklaştırmaktadır.²⁰⁹ Ancak bu ayrım katı olmaktan ziyade zamanla daha geçirgen hale gelmiştir. Bazı resmi kilise piskoposlarının hem Vatikan hem de Pekin tarafından onaylanması, iki taraf arasında sınırlı da olsa bir uzlaşma zemininin oluştuğunu göstermektedir.²¹⁰

Bugün, Çin'de yaklaşık 10–12 milyon Katolik olduğu tahmin edilmekte, bunların yaklaşık yarısının yeraltı kilisesine mensup olduğu öne sürülmektedir. Ancak yeraltı kiliseleri halen devletin gözetimi altında faaliyet yürütmekte, birçok bölgede ayinler sadece gizli şekilde yapılabilmektedir. Yeraltı piskoposlarının bir kısmını anlaşma sonrası resmi tanınma talebinde bulunsa da Çin hükümeti bunların tamamını tanımamaktadır.²¹¹

Yeraltı kilisesinin kendi piskoposları ve dini liderleri bulunmaktadır. Bu piskoposlar, genellikle Vatikan tarafından atanır ve Çin hükümetinin onayını almazlar.

²⁰⁷ Beatrice Leung, Marcus J. J. Wang, "Sino-Vatican Negotiations".

²⁰⁸ Human Rights Watch, *China's Algorithms of Repression: Reverse Engineering a Xinjiang Police Mass Surveillance App* (Human Rights Watch, 2019).

²⁰⁹ Jason Kindopp, Carol L. Hamrin (ed.), *God and Caesar in China: Policy Implications of Church-State Tensions* (Washington, D.C: Brookings Institution Press, 2004), 100.

²¹⁰ Cheng-tian Kuo, *Religion and Nationalism in Chinese Societies* (Amsterdam University Press, 2017), 38-40.

²¹¹ Pew Research Center, *Christianity*, 30 Ağustos 2023.

Bu durum, zaman zaman Çin ile Vatikan arasında gerginliklere yol açmaktadır.²¹² Yeraltı kilisesi piskoposluklarının sayısı ve sınırları, gizlilik nedeniyle tam olarak bilinmemekle birlikte, Çin'in birçok bölgesinde varlıklarını sürdürdükleri tahmin edilmektedir. Örneğin, Hebei eyaletinde ÇKP tarafından onaylanmayan yeraltı kiliselerinin yıkıldığına dair olaylar yaşanmıştır.²¹³ Bazı piskoposlar, uzun yıllar hapis yattıktan sonra bile Vatikan'a sadakatlerini sürdürmüşlerdir.²¹⁴

Çin'deki yeraltı kiliselerine bağlı bilinen kurumlardan biri de Kardinal Kung Vakfı'dır. Kardinal Kung Vakfı Çin'deki yeraltı Katolik Kilisesini desteklemek amacıyla 1994 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulmuş bir sivil toplum kuruluşudur. Vakıf, adını Çinli Katolik lider Ignatius (Ignazio) Kung Pin-Mei'den alır. Kardinal Kung, Şanghay Piskoposu iken 1955 yılında Komünist Parti tarafından tutuklanmış, yaklaşık 30 yılını hapiste ve ev hapsinde geçirmiştir. 1991 yılında serbest bırakıldıktan sonra ABD'ye gitmiş, Papa II. John Paul tarafından 1991'de kardinal olarak ilan edilmiştir.²¹⁵

1.3.Çin Yurtsever Katolik Kilisesi (Chinese Patriotic Catholic Association - CCPA)

1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, Çin, özellikle Hristiyanlık gibi Batı kaynaklı dinlere karşı büyük bir kuşku duymaya başlamıştır. Bu kuşkunun temelinde, bu dinlerin dış ülkelerle özellikle Batılı devletlerle olan bağlantıları yatmaktadır.²¹⁶ Komünist rejim, dinin toplum üzerindeki etkisini sınırlandırmak ve dini kurumları devlet kontrolüne almak amacıyla 1957'de Çin Katolik Vatansever Derneği'ni (中国天主教爱国会, kısaca 爱国会) kurmuştur.²¹⁷

²¹² Francis X. Rocca, "The Vatican's Gamble With Beijing Is Costing China's Catholics", *The Atlantic* (14 Mayıs 2024), blm. Ideas.

²¹³ "Çin'de Yeraltı Katolik Kilisesi Yıkıldı".

²¹⁴ Catholic News Agency, "Chinese Authorities Release Catholic Bishop After 10-Year Detention", *Catholic News Agency* (27 Ağustos 2006).

²¹⁵ The Cardinal Kung Foundation, "Helping Underground Church" (2024).

²¹⁶ Daniel H. Bays, *A New History of Christianity in China*, 75.

²¹⁷ Jean-Pierre Charbonnier, *Christians in China: A.D. 600 to 2000* (Ignatius Press, 2007), 549-550.

Çin'de Katolik Kilisesi iki dala ayrılmaktadır: resmi kilise ve yer altı kiliseleri (dixia jiaohui 地下教会). Resmi kilise, CCPA'ya katılan ve Ulusal Dini İşler İdaresi tarafından denetlenen kiliseleri ifade eder; bu idare, eski adıyla Devlet Dini İşler İdaresi olarak bilinmektedir. Çin hükümeti, her zaman yer altı Katolik kiliselerinden endişe duymuştur. Yerel yetkililer genellikle gizli Katolik faaliyetlerini yakından izlemekte ve rahipleri ile piskoposları CCPA'ya katılmaya zorlayarak, yer altı Katolik güçlerini "eğitime ve dönüştürme" programının bir parçası olarak baskı yapmaktadır.²¹⁸

Çin'de Katolik Kilisesi'nin durumu, din-devlet ilişkileri ve uluslararası diplomasi açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Resmi ve yeraltı kiliseleri arasındaki ilişkiler, sadece teolojik ve dini bir ayırmadan ibaret değildir; bu ayırım aynı zamanda otorite, sadakat ve kimlik meseleleriyle doğrudan ilişkilidir.

Çin Katolik Kilisesi, özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren devletin sıkı denetimine tabi tutulan bir dini yapılanma olarak öne çıkmıştır. 1957 yılında Çin Komünist Partisi'nin yönlendirmesiyle kurulan Çin Katolik Vatansever Birliği (CCPA), Katolikliğin yerel olarak “bağımsız” bir biçimde yaşatılmasını amaçlamış, ancak bu süreçte papanın otoritesi dışlanmıştır.²¹⁹ CCPA, piskopos atamalarını Roma yerine Pekin yönetiminin onayıyla gerçekleştirmektedir ve Vatikan'dan gelen doğrudan dini yönlendirmeleri kabul etmemektedir.²²⁰ Bu sistem, Katolikliğin temel teolojik prensiplerinden biri olan “papanın ruhani üstünlüğü” ilkesini ihlal ettiği için yerel cemaatlerde bölünmeye yol açmıştır.²²¹ Roma'daki papalık makamı, tüm Katolikler için nihai dini otorite olarak kabul edilir ve piskopos atamaları bu otoritenin gözetiminde yapılmalıdır. Çin'in bu uygulamaları, Katolik inancını sarsmakta ve Vatikan ile derin bir ideolojik uyumsuzluk yaratmaktadır.²²²

²¹⁸ Lisa Jucca vd., “‘Underground’ Catholics Pose Challenge for Pope’s Hopes of Better Relations with China”, *Reuters* (25 Aralık 2016).

²¹⁹ Richard Madsen, *China’s Catholics*, 37-38.

²²⁰ Richard Madsen, *China’s Catholics*, 35-37.

²²¹ Victor Gaetan, “The Pope And The Politburo: The Vatican’s Chinese Diplomacy”, *U.S.-China Perception Monitor* (04 Nisan 2016).

²²² Beatrice Leung, “The Catholic Church in China: One Year After the Sino-Vatican Agreement”, *Berkley Center for Religion, Peace & World Affairs*, (2019).

CCPA'nın amacı, Katolikliği Çin kültürü ve sosyalizmiyle uyumlu hale getirmektir. Bu bağlamda kilise faaliyetleri yalnızca ruhani değil, aynı zamanda ideolojik içerikler taşımaktadır. Devletin din politikaları uyarınca, kiliselerde yapılan vaazların içeriği merkezi hükümetin belirlediği çizgiye uygun olmak zorundadır.²²³ Bu kontrol, yalnızca siyasi söylem düzeyinde değil, aynı zamanda eğitim ve yayınlar üzerinden de kurumsallaştırılmıştır. CCPA, kendi bünyesinde seminerler ve din adamı yetiştirme kurumları açarak dini eğitimi doğrudan denetlemektedir.²²⁴

CCPA'nın denetimindeki Katolik kiliselerinde dini semboller ve ritüeller, devletin “Çinlileştirme” (sinicization) politikaları çerçevesinde yeniden şekillendirilmektedir. Bu kapsamda bazı kiliselerde dini ikonların yerine Çin bayrağı ve Mao Zedong'un portreleri yerleştirilmiştir.²²⁵ Ayrıca İsa'nın öğretilerinin sosyalist değerlerle uyumlu hale getirilmesi yönünde çalışmalar yapıldığı bilinmektedir.²²⁶ Bazı yerlerde İncil pasajlarının, Komünist Parti ideolojisiyle uyumlu hale getirilmesi için yeniden yorumlandığı ya da değiştirilmiş çevirilerin kullanıldığı da rapor edilmiştir.²²⁷ Bu uygulamalar, dinin kamusal alandaki görünürlüğünü şekillendirmenin ötesine geçerek inanç öğelerinin içeriğini de dönüştürmeye yönelmiştir.

Çin Katolik Kilisesi devlet kontrolünün yoğun olduğu bir dini yapıdır ve Katolikliğin evrensel yapısıyla Çin'in ulusal ideolojisi arasında bir sentez arayışını temsil etmektedir. Bu arayış, zaman zaman din özgürlüğü sınırlarının daralmasına neden olurken, uluslararası ilişkiler açısından da dikkatle izlenen bir mesele haline gelmiştir.²²⁸ Çin hükümetinin CCPA aracılığıyla sürdürdüğü bu yaklaşım, dini kurumsallaşmayı devletin ideolojik çerçevesine entegre etmenin modern bir örneği olarak değerlendirilmektedir.

1978'de Deng Xiaoping'in liderliğinde yapılan ekonomik reformlar, Çin'deki dini hayatı kısmi olarak yeniden şekillendirmiştir. Reformlarla birlikte, din konusunda

²²³ Mickey Spiegel, *China*.

²²⁴ Daniel H. Bays, *A New History of Christianity in China*, 176-178.

²²⁵ Peitong Jing, Karrie J. Koesel, “Church and State in Contemporary China”, 123-129.

²²⁶ Peitong Jing, Karrie J. Koesel, “Church and State in Contemporary China”, 112.

²²⁷ Peitong Jing, Karrie J. Koesel, “Church and State in Contemporary China”, 126.

²²⁸ U.S. Commission on International Religious Freedom, “China U.S. Commission on International Religious Freedom: 2013 Annual Report”.

daha toleranslı bir yaklaşım benimsenmeye başlanmış, ancak Çin Komünist Partisi'nin denetimi devam etmiştir. Dini özgürlüklerdeki kısmi yumuşama, Katolikler için bazı fırsatlar yaratmış olsa da devletin denetimindeki kiliselerle yeraltı kiliseleri arasındaki bölünme devam etmiştir.²²⁹ Hükümet 1979'da Hıristiyanlığın uygulanması üzerindeki kısıtlamaları gevşettiğinde, kiliselerin çok canlı olduğu ve hatta bazı bölgelerde üye sayılarının arttığı anlaşılmıştır. Hükümetin 1982'deki Hıristiyan nüfus tahmini üç milyon olup bu rakam, 1949'daki üye sayısının üç katıdır.²³⁰ Bu dönemde, yeraltı kiliseleri, Vatikan'a sadık kalan Katolikler tarafından sürdürülmüş, hükümetin denetimindeki kiliseler ise resmi olarak faaliyet göstermiştir.²³¹

Bu durum, Çin'deki Katolik topluluklar arasında bölünmüşlük yaratmış ve Katolikliğin kurumsal birlik içinde gelişmesini zorlaştırmıştır. Çin'deki Katolikler, Komünist rejimin baskıları ve ulusal güvenlik kaygıları doğrultusunda, 20. yüzyıl boyunca büyük zorluklarla karşılaşmışlardır.²³² Ancak, özellikle 1970'lerden sonra yapılan diplomatik girişimler ve Çin'in küresel ekonomiye entegre olması, Katolikler için bir ölçüde daha fazla dini ifade özgürlüğü sağlamıştır. Ancak bu durum, Çin'deki Katoliklerin tamamen özgürleştiği anlamına gelmemektedir. Çin'deki Katolik topluluğu hâlâ devletin denetimi altında ve yeraltı kiliselerinin varlığı, dinin Çin'deki geleceği konusunda belirsizlikleri beraberinde getirmektedir.²³³

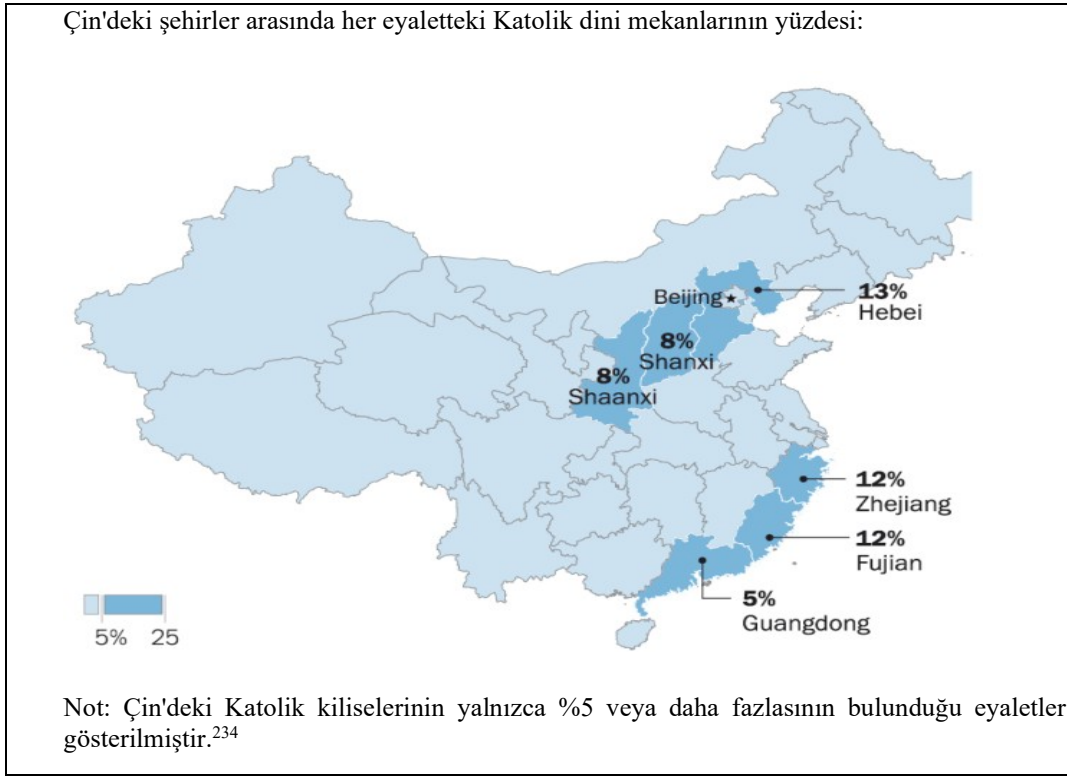
²²⁹ D. E. Mungello, *The Catholic Invasion of China*, 114-116.

²³⁰ Stephen C. Neill, Mark R. Mullins, "Christianity: Christianity In Asia", 1726.

²³¹ D. E. Mungello, *The Catholic Invasion of China*, 116.

²³² Harriet Sherwood, "Vatican Signs Historic Deal with China – but Critics Denounce Sellout", *The Guardian* (22 Eylül 2018), blm. World news.

²³³ Harriet Sherwood, "Vatican Signs Historic Deal with China – but Critics Denounce Sellout".

Çin’de Katolikliğin devlet kontrolü altındaki biçimi olan Çin Yurtsever Katolik Derneği’ne bağlı mekanlar ve personel sayısına ilişkin resmi istatistikler, Mao sonrası dönemde Katolik kurumlarının yapısal dönüşümüne dair önemli ipuçları sunmaktadır. 2009 yılında 8.800 olan resmi Katolik personel (piskoposlar, rahipler ve rahibeler) sayısı, 2018 yılına gelindiğinde 8.000’e düşmüştür. Bu azalma, din adamlarının yaşlanması, dini eğitim kaynaklarının sınırlılığı ve merkezi otoritenin piskopos atamalarında ısrarla kontrol mekanizması kurması gibi yapısal nedenlerle ilişkilendirilebilir.²³⁵ Çin’de kayıtlı 20 başpiskoposluk, 95 piskoposluk, 29 apostolik bölge, bir apostolik yönetim bulunmaktadır.²³⁶

Personel sayısındaki bu düşüşe karşın, Katoliklerin mekân sayısında kademeli bir artış gözlemlenmiştir. 2009 yılında toplam 6.000 olan kayıtlı ibadet yeri sayısı, 2022 itibarıyla 6.440’a yükselmiştir; bu sayı 4.202 kilise ile 2.238 ibadet yerini

²³⁴ Pew Research Center, *Christianity*, 30 Ağustos 2023.

²³⁵ Country Policy and Information Team, *Country Information and Guidance: Christians, China* (UK Home Office, Mart 2024).

²³⁶ Union of Catholic Asian News, “Catholic Dioceses in China”, *UCAnews* (2021).

kapsamaktadır.²³⁷ Bu artış, devletin dini alanı daha görünür ve düzenlenebilir bir çerçevede tutma stratejisini yansıtmaktadır. Diğer taraftan, resmi istatistiklere göre, Katolik mekanlarının sayısı hafif bir artış göstermiştir.²³⁸ Mekân sayısındaki artışa rağmen, din adamı sayısındaki düşüş, Çin’de resmi Katolik yapının kurumsal sürdürülebilirliği açısından önemli bir çelişkiye işaret etmektedir. Zira mekanların genişlemesine rağmen, bu yapıların pastoral hizmetlerini etkin şekilde yürütebilecek insan kaynağının azalmış olması, dini faaliyetin kalitesini ve yaygınlığını olumsuz etkileme ihtimalini gündeme getirmektedir.²³⁹

1.3.1. CCPA’nın Faaliyet Alanları

Dini Ayinler ve İbadet: Çin Katolik Yurtsever Derneği’ne bağlı kiliselerde düzenli ayinler ve dini törenler yapılmaktadır. Ancak bu ayinlerin içeriği ve katılımcı sayısı genellikle gözlem altındadır. Toplu dua ve ibadet etkinlikleri için çoğu zaman önceden başvuru yapılması ve yerel dini işler bürosundan izin alınması gerekmektedir. Özellikle büyük dini bayramlarda veya özel etkinliklerde güvenlik önlemleri artırılabilir.²⁴⁰ Yeraltı kilisesi mensupları ise bu ayinleri daha kısıtlı ve gizli koşullarda, genellikle evlerde veya izole edilmiş mekanlarda gerçekleştirmektedir.²⁴¹

Sosyal ve Hayır Faaliyetleri: Katolik Kilisesi, dünya genelinde olduğu gibi Çin’de de sosyal yardım ve hayırseverlik faaliyetleriyle öne çıkmıştır. Resmi tanınan kiliseler ve dini gruplar, yaşlılara yardım, yoksullara destek, yetimlere bakım ve bazı sağlık hizmetleri gibi alanlarda sınırlı ölçüde hizmet verebilmektedir. Ancak bu tür faaliyetler de devletin belirlediği sınırlar içinde yürütülmek zorundadır ve yabancı kaynaklardan

²³⁷ Country Policy and Information Team, *Country Information and Guidance*.

²³⁸ Pew Research Center, *Christianity*, 30 Ağustos 2023.

²³⁹ Country Policy and Information Team, *Country Information and Guidance*.

²⁴⁰ An Xin, “Underground Catholic Mass Raided by Authorities”, *Bitter Winter*, (23 Ocak 2019).

²⁴¹ Viola Zhou, “China’s Underground Churches Head for Cover as Crackdown Closes In”, *South China Morning Post* (10 Eylül 2017), blm. News.

gelen fonların kullanımını sıkı denetim altındadır.²⁴² Bağımsız veya yeraltı kilisesi ile ilişkili hayır kurumlarının faaliyet göstermesi ise neredeyse imkansızdır.²⁴³

Kültürel ve Sanatsal Etkileşim: Özellikle Cizvitlerin ilk dönem misyonerlik faaliyetleri, Çin'e Batı bilimini (matematik, astronomi), sanatını (mimari, resim) ve kültürünü tanıtmış, iki medeniyet arasında önemli bir köprü kurmuştur. Bugün de bu kültürel etkileşimin izleri Çin sanatında ve mimarisinde görülebilmektedir. Ancak dini içerikli kültürel veya sanatsal faaliyetler (konserler, sergiler, tiyatro oyunları vb.) yine devletin kontrolü ve onayı altındadır ve genellikle Çin kültürünü yücelten veya sosyalist değerlerle uyumlu temalara odaklanması beklenmektedir.²⁴⁴

Misyonerlik ve Din Yayma: Çin'de misyonerlik faaliyetleri ve din yayma ciddi kısıtlamalara tabidir. Yeni din değiştirenlerin sayısının artması ve dini toplulukların büyümesi, hükümetin dikkatle izlediği bir konudur. 18 yaşın altındaki bireylerin dini eğitim alması veya dini faaliyetlere katılması genellikle yasaktır ve bu kuralın ihlali ciddi yaptırımlarla karşılaşabilir.²⁴⁵ 29 Nisan 2022 tarihli *China Christian Daily* haberine göre, Çin'de dini içeriklere yönelik çevrim içi sansür giderek sıkılaşmaktadır. 1 Mart 2022'de yürürlüğe giren "İnternet Dini Bilgi Hizmetleri Yönetmeliği" ile devlet onaylı lisans olmadan dini içerik paylaşımı yasaklanmış, birçok Hristiyan web sitesi ve sosyal medya hesabı erişime kapatılmıştır. WeChat platformunda "İncil" anlamına gelen "fuyin" gibi dini terimler sansürlenmiş, ilgili resmi hesaplar kalıcı olarak silinmiştir. Hristiyanlar sansürü aşmak için pinyin ya da kısaltma kullanmak zorunda kalmakta, ancak bu da ciddi kısıtlamalar yaratmaktadır. Yönetmelik; vaaz, dua, ayin ve kutsal metin paylaşımlarını açıkça yasaklayarak çevrim içi dini ifade özgürlüğünü ciddi biçimde sınırlandırmaktadır.²⁴⁶

²⁴² Congressional-Executive Commission on China, *Congressional-Executive Commission on China* (Washington: CECC, 21 Mart 2022).

²⁴³ US Department of State, *2023 Report on International Religious Freedom: China* (U.S. Department of State, 26 Haziran 2024) (China).

²⁴⁴ Wikipedia, "Religious Sinicisation Under the Xi Administration", *Wikipedia* (22 Şubat 2025).

²⁴⁵ Pew Research Center, *10 Things to Know About China's Policies on Religion* (Pew Research Center, 23 Ekim 2023).

²⁴⁶ Grace Song, "Censorship on Online Religious Contents Continues to Tighten up - China Christian Daily", *China Christian Daily* (29 Nisan 2022).

1.3.2. CCPA'ya Bağlı Kurumsal Yapılar

Tarihsel olarak, Katolik misyonerler Çin'de eğitim ve sağlık alanında öncü rol oynamışlardır. 19. ve 20. yüzyılın başlarında, Cizvitler, Lazaristler ve diğer Katolik cemaatleri Çin genelinde çok sayıda okul, kolej, yetimhane ve hastane kurarak önemli sosyal hizmetler sunmuşlardır. Örneğin, Şanghai'daki Aurora Üniversitesi (Zhendan Daxue), Fransız Cizvitler tarafından kurulmuş prestijli bir kurumdur.²⁴⁷

1949'da Komünist rejimin iktidara gelmesiyle birlikte, yabancı misyonerler ülkeden sınır dışı edilmiş ve Katolik kurumlarının çoğu ya kapatılarak ya da millileştirilerek devlet kontrolüne geçmiştir. Özellikle Kültür Devrimi (1966-1976) sırasında dini kurumlar büyük yıkıma uğramış, dini eğitim faaliyetleri tamamen yasaklanmış ve birçok rahip, rahibe ve dindar tutuklanmıştır.²⁴⁸ Günümüzde ise CCPA Katolik kurum ve kuruluşların büyük bölümünün bağlı olduğu yapıdır.

Diyosez ve Piskoposluklar: CCPA, Çin'deki piskoposlukları yönetir. Ancak, bu piskoposların atanması genellikle Çin hükümetinin onayı ve etkisiyle gerçekleşir. Vatikan ile Çin arasında 2018'de piskopos atamalarına ilişkin yapılan geçici anlaşma, bu konuda bir uzlaşma sağlamaya çalışsa da yeraltı kilisesi mensupları ve bazı uluslararası dini özgürlük savunucuları tarafından eleştirilmektedir.²⁴⁹

Vatikan'ın Çin'deki diplomatik temsilciliği olan Vatikan Büyükelçiliği, Tayvan'daki başkent Taipei'de bulunmakta ve resmi olarak Çin'in tamamından (yani ana kara Çin, Hong Kong, Makao ve Tayvan) sorumlu kabul edilmektedir. Ancak Vatikan, yalnızca Çin Cumhuriyeti'ni (Tayvan) Çin'in meşru hükümeti olarak tanımakta, fakat bu devletin tüm toprak taleplerini onaylamamaktadır.

Bu çerçevede “Çin” kavramı, 1949 öncesi idari sınırlar bağlamında tanımlanmakta ve Tayvan, Hong Kong, Makao ile birlikte ana kara Çin'i de içermektedir. Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanımadığı için, Tayvan merkezli Çin Bölgesel Piskoposlar Konferansı'nın yetkisi, fiilen sadece Tayvan adası ve ona bağlı Penghu,

²⁴⁷ R. G. Tiedemann, *Handbook of Christianity in China Volume Two: 1800 to the Present*, 2/517.

²⁴⁸ Pew Research Center, *Government Policy Toward Religion in the People's Republic of China – A Brief History*.

²⁴⁹ Joshua McElwee, “Vatican and China Extend Deal Over Catholic Bishop Appointments | Reuters”, *Reuters* (23 Ekim 2024).

Kinmen ve Matsu adalarıyla sınırlıdır. Buna karşılık Hong Kong (Guangzhou'ya bağlı yardımcı bir piskoposluk) ve Makao (Roma'ya doğrudan bağlı harici (exempt)²⁵⁰ piskoposluk) bu yapıya dahil değildir. Anakara Çin'deki piskoposluklar ise Pekin merkezli Çin Piskoposlar Konferansı'na bağlı olarak faaliyet göstermekte, ancak bu yapı Vatikan tarafından tanınmamaktadır.²⁵¹

Çin'de birçok başpiskoposluk bulunmaktadır, ancak bunların tanınma durumu ve yetki alanları Çin hükümeti ve Vatikan arasındaki ilişkilere göre farklılık gösterebilir. Örneğin, Pekin Başpiskoposluğu Çin Katolik Kilisesi için önemli bir merkezdir.²⁵²

	Başpiskoposluklar	Piskoposluklar	Apostolik Prefektörlükler ²⁵³	Apostolik Yönetimler	Toplam
Çin Anakarası	20	94	28	1	143
Hong Kong	0	1	0	0	1
Makao	0	1	0	0	1
Tayvan	1	6	0	0	7
Toplam	21	101	29	1	152

Okullar ve Eğitim Kurumları: Resmi Katolik Kilisesi'ne bağlı özel okullar ve eğitim kurumları sınırlıdır. Çin'de dini eğitim genellikle devlet kontrolündedir ve müfredatlar hükümetin belirlediği standartlara uygun olmalıdır.²⁵⁴ Ancak bazı

²⁵⁰ Exempt piskoposluk, herhangi bir metropolit ya da bölgesel kilise hiyerarşisinin yetki alanına girmez; doğrudan Papa'nın otoritesi altındadır.

²⁵¹ Wikipedia, "List of Catholic Dioceses in China", *Wikipedia* (23 Mayıs 2025).

²⁵² David M. Cheney, "Archdiocese of Beijing (Peking)" (15 Eylül 2024).

²⁵³ Prefektörlük, Katolik Kilisesi'nde kullanılan bir terimdir ve genellikle misyon bölgelerinde oluşturulan, henüz tam anlamıyla bir piskoposluk (diocese) haline gelmemiş idari-dini bir yapıyı ifade eder.

²⁵⁴ Pew Research Center, *10 Things to Know About China's Policies on Religion*.

piskoposluklar, dini eğitim merkezleri veya kateşizm sınıfları aracılığıyla dini bilgi aktarımı yapabilirler. Örneğin, bazı kiliselerde din dersleri ve hac ziyaretleri gibi faaliyetler düzenlenerek, inançlarını yaşamak isteyen Katoliklere hizmet verilmektedir.²⁵⁵

Manastırlar: Çin'deki Katolik manastırları, Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) sıkı denetimi altındadır. Bu manastırlar, ÇKP'nin dini faaliyetleri kontrol etme çabaları doğrultusunda, CCPA tarafından yönetilmektedir. Bu manastırlarda, ÇKP'nin ideolojik yönergeleri doğrultusunda eğitim ve ibadet faaliyetleri yürütülmektedir. Ayrıca, ÇKP'nin 2021'de yürürlüğe giren "Dini Kurumlar İçin Yönetmelikler"i, dini kurumların faaliyetlerini daha da sıkılaştırmıştır. Bu yönetmelikler, dini kurumların eğitim ve öğretim faaliyetlerini, açılış müfredatlarını, kabul ve eğitim standartlarını belirlemekte ve devletin denetimine tabi tutmaktadır.²⁵⁶

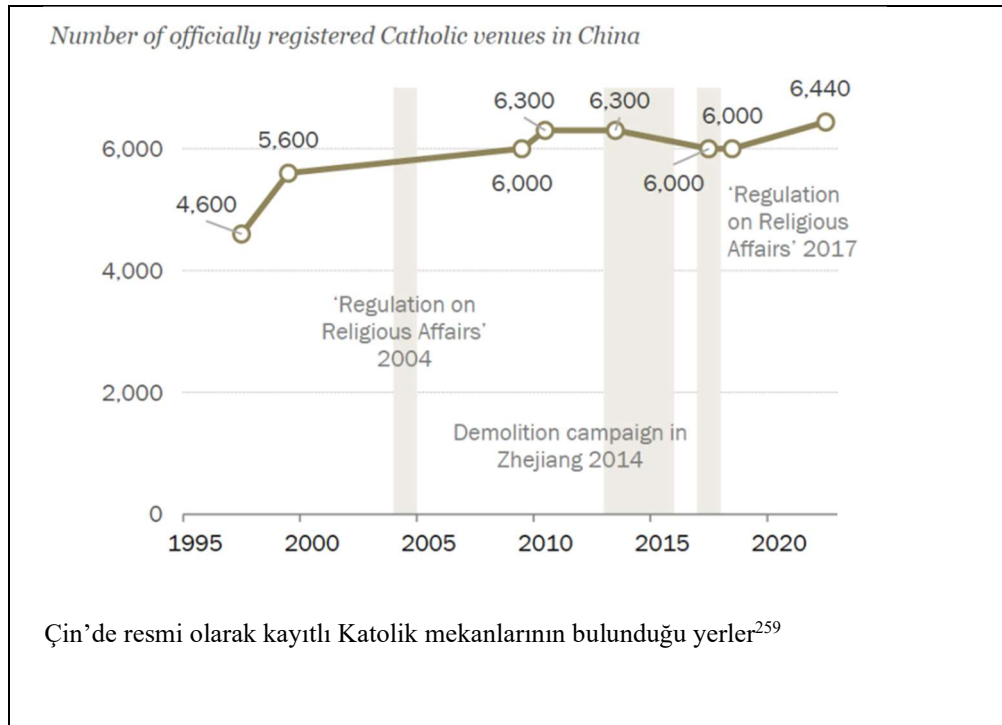
Hastaneler ve Sosyal Hizmet Kurumları: Geçmişte Katolik Kilisesi, Çin'de birçok hastane, yetimhane ve sosyal yardım kurumu işletmiştir.²⁵⁷ Ancak Komünist Parti'nin iktidara gelmesiyle bu kurumların çoğu devletleştirilmiş veya kapatılmıştır. Günümüzde resmi Katolik Kilisesi'nin doğrudan işlettiği büyük hastaneler nadirdir. Bunun yerine, bazı yerel kiliseler veya piskoposluklar, küçük çaplı klinik veya sosyal yardım projeleri yürütebilirler, ancak bunlar genellikle hükümetin onayına ve denetimine tabidir.²⁵⁸

²⁵⁵ Kevin Edward White, "Catholics in Fear as Chinese Authorities Ban Religious Education", *CatholicCitizens.Org* (blog), 07 Ağustos 2019.

²⁵⁶ ChinaAid Media Team, "Ccp Issues Administrative Measures for Religious Institutions", *ChinaAid* (blog), 19 Mayıs 2021.

²⁵⁷ Richard Madsen, *China's Catholics*, 143.

²⁵⁸ Daniel H. Bays, *A New History of Christianity in China*, 169-175.

2. Vatikan-Çin Arasındaki İlişkiler

Günümüzde Katoliklik, Çin’in iç siyasetiyle sıkı bir ilişki içindedir. Dini özgürlükler, Batı’yla olan ilişkiler, ulusal güvenlik ve kültürel egemenlik gibi unsurlar, Katolikliğin Çin’deki durumu üzerinde doğrudan etki yapmaktadır.²⁶⁰

Tarih boyunca dini otorite ile siyasi iktidar arasındaki sınırlar, kültürden kültüre değişen biçimlerde tanımlanmıştır. Katolik Kilisesi, özellikle Orta Çağ’dan itibaren sadece bir inanç kurumu değil aynı zamanda Batı dünyasında merkezi bir siyasal ve toplumsal düzenleyici güç olarak işlev görmüştür.²⁶¹ Çin’de Katoliklikle ilgili çalışmalarıyla tanınan rahip ve akademisyen Bit-Shing Abraham Chiu, “*Heaven and Humans Are One*” adlı kitabında “Kyriarkal İmparatorluk” kavramını kullanarak Katolik Kilisesi’nin tarihsel örgütlenme biçimini hem de bu yapının Çin’deki geleneksel siyasi-dini otorite ile olan benzerliklerini incelemektedir.

²⁵⁹ Pew Research Center, *Christianity*, 30 Ağustos 2023.

²⁶⁰ Peitong Jing, Karrie J. Koesel, “Church and State in Contemporary China”, 118.

²⁶¹ Bit-shing Abraham Chiu, *Heaven and Humans Are One* (Peter Lang US, 2015), 20.

Kyriarkia (Yunanca *kyrios* = efendi, hükümdar), bir egemenlik sistemi anlamına gelmektedir. Bu kavram klasik “patriarka”dan farklı olarak, çok katmanlı ve birbirini kesen baskı sistemlerini ifade eder. Dini, siyasi, kültürel ve ekonomik otoritelerin merkezileştiği, çoklu tahakküm yapılarını anlatmaktadır. Chiu, Katolik Kilisesi’ni bu bağlamda tarihsel olarak kyriarkal bir yapı olarak görmektedir. Özellikle Orta Çağ boyunca papanın sadece ruhani lider değil, aynı zamanda fiili bir siyasi figür olması, kilisenin Avrupa’daki monarşilerle birlikte “kutsal düzenin” koruyucusu konumuna gelmesi bu yapının örneklerindedir. Kilise, yalnızca bireylerin Tanrı ile ilişkisini değil, toplumun siyasi düzenini de biçimlendirme gücüne sahip olmuştur.²⁶²

Bu yapı, Chiu’ya göre Çin’in geleneksel siyasi sistemiyle dikkat çekici biçimde paralellik göstermektedir. Çin’deki "Tianzi" (天子 - Göğün Oğlu) kavramı, imparatorun göksel yetkiyle yeryüzünde hüküm süren bir figür olduğunu varsaymaktadır. Bu sistemde imparator, hem ritüel otorite (örneğin Konfüçyüs tapınaklarına liderlik etmek), hem de siyasi egemenlik sahibidir. Halkın ahlaki düzeni, doğayla uyumu ve toplumun düzeni doğrudan imparatorun doğru davranışlarıyla ilişkilendirilmiştir. İmparatorun görevi sadece yönetmek değil, evrensel düzeni (dao) sürdürmektir.²⁶³

Katolik Kilisesi’nde de papanın rolü benzer biçimde evrensel bir düzenin (Tanrı’nın planı) temsilcisi ve koruyucusu olarak tanımlanır. Her iki sistem de doğaüstü meşruiyet üzerinden işleyen, ritüel düzenle toplumsal düzeni birleştiren otoriteler inşa etmektedir. Chiu burada çok önemli bir noktaya işaret eder: Çin’e Katolik misyonerliği ulaştığında bu iki kyriarkal yapı karşı karşıya gelmiştir. Hem Katolik Kilisesi hem Çin İmparatorluğu, kendi evrensel düzen anlayışlarına sahip iki yapıdır. Bu nedenle çatışma kaçınılmazdır. Katolik misyonerlerin papaya sadakat yemini, Çin’deki ritüel düzeni tehdit edici olarak algılanmıştır.²⁶⁴

Çin İmparatorluğu misyonerlerin yerel ritüellere (atalar kültü gibi) katılımını beklerken, Katolik öğretisi bunu "putperestlik" olarak nitelemiştir. Bu durum, “Çin

²⁶² Bit-shing Abraham Chiu, *Heaven and Humans Are One*, 36-52.

²⁶³ Bit-shing Abraham Chiu, *Heaven and Humans Are One*, 36-52.

²⁶⁴ Bit-shing Abraham Chiu, *Heaven and Humans Are One*, 36-52.

Ritüel Tartışması”ını (Rites Controversy) doğurmuş ve Çin İmparatorları Katolikliğe olan güvenlerini kaybetmiştir. Chiu’ya göre burada mesele yalnızca dini inanç değil, otoritenin kaynağı meselesidir. Papa mı Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisidir, yoksa Göğün Oğlu olan Çin İmparatoru mu? Bu tarihsel arka plan, modern Çin'deki Katoliklerin içinde bulunduğu ikili sadakat sorununu anlamaya da yardımcı olur. Bir yandan Vatikan'a (evrensel kiliseye) sadakat, diğer yandan Çin devletiyle uyumlu bir dini yaşam arasında sıkışmışlardır. Chiu, Çinli Katoliklerin hem kendi kültürel miraslarına bağlı kalmalarını hem de Katolik inancını evrensel boyutlarıyla yaşamalarını sağlayacak bir sentez arayışı içindedir. Bu nedenle, Chiu’nun Çin Katolik Ruhani Merkezi (CCSC) girişimi, her iki kyriarkal sistemin içinde manevi bir diyalog ve denge kurmayı amaçlamaktadır.²⁶⁵

Çin Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte, Katoliklik daha da siyasal bir mesele haline gelmiştir. 1911'deki devrimle Çin, Batı'nın kültürel ve siyasal etkilerinden bağımsızlaşma amacını gütmeye başlamıştır. Bu dönemde, Katoliklik, Batı ile olan ilişkilerin bir sembolü olarak görülmüş ve Çin Cumhuriyeti'nin kurucuları, Batı'nın etkilerinin Çin'deki güç yapısını değiştireceğinden endişe etmişlerdir.²⁶⁶

Komünist Çin hükümeti, Katolik Kilisesi'ni Batı'nın emperyalizminin bir aracı olarak görmüş ve bu nedenle, Katolikliğin Çin'deki etkisinin büyümesini engellemeye çalışmıştır.²⁶⁷ Katolikliğin, yalnızca dini bir hareket olmaktan çıkıp, Batı ile olan bağların bir aracı haline gelmesi, Çin'in egemenliğini ve kültürel kimliğini tehdit ettiğine inanılmıştır.²⁶⁸

Vatikan'ın Çin'deki etkisini azaltmayı hedefleyen bu adımlar, Çinli Katoliklerin, hükümete sadık olmalarını sağlamayı amaçlamıştır.²⁶⁹ CCPA gibi yapılar,

²⁶⁵ Bit-shing Abraham Chiu, *Heaven and Humans Are One*, 36-52.

²⁶⁶ Cindy Yik-yi Chu, *The Catholic Church in China* (New York: Palgrave Macmillan US, 2012), 89.

²⁶⁷ Magdaléna Masláková, Anežka Satorová, “The Catholic Church in Modern China: How Does State Regulation Influence the Church?”, *Religions* 10/7 (23 Temmuz 2019), 5-6.

²⁶⁸ Peitong Jing, Karrie J. Koesel, “Church and State in Contemporary China”, 119.

²⁶⁹ Jean François Mayer, “II. Vatikan Konsili’nden Sonra Hristiyan Dünyasındaki Yeni Temayüller ve Gelişmeler”, *Divan*, (2000), 109-110.

Çinli Katoliklerin, Vatikan'a bağlılıklarını ve Batılı misyonerlerin etkilerini sınırlamak amacıyla oluşturulmuştur.

Bu dönemde, Çin'deki Katolikler, Batılı bir gücün etkisinden arındırılmaya çalışılmış ve yerel dini otoriteler, Çin hükümetinin kontrolü altında faaliyet göstermeleri için teşvik edilmiştir. Vatikan'ın etkisinin sınırlanması, sadece dini bir mesele değil, aynı zamanda Çin'in kültürel ve siyasi bağımsızlığını koruma amacının bir parçası olarak görülmüştür.²⁷⁰

1951 yılında Çin ile Vatikan arasındaki diplomatik ilişkiler tamamen kesilmiş, papanın Çin topraklarındaki ruhani yetkisi tanınmamıştır. Bu dönemde sadece dış temsilcilikler kapatılmamış, aynı zamanda ülkedeki tüm Katolik yapılar da kamulaştırılmış ve millileştirilmiştir. Ruhban sınıfı üzerinde doğrudan denetim kurulmuş, din adamlarının Vatikan'la temas kurmaları ya da papalık otoritesine bağlılıklarını sürdürmeleri yasaklanmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda, Katolik inancının Çin'deki kurumsal yapısı radikal biçimde yeniden şekillendirilmiştir.²⁷¹

Papa XII. Pius (ö.1958), 29 Haziran 1958'de yayımladığı "Ad Apostolorum Principis" başlıklı genelgesinde, Çin hükümetinin piskopos atamalarını "yasadışı" ve "geçersiz" olarak nitelendirmiş, bu atamalara katılan din adamlarını aforoz tehdidiyle uyarmıştır.²⁷² Bu genelge, kilisenin ruhani yetkisinin siyasi otoritelerden bağımsızlığını vurgulamıştır. Dönemde birçok yabancı misyoner Çin'den sınır dışı edilmiş, yerel din adamları ve inananlar yoğun baskı ve zulümle karşı karşıya kalmıştır.²⁷³ Pius, Çin Komünist Partisi'nin kilise üzerindeki kontrolünü ve devlet destekli "Vatansever Katolik Derneği" gibi örgütlenmeleri şiddetle reddetmiştir. Bu dernek, Vatikan'ın yetkisini tanımadan kendi piskoposlarını atamaya başlamıştır.²⁷⁴

Papa VI. Paulus (ö.1978) seleflerinin Çin'e yönelik tutumunu sürdürmüştür. Özellikle 1966-1976 yılları arasında yaşanan Kültür Devrimi, Çin'deki Katolikler için

²⁷⁰ Sergio Ticozzi, *China and the Catholic Church*, 119-121.

²⁷¹ Daniel H. Bays, *A New History of Christianity in China*, 162-165.

²⁷² Papa XII. Pius, "Ad Apostolorum Principis" (Vatican.va (Holy See), 29 Haziran 1958).

²⁷³ Giancarlo Elia Valori, "Catholic Church and China: The Evolution in Their Relations", *World Geostrategic Insights* (29 Nisan 2025).

²⁷⁴ Peitong Jing, Karrie J. Koesel, "Church and State in Contemporary China", 110-112.

büyük bir yıkım dönemi olmuştur. Kiliseler kapatılmış, din adamları tutuklanmış, dini pratikler yasaklanmış ve dini semboller tahrip edilmiştir.²⁷⁵

Papa VI. Paulus, Çin'deki Katoliklere derin bir ilgi göstermiş ve inanç özgürlüğü konusunda taviz vermemesi gerektiğini vurgulamıştır. Kültür Devrimi'nin yol açtığı acılara rağmen, Paulus, gelecekte Çin ile diyalog kurma umudunu korumuştur.²⁷⁶

II. Ioannes Paulus'un (ö.2005) uzun papalık dönemi, Çin ile ilişkilerde diyalog arayışlarının yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. Papa, defalarca Çin ile diplomatik ilişkiler kurmaya hazır olduğunu ifade etmiştir. Ancak, Çin hükümetinin piskopos atama yetkisini kendi elinde tutma konusundaki ısrarı ve Vatikan'ın Tayvan ile diplomatik ilişkilerini sürdürmesi, ilişkilerin normalleşmesinin önündeki temel engeller olmuştur.²⁷⁷

II. Ioannes Paulus, Çin'deki Katolik topluluğunun "yeraltı kilisesi" (Vatikan'a sadık kalanlar) ve "resmi kilise" (devlet onaylı Vatansaver Katolik Derneği'ne bağlı olanlar) arasındaki bölünmüşlüğü farkında olmuştur. Papa, bu bölünmeyi gidermeyi ve tüm Çinli Katoliklerin Roma ile tam birleşmesini sağlamayı arzulamıştır.²⁷⁸

2000 yılında, II. Ioannes Paulus'un Çin'de 17. yüzyıldan 20. yüzyıl başlarına kadar şehit düşen 120 Katoliki aziz ilan etmesi, Çin hükümeti tarafından "Çin halkına karşı düşmanca bir hareket" olarak yorumlanmıştır. Çin, azizleştirme töreninin Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluş yıldönümü olan 1 Ekim'e denk getirilmesini özel bir hakaret olarak görmüştür.²⁷⁹ Buna rağmen, Papa II. Ioannes Paulus, Çin halkına

²⁷⁵ Catholic Stand, "China's Cultural Revolution and Its Parallel in the Church – Catholic Stand", 20 Mayıs 2023.

²⁷⁶ Holy Spirit Study Centre, "Pope Paul VI canonized. We rejoice!", 聖神研究中心 Holy Spirit Study Centre (blog), 04 Kasım 2018.

²⁷⁷ Frank Ching, "Sino-Vatican Relations After Pope John Paul II", *China Brief* 5/8 (12 Nisan 2005).

²⁷⁸ John Paul II, "Message to the Catholic Church in China" (Vatican.va (Holy See), 08 Aralık 1999).

²⁷⁹ Bernardo Cervellera, "Afraid of the Pope, China Closes Its Doors", *AsiaNews* (04 Mayıs 2005).

yönelik özür dileyen ve geçmişteki hataları kabul eden bir açıklama yaparak ilişkileri iyileştirme çabalarını sürdürmüştür.²⁸⁰

Çin hükümeti, Çinli Katolikleri yalnızca devletin kontrolü altında tutmayı değil, aynı zamanda Vatikan'a olan bağlılıklarını da sınırlamayı amaçlamıştır.²⁸¹ Katolik rahiplerinin devlete bağlı Çin Katolik Kilisesi içinde yer alması, Vatikan için kabul edilemezdir çünkü bu, papalığın otoritesine doğrudan bir tehdit oluşturmuştur. Vatikan, Çin hükümetinin bu baskılarına karşı sürekli olarak dini özgürlüklerin korunması gerektiğini vurgulamış, bu da diplomatik ilişkilerde ciddi bir gerginliğe yol açmıştır.²⁸² Ancak 1980'lerde Çin'in ekonomik reformları ve dışa açılma süreci hem ülke içindeki dini durumun hem de Vatikan ile olan ilişkilerin yumuşamasına yol açmıştır. Çin, dini kurumlar üzerinde daha esnek bir politika izlemeye başlamış, Vatikan ise diplomatik ilişkilerde yeni bir dönem başlatmıştır. Yine de Çin'in dini özgürlükler üzerindeki denetimi devam etmiş, Vatikan'ın otoritesi hala sınırlı kalmıştır.²⁸³

2000'li yılların başında, Çin'in küresel ekonomik gücü arttıkça, Vatikan, Çin ile ilişkilerini yeniden gözden geçirmeye başlamıştır. Çin'in dünya ekonomisindeki yükselen rolü, Vatikan'ı, Çin ile olan ilişkilerinde daha stratejik bir yaklaşım benimsemeye zorlamıştır. Vatikan, Çin'in dini özgürlükler konusunda aldığı tavrı uluslararası platformlarda sıkça eleştirse de pragmatik bir yaklaşım benimsemek durumunda kalmıştır. Bu yaklaşım, Çin ile doğrudan diyalog ve iş birliği geliştirme amacını gütmüştür. Vatikan, Çin ile ilişkilerinde dini haklar ve papalığın otoritesinin korunmasını ön planda tutarak, aynı zamanda Çin ile daha yakın iş birlikleri geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu dönemde, Vatikan Çin'e yönelik tutumunda, dini özgürlükler açısından eleştiriler sunarken, ekonomik ve diplomatik bağların

²⁸⁰ John Paul II, "Message to the International Conference Commemorating the Fourth Centenary of the Arrival in Beijing of Father Matteo Ricci", 24 Ekim 2001.

²⁸¹ Jean François Mayer, "II. Vatikan Konsili'nden Sonra Hristiyan Dünyasındaki Yeni Temayüller ve Gelişmeler", 109-110.

²⁸² Beatrice Leung, "Sino-Vatican Relations at the Century's Turn", *Journal of Contemporary China* 14/43 (01 Mayıs 2005), 353-370.

²⁸³ Leung, "Sino-Vatican Relations at the Century's Turn", 353-370.

güçlendirilmesine de önem vermiştir. Bu yeni dönemde, Çin ile daha fazla karşılıklı anlayış ve diplomatik ilişkilerin kurulması gerektiği görülmüştür.²⁸⁴

2007 yılında Vatikan, Çin hükümetinin atadığı bazı piskoposları tanımış ve bu, iki taraf arasındaki gerilimi bir miktar azaltmıştır. Ancak bu adım, bazı Katolikler tarafından eleştirilmiş ve Vatikan'ın Çin hükümetiyle anlaşmasının yanlış bir karar olduğu belirtilmiştir.²⁸⁵ 2007 yılında Papa XVI. Benedict tarafından Çin'deki Katoliklere hitaben kaleme alınan pastoral mektup, Çin-Vatikan ilişkileri açısından önemli bir adımdır. Bu mektup, Çin'deki Katoliklerin karşı karşıya olduğu zorluklara değinmiş hem yeraltı hem de resmi kilise üyelerine birlik çağrısında bulunmuştur. Mektup, Vatikan'ın Çin'deki ruhani otoritesini yeniden vurgularken, Çin hükümetiyle doğrudan çatışmayı da yumuşatmayı hedeflemiştir.²⁸⁶ Papa, mektubunda Çin'deki Katoliklerin Roma ile tam birliğini sürdürmelerinin önemini vurgulamış ve Çin Katolik Yurtseverlik Derneği gibi devlet destekli yapıların, papalık otoritesine müdahalesini eleştirmiştir. Bununla birlikte mektup, uzlaşya açık bir tonla yazılmış ve Çinli Katoliklerin hem Vatikan'a hem de Çin'e sadık olabileceği mesajını iletmiştir.²⁸⁷

2013 yılında Papa Francis'in göreve başlamasıyla, Vatikan'ın Çin ile ilişkilerinde yeni bir döneme girilmiştir. Papa, Çin ile ilişkilerde daha diplomatik bir yaklaşım benimsemiş, dini özgürlükler konusunda dikkatli bir denge kurma çabası içerisine girmiştir. Papa Francis, Çin ile ilişkilerde daha esnek bir strateji izleyerek, iki taraf arasındaki gerilimleri azaltmayı ve iş birliğini artırmayı amaçlamıştır. Bu, hem Çin'in içindeki Katolik topluluğunun haklarının korunması hem de Vatikan'ın Çin ile ilişkilerini derinleştirerek, küresel çapta etkisini artırma çabasıyla uyumlu olmuştur.²⁸⁸

²⁸⁴ Mauricio Percara, "Crossroads of Faith and Politics: Understanding Vatican-China Relations in the 21st Century", *Cognizance Journal of Multidisciplinary Studies* 3/12 (30 Aralık 2023), 191-198.

²⁸⁵ US Department of State, *China (Includes Hong Kong, Macau, Tibet, and Xinjiang)*.

²⁸⁶ Vatican.va, *Explanatory Note - Letter of His Holiness Pope Benedict XVI to Chinese Catholics (may 27, 2007) | Benedict XVI* (Mektup 27 Mayıs 2007).

²⁸⁷ Vatican.va, *Explanatory Note - Letter of His Holiness Pope Benedict XVI to Chinese Catholics (may 27, 2007) | Benedict XVI*.

²⁸⁸ Chad de Guzman, "China-Vatican Ties, Explained—and What a New Pope Could Mean", *Time*, (25 Nisan 2025).

2018 yılında, Vatikan ve Çin, Katolik piskoposlarının atanması konusunda tarihi bir anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşma, Çin hükümetine Vatikan'ın önerdiği piskopos adaylarını onaylama hakkı verirken, aynı zamanda Çin hükümetinin bu adayları reddetme yetkisini de korumuştur.²⁸⁹ Anlaşma, iki taraf arasında uzun yıllardır devam eden gerilimi sona erdirmeyi amaçlamış ve Vatikan'ın Çin ile daha yakın bir ilişki kurma çabalarının bir parçası olmuştur. Özellikle, Vatikan'ın Çin ile ilişki kurma stratejisi, papalık otoritesinin korunması ile Çin'in siyasi çıkarları arasında bir denge sağlamaya çalışmış, böylece Katolikler için dini özgürlüklerin teminat altına alınması hedeflenmiştir.²⁹⁰ Ancak bu anlaşma, Çin'in dini özgürlükler konusunda sergilediği tavrı tamamen değiştirmemiştir. Çin, dini inançlar üzerindeki kontrolünü sürdürmekte ve Vatikan'ın dini otoritesini sınırlandırmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, anlaşma Çin'deki Katolik topluluğunun daha fazla kabul görmesini sağlamış ve Vatikan ile Çin arasındaki gerginliklerin bir nebze de olsa azalmasına yardımcı olmuştur. Uluslararası toplum, Çin'in Hristiyanlık ve diğer dini inançlar üzerindeki baskılarını dikkatle izlemekte ve bu durum, Vatikan ve Çin arasındaki ilişkilerin geleceğini etkilemeye devam etmektedir.²⁹¹

Vatikan'ın bu anlaşmayı yapma gerekçesi, Çinli Katoliklerin birliğini sağlamak ve yerel kiliselerin hayatını kolaylaştırmak olarak anlaşılabilir. Ancak anlaşmanın ardından bazı yeraltı kiliselerine yönelik baskıların daha da arttığına dair raporlar vardır. Dolayısıyla bu durum, Çin hükümetinin dini kontrol altına alma çabasının Vatikan'ın diplomatik çabalarıyla çeliştiğini göstermektedir.²⁹²

Pekin ile Vatikan arasında yapılan anlaşmanın eleştirilenleri, bu uzlaşının Katolik Kilisesi için "ahlaki bir darbe" niteliği taşıdığını ileri sürmektedir. Anlaşmanın tam metninin gizli tutulması, şeffaflık ve hesap verebilirlik konularında soru işaretleri yaratmıştır.²⁹³ Bu, bazıları tarafından bir ilerleme olarak değerlendirilse de birçok

²⁸⁹ Harriet Sherwood, "Vatican Signs Historic Deal with China – but Critics Denounce Sellout".

²⁹⁰ Vatican News Eds., "Provisional Agreement Between Holy See and China-Vatican News" (22 Eylül 2018).

²⁹¹ Claudio Lavanga, "Vatican Announces Deal with China on Bishop Appointments", *Euronews* (22 Eylül 2018), blm. news_news.

²⁹² Human Rights Watch, *China: Events of 2024* (05 Ocak 2025).

²⁹³ Beatrice Leung, "The Catholic Church in China".

Katolik, özellikle Çin'deki yeraltı kiliselerinin mensupları bu anlaşmanın dini özgürlükler açısından geri bir adım olduğunu düşünmektedir. Hong Kong'un emekli Kardinali Joseph Zen, bu anlaşmanın “gerçek inananları yüzüstü bırakmak” anlamına geldiğini belirtmiş ve anlaşmayı açıkça eleştirmiştir.²⁹⁴ Bu anlaşmayla Çin'in dini gruplara yönelik denetimlerini sıkılaştırdığı ve yeraltı kiliseleri üzerinde baskıyı artırdığı gözlemlenmiştir. Çin'in güneydoğusunda yer alan Fujian eyaletindeki yeraltı piskoposu Guo Xijin, hükümet destekli bir piskoposla ortak ayin düzenlemeyi reddettiği gerekçesiyle gözaltına alınmıştır.²⁹⁵

Çin hükümetinin anlaşma sonrası yer altı kiliselerine yönelik baskıları artırması, bu endişeleri güçlendirmiştir. 2018'den sonra, Çin hükümetinin papanın bilgisi dışında piskopos atamaları yapmaya devam ettiği bildirilmiştir. Ayrıca, kilise yapılarının yıkılması ve haçların kaldırılması gibi uygulamalar, Katolik inananları için ciddi zorluklar yaratmıştır.²⁹⁶ Bunun yanında, birçok rahip ve piskoposun gözaltına alındığı bilgisi de paylaşılmaktadır. Bu gelişmeler, anlaşmanın uygulama aşamasında ciddi sorunlar olduğunu ve Çin hükümetinin Katolik Kilisesi üzerindeki kontrolünü artırmaya çalıştığını düşündürmektedir.²⁹⁷

Vatikan'ın Çin ile olan ilişkilerinin 21. yüzyılda nasıl şekillendiği üzerine yapılan akademik çalışmalarla bu gelişmelerin önemli bir kısmı daha iyi anlaşılacaktır. Özellikle, anlaşmanın içeriği ve uygulama süreci, Vatikan'ın Çin ile olan ilişkilerindeki stratejik ve diplomatik dönüşümü anlamak için önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Bu bağlamda, anlaşmanın detayları ve etkileri üzerine yapılan araştırmalar, Vatikan'ın Çin ile olan ilişkilerindeki yaklaşımını ve bu ilişkilerin geleceğini daha net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, Çin hükümetinin

²⁹⁴ Harriet Sherwood, “Vatican Signs Historic Deal with China – but Critics Denounce Sellout”.

²⁹⁵ Lily Kuo, “Vatican and Beijing Near Deal on Bishop Appointments After 67-Year Rift”, *The Guardian* (31 Mart 2018), blm. World news.

²⁹⁶ Bernardo Cervellera, “Fined for Hosting Underground Bishop’s Mass. the Sino-Vatican Agreement Betrayed”, *AsiaNews* (27 Nisan 2021).

²⁹⁷ Bernardo Cervellera, “Fined for Hosting Underground Bishop’s Mass. the Sino-Vatican Agreement Betrayed”.

bu tür anlaşmalara yaklaşımının ve genel olarak din politikalarının daha geniş bir siyasi bağlamda nasıl şekillendiği de dikkatlice incelenmektedir.²⁹⁸

Çin ile Katolik Kilisesi arasındaki çatışma, yalnızca teolojik bir anlaşmazlık değildir. Aynı zamanda insan hakları, devlet otoritesi ve uluslararası ilişkiler gibi birçok farklı boyutu bulunan karmaşık bir sorundur. Bu çatışmanın merkezinde, papanın evrensel ruhani otoritesine dayanan Katolik anlayışı ile Çin'in merkezîyetçi ve milliyetçi devlet yapısı arasında temel bir ideolojik fark bulunmaktadır. Gelecekte bu ilişkinin nasıl şekilleneceği, yalnızca diplomatik adımlarla değil, aynı zamanda Çin'deki Katoliklerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları dini özgürlüklerin durumuyla da doğrudan ilgili olacaktır.

Günümüzde, Vatikan ve Çin arasındaki ilişkiler, her iki tarafın da çıkarlarını dengelemeye çalıştığı bir ortamda şekillenmektedir. Vatikan, Çin'deki Katoliklerin dini haklarını savunmaya devam ederken, Çin hükümeti de dini yapıları kontrol etmek amacıyla stratejiler geliştirmektedir.²⁹⁹ Bu ilişki, ulusal güvenlik ve jeopolitik çıkarların yanı sıra dini özgürlüklerin korunması gibi hassas dengeyi gerektiren bir süreçtir. Vatikan, bu dengede yer almak ve Çin ile ilişkilerini geliştirmek için dikkatli bir diplomasi yürütürken, Çin de iç politikalarını sürdürme ve uluslararası prestijini artırma hedefindedir.³⁰⁰ Çin hükümeti, ülke içindeki dini toplulukları sıkı bir şekilde denetlemeyi sürdürürken, aynı zamanda dış dünyaya, özellikle de Batı dünyasına yönelik “dini özgürlük” algısını iyileştirmeye çalışmaktadır.³⁰¹

Çin, özellikle son yıllarda ekonomik büyüklüğünü ve küresel etkisini artırarak, daha fazla diplomatik alan kazanma ve stratejik ilişkiler kurma yoluna gitmiştir. Bu bağlamda, Vatikan ile olan ilişkiler, yalnızca dini değil, aynı zamanda diplomatik ve ekonomik düzeyde de önem taşımaktadır. Çin, Vatikan ile ilişkilerini geliştirmek için adımlar atarken, aynı zamanda kendi içindeki dini yapıları kontrol etme gücünü

²⁹⁸ Lily Kuo, “Vatican and Beijing near Deal on Bishop Appointments after 67-Year Rift”, *The Guardian* (31 Mart 2018), blm. World news.

²⁹⁹ Maya Wang, “The Vatican’s Disgraceful China Deal Ought to End | Human Rights Watch” (30 Eylül 2024).

³⁰⁰ Matthew J. Santucci, “The Geopolitics of the Renewed Sino-Vatican Deal”, *The Diplomat* (2024).

³⁰¹ Peitong Jing, Karrie J. Koesel, “Church and State in Contemporary China”, 114.

kaybetmemek adına dikkatli bir denge kurmaktadır.³⁰² Vatikan ise, Çin'in büyüyen küresel etkisi ve ekonomik gücü karşısında, özellikle de Çin'in Katolik topluluğu üzerindeki etkisini sınırlamak amacıyla, pragmatik bir yaklaşım benimsemek durumundadır.³⁰³

Vatikan ve Çin arasındaki ilişkiler, sürekli bir dengeyi gerektiren, karmaşık ve dinamik bir süreçtir. Her iki taraf da çıkarlarını gözetmekte ve ulusal hedeflerine ulaşmak için dikkatli ve stratejik bir diplomasi yürütmektedir. Çin'in küresel etkisinin artması ve Vatikan'ın dini özgürlükleri savunma çabaları, bu ilişkinin geleceğini şekillendirecek ve uluslararası düzeyde önemli sonuçlar doğuracaktır.

2.1.Vatikan ve Tayvan Meselesi

Vatikan ile Çin arasındaki ilişkilerdeki en büyük engellerden biri, özellikle Tayvan meselesiyle ilgili derinleşen diplomatik gerilimlerden kaynaklanmaktadır. Vatikan, hâlâ Tayvan'ı resmen tanıyan az sayıdaki devletten biridir. Çin, Tayvan'ı kendi topraklarının ayrılmaz bir parçası olarak görmekte ve Tayvan ile diplomatik ilişkiler kurmak isteyen ülkelerden bu bağları kesmelerini talep etmektedir. Tayvan meselesi, yalnızca Vatikan'ın dış politikasını değil, aynı zamanda içsel dini, ahlaki ve siyasi duruşunu da derinden etkilemektedir.³⁰⁴

Vatikan, Tayvan'ı resmen tanıyan bir ülke olarak, aynı zamanda Çin'in "Tek Çin" politikasıyla açıkça çelişen bir tavır sergilemektedir. Çin'in bu politikası, Vatikan'ın dış ilişkilerdeki dengeli yaklaşımını zorlaştırmakta ve Katolik dünyanın önde gelen dini otoritesinin uluslararası alanda karşılaştığı zorlukları daha da derinleştirmektedir.³⁰⁵ Bu durum Vatikan'ın uluslararası ilişkilerdeki manevra alanını daraltmakta ve onu zorlu bir ikileme karşı karşıya bırakmaktadır. Vatikan, Katolik inançları ve dünya çapındaki Katolik topluluklarının çıkarlarını korumaya çalışırken,

³⁰² Cindy Yik-yi Chu, *The Catholic Church in China*, 55.

³⁰³ Robert B. Shelledy, "The Vatican's Role in Global Politics", *The SAIS Review of International Affairs* 24/2 (2004), 149-162.

³⁰⁴ Rock Ronald Rozario, "Catholicism and Taiwan", *World Mission* (29 Haziran 2022).

³⁰⁵ Rock Ronald Rozario, "Catholicism and Taiwan".

aynı zamanda dünya çapında barış ve dini özgürlüğü savunma sorumluluğunu da taşımaktadır.³⁰⁶ Vatikan, Tayvan'daki Katolik toplulukları için kritik bir öneme sahiptir. Tayvan'daki Katolikler, Vatikan'ın bu bölgedeki varlığını, dini temsiliyetin ve özgürlüğün garantisi olarak görmekte, bu durum da Vatikan'a büyük bir ahlaki yük yüklemektedir. Özellikle Tayvan'daki Katolik topluluğu, Vatikan'ın resmen Tayvan'ı tanımayı sürdürmesinin, onların dini özgürlüklerinin korunmasında önemli bir güvence olduğunu düşünmektedir.³⁰⁷

Tayvan'ın dini ve kültürel kimliğini koruma çabaları da Vatikan'ın Çin ile olan ilişkilerinde büyük bir engel teşkil etmektedir. Tayvan'da Katolikler için Vatikan'ın desteği, yalnızca dini özgürlükleri değil, aynı zamanda dini temsiliyetin sürdürülebilirliğini de güvence altına almaktadır. Bu bağlamda, Vatikan'ın Çin ile ilişkilerinde, Tayvan'la olan diplomatik bağları koparmama kararı, Vatikan'ı uluslararası diplomasi içinde oldukça hassas bir noktada konumlandırmaktadır. Bunun yanı sıra, Vatikan'ın Çin ile yapılan anlaşmalarda, Çin hükümetinin Katolik kilisesine yönelik baskılarının etkisi, Vatikan'ın uluslararası diplomasi alanında daha geniş bir rol üstlenme hedeflerini de zorlaştırmaktadır.³⁰⁸

3. Çinlileştirme (Sinicization)

Xi Jinping'in liderliğindeki Çin, dini toplulukların Çin'in geleneksel kültürüne ve değerlerine uyum sağlamasını amaçlayan Sinize etme stratejisini benimsemiştir. 2015'te bu kavramı tanıtan Xi, dini öğretilerin Çin'in sosyalist değerleriyle uyumlu olması gerektiğini belirtmiştir. Sinize etme, dini sadakati artırmayı ve parti-devletin dini yaşam üzerindeki etkisini genişletmeyi hedeflemektedir. 2016'da Xi, dini öğretilerin Çin kültürüyle uyumlu bir şekilde yeniden yorumlanması gerektiğini vurgulamıştır.³⁰⁹

³⁰⁶ Rock Ronald Rozario, "Catholicism and Taiwan".

³⁰⁷ U.S. Department of State, *2020 Report on International Religious Freedom: Taiwan* (U.S. Department of State, 2020).

³⁰⁸ Rock Ronald Rozario, "Catholicism and Taiwan".

³⁰⁹ Peitong Jing, Karrie J. Koesel, *Church and state in contemporary China: securing Christianity | Politics and Religion | Cambridge Core* (Cambridge University Press, 2024), 123.

Çin Hükümeti'nin "Sinicization" (Çinlileştirme) politikaları, Katolikliğin yerel kültüre uyum sağlamasına yönelik ciddi bir baskı oluşturmuştur. Bu politika, yalnızca dinin değil, Çin'deki tüm yabancı etkilerinin yerelleştirilmesini ve Çin kültürüne entegre edilmesini amaçlamaktadır. Bu süreç, Batılı misyonerlerin uzun süreli etkilerinin ardından, Çinli Katoliklerin kendi dini kimliklerini ve kültürel değerlerini birleştirerek yeni bir inanç biçimi oluşturma sürecini tetiklemiştir.³¹⁰

Çinlileştirme politikaları bazen kilisenin kendi öğretilerine ve geleneklerine aykırı uygulamaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin, Çinli Katolikler için kutsal günlerin kutlanması, Batılı ritüellerden farklı şekilde yapılmaya başlanmış ve dini simgeler yerel sembollerle yer değiştirilmiştir. Bu durum, Çinli Katoliklerin kimliklerini hem yerel kültürlerine hem de dini inançlarına sadık kalarak yaşama çabalarının bir örneği olmuştur.³¹¹

Çin'deki Katolik topluluğunun Çinlileştirilmesi, doğrudan devletin kontrolünde ve denetiminde bir süreçtir. Çin hükümeti, özellikle Mao'nun ölümünden sonra, Katolikler de dahil olmak üzere tüm dini toplulukların devletin denetimine girmesini sağlamaya çalışmıştır. 1978'de Deng Xiaoping'in iktidara gelmesiyle başlayan dönemde, din özgürlüğü konusunda belirli esneklikler sağlansa da hükümet her zaman dini faaliyetleri denetlemek ve kontrol altında tutmak istemiştir.³¹²

Çin hükümeti, Katolik Kilisesi'nin sadece Çin halkı ile uyum içinde olmasını değil, aynı zamanda Çin'in sosyalist idealleriyle de barış içinde olmasını istemektedir. Bu bağlamda, Katoliklik sadece dini bir inanç olmaktan çıkıp, devletin politik hedeflerine hizmet etmesi gereken bir kurum haline gelmiştir. Hükümet, Katoliklerin Çin kültürüne adapte olmasını teşvik ederken, aynı zamanda Batı kökenli unsurları ve Papalıkla olan ilişkileri sınırlamaya çalışmaktadır.³¹³

³¹⁰ Patrick M. W. Taveirne, *Catholicism in China, 1900-Present* (New York: Palgrave Macmillan US, 2014), 160-162.

³¹¹ Thomas Mullaney, *Coming to Terms with the Nation: Ethnic Classification in Modern China* (University of California Press, 2019), 74-79.

³¹² Francis Khok Gee Lim, *New Developments in Christianity in China* (Religions, 2020), 12.

³¹³ Peitong Jing, Karrie J. Koesel, *Church and state in contemporary China: securing Christianity | Politics and Religion | Cambridge Core*, 123-128.

Bu politika, Katolik Kilisesi'nin evrensel yapısıyla doğrudan çelişmektedir. Katolik inancı, Papalığa dayanan merkezi ruhani liderlik yapısına ve küresel dayanışma ilkelerine sahiptir. Bu yapılar, Çin'in dini kontrol etme çabalarıyla sürekli bir gerilim yaratmaktadır. Çin hükümeti, dini otoritelerin yalnızca Çin Komünist Partisi'ne sadık olmasını talep ederken, bu durum, Katoliklerin Roma'daki Papalık ile olan ilişkilerini zorlaştırmaktadır.³¹⁴ Ayrıca, Çin'in dinlere yönelik yaklaşımı, özellikle Katolikler için, dini özgürlüklerin ve bağımsızlıklarının sınırlanması anlamına gelmektedir.

Katolik Kilisesi ve Çin hükümeti arasındaki bu gerilim, Katoliklerin inançlarını özgürce yaşama hakkını zedelemekte ve bu, Çin'in dini alandaki politikalarının uluslararası düzeyde tartışılmasına neden olmaktadır. Çin'in, yalnızca kendi içindeki dini yapıları kontrol etmekle kalmayıp, aynı zamanda yurtdışındaki Çinli Katolikler üzerindeki etkisini artırmaya çalışması, kilisenin küresel yapısının bir bütün olarak tehdit edilmesine yol açmaktadır.³¹⁵

3.1.Çinlileştirmenin Katolik Kimliği Üzerindeki Etkileri

Katolikliğin Çin'deki gelişimi, sadece dini bir süreç değil, aynı zamanda kültürel, sosyal ve politik bir dönüşümün parçası olarak görülmelidir. Çin'deki Katolik kimliği, Batı ve Çin arasında bir sentez oluşturmuş olsa da bu süreçte hem yerel halklar hem de dünya çapında Katolik inançlı kişiler için bazı zorluklar ve tartışmalar ortaya çıkmıştır.

Çinlileştirmenin Katolik kimliği üzerindeki etkileri çok boyutludur. Bir yandan Katolikler, devletin ideolojik baskısı karşısında inançlarını korumaya çalışmakta, diğer yandan hayatta kalabilmek için devletle iş birliği yapma zorunluluğu hissetmektedir. Bu ikili durum, özellikle genç kuşaklar arasında kimlik çatışmalarını derinleştirmektedir.³¹⁶ Kimileri için Çinlileştirilmiş Katoliklik daha kabul edilebilir

³¹⁴ Harriet Sherwood, "Vatican Signs Historic Deal with China – but Critics Denounce Sellout".

³¹⁵ Martin Lavicka, Julie Yu-Wen Chen, "New Measures for Governing Religions in Xi's China", *China Report* 59/3 (01 Ağustos 2023), 259-274.

³¹⁶ Richard Madsen, *China's Catholics*, 126-138.

görünürken, kimileri bunu Katolik inancının özüne bir ihanet olarak değerlendirmektedir. Katolikliğin evrensel niteliği, bu yerelleştirme politikalarıyla aşındırılmakta ve kilisenin dini mesajının içeriği kadar biçimi de dönüştürülmektedir.³¹⁷

Çinlileştirmenin en önemli etkilerinden biri, Katolik kimliğinin yerel bir versiyonunun gelişmesidir. Çinli Katolikler, Batı'dan gelen öğretiler ile kendi yerel kimliklerini harmanlamaya çalışmışlar ve Çin toplumunda yer edinmeye başlamışlardır. Bu süreçte, Batı ve Çin kültürü arasında bir köprü kurulmaya çalışılmıştır. Ancak, bu entegrasyonun tam olarak nasıl şekillendiği, yerel topluluklardan yerel kiliselere, oradan da ulusal politikalara kadar çok sayıda farklı düzeyde değişikliklere yol açmıştır.³¹⁸

Çin'deki Katolikliğin Çinlileştirme süreci, devletin sosyalist ideolojisi ve kültürel değerleriyle uyumlu hale getirilmesi amacıyla yürütülen bir dizi politika ve uygulamaları içermektedir. Bu süreç, Katolik inançlarının özünden sapmadan Çin toplumunun kültürel yapısına entegrasyonunu sağlamaya yönelik bir çaba olarak görülmektedir. Ancak, bu entegrasyonun nasıl gerçekleştiği, Katolik topluluğunda ve uluslararası alanda birçok tartışmaya neden olmuştur.³¹⁹

Çinlileştirme süreci, Katolik kimliği üzerinde hem yapısal hem de sembolik anlamda ciddi etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler, sadece Çin'deki Katolik toplulukları değil, küresel Katolik Kilisesi açısından da önemli sorular gündeme getirmektedir: Bir inanç topluluğu, evrensel bir kimliği koruyarak yerel otoriteyle nasıl ilişki kurabilir? İtaat, sadakat ve özgürlük gibi temel dini değerler, baskı altında nasıl yeniden tanımlanır? Bu sorular, Çin örneğinde somutlaştığı gibi, din-devlet ilişkilerinin sınırlarını ve dini kimliğin dönüşme ihtimalini ortaya koymaktadır.

³¹⁷ Richard Madsen, *China's Catholics*, 126-138.

³¹⁸ Kevin J. Jones, "In China, Government-Aligned Bishops Release 'Sinicization' Plan", *Catholic News Agency* (24 Temmuz 2018).

³¹⁹ Peitong Jing, Karrie J. Koesel, "Church and State in Contemporary China", 123-128.

B. Katoliklik ve Çin Kültürü Entegrasyonu

Daha önceki bölümlerde bahsettiğimiz kyriarkal yapı (bkz. s.44) Katoliklik ve Çin kültürü entegrasyonunda çok büyük bir öneme sahiptir. İki imparatorluk sisteminin, yani Katolik Kilisesi ile Çin imparatorluk otoritesinin karşılaşması sadece bir çatışma değil, aynı zamanda teolojik ve kültürel sentez için bir fırsat olmuştur. Bu ilke hem Konfüçyüsçü gelenekte hem de Katolik anlayışında yankı bulan bir fikir olarak, ruhani ve dünyevi düzenlerin birliğini mümkün kılmaktadır.³²⁰

Katolik misyonerlerinin Çin'e gelişi, yerel dini ve kültürel inançlarla doğrudan karşılaşmalarına ve bu öğretileri yerel pratiklerle uyumlu hale getirme çabalarına yol açmıştır. Ancak, Batı merkezli Hristiyanlık ile Çin'in geleneksel inanç sistemleri arasında önemli farklar bulunmaktadır. Bu farklar, Tanrı kavramı, ibadet ritüelleri ve ahlaki değerler gibi alanlarda belirgindir. Örneğin, Çin'deki geleneksel inançlarda, Tanrı'nın mutlak otoritesi yerine, insanın evrenle uyum içinde olması vurgulanır. Bu durum, Batı Hristiyanlığındaki Tanrı'nın mutlak egemenliği anlayışıyla çelişir. Ayrıca, Çin'de ibadet ritüelleri, atalara saygı ve toplumsal uyum gibi unsurlarla şekillenirken, Batı Hristiyanlığında bireysel kurtuluş ve Tanrı'ya doğrudan ibadet ön plandadır.³²¹

Bu farklılıklar, misyonerlerin Çin'deki geleneksel inançları nasıl algıladıkları ve bu inançlarla nasıl etkileşimde buldukları konusunda çeşitli yaklaşımlara yol açmıştır. Örneğin, Matteo Ricci, Çin'deki atalara saygı ritüellerini, Hristiyanlıkla uyumlu olarak kabul etmiş ve bu ritüellerin Hristiyan öğretileriyle bağdaştırılabileceğini savunmuştur. Ancak, bu yaklaşım, bazı misyonerler tarafından eleştirilmiş ve Çin'deki geleneksel inançların Hristiyanlıkla uyumsuz olduğu düşünülmüştür.³²²

Katolik misyonerlerinin Çin'e gelişi, yerel dini ve kültürel inançlarla karşılaşmalarına ve bu öğretileri yerel pratiklerle uyumlu hale getirme çabalarına yol

³²⁰ Bit-shing Abraham Chiu, *Heaven and Humans Are One*.

³²¹ Xiaoxin Wu, *Christianity in China*.

³²² Liam Matthew Brockey, *Journey to the East*.

açmıştır. Ancak, Batı Hristiyanlığı ile Çin'in geleneksel inanç sistemleri arasındaki temel farklar, bu entegrasyon sürecinde zorluklara neden olmuştur.³²³

Bu uzun ve hala devam eden kültürel aktarım sürecinde, şoklar ve faydalar her iki yönde de etkisini göstermiştir ve Hristiyan misyonerler bu süreçte önemli rol oynamıştır. Başlangıçtan itibaren misyonerler hem Çin'i dönüştürmeye hem de Batı dünyasının Çin hakkındaki algılarını değiştirmeye çalışmışlardır. Misyonerler Çin'deki halkla ve Batılı toplumlarla doğrudan iletişim kuran kişiler olmuştur.³²⁴

Bugün, Çin'deki Katolik Kilisesi'nin hem yerel halkla hem de hükümetle olan ilişkileri önemli bir dönemeçtedir. Katolikler, Çin'deki kültürel kimliklerini koruma çabalarını sürdürürken, aynı zamanda devletin "Çinlileştirme" politikalarının etkisi altında kalmaktadır. Çin'deki Katolikler, kiliselerini kendi kültürlerine uygun şekilde şekillendirmeye devam etmekte, ancak bu süreç, devletin baskıları ve kilisenin Batı'daki merkezîyetçi eğilimleri ile denge arayışında zorlanmaktadır.³²⁵

Günümüzde Çinli Katolikler, Katolik inancını Çin kültürüne entegre ederken, bazı geleneksel Çin öğelerini dini ritüellere dahil etmektedirler. Ancak, bu entegrasyon çabaları, Katolikliğin özünden sapmadan, yerel kültürle uyumlu bir dini ifade oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, yerel folklor, tarih ve geleneklerin yanı sıra, çağdaş Çin toplumunun değerleri de dini uygulamalara yansımaktadır.

1. Dini Metinlerde Entegrasyon

Çin'deki Katolik Kilisesi, yerel kültürle entegrasyon çabalarını liturjik uygulamalarda da göstermektedir. Çinli Katolikler, dini ritüellerde geleneksel Çin müziği ve sanatını kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu, yalnızca dini törenlerin yerelleştirilmesi değil, aynı zamanda halkın kendi kültüründe daha kolay kabul edebileceği bir dini deneyim yaratma çabasıdır. Örneğin, Katolik liturjisinin bazı bölümleri, Çin'in geleneksel müzik enstrümanlarıyla seslendirilmektedir. Ayrıca, Çinli

³²³ Liam Matthew Brockey, *Journey to the East*.

³²⁴ Xiaoxin Wu, *Christianity in China*, 28.

³²⁵ Joseph O'Brien, "China and the Catholic Church — Yesterday, Today and Tomorrow", *NCR* (15 Nisan 2019).

Katolikler, ibadet dilinde yerel ifadeler kullanmayı tercih etmiş ve Batı kökenli terminolojiden kaçınmışlardır.³²⁶

Bunun yanı sıra, bazı Çinli Katolikler, yerel halkın inançlarını ve törenlerini de Katolik inancına entegre etme çabalarını sürdürmüşlerdir. Ancak, bu tür yerel inanç ve geleneklerin Katolik doktrinine aykırı olduğu düşünülen öğeleri barındırabileceği için, bu tür uygulamalar, bazen Kilise tarafından sorgulanmıştır.³²⁷ Çinli Katoliklerin karşılaştığı bu tür tepkiler, yerel kültür ve Batı etkisi arasında denge kurma çabalarını zorlaştıran önemli engellerden biridir.

Çinli Katolikler, Batılı dinin öğretilerini kendi yerel değerlerine uyarlayarak Katolikliğe kendi dindarlıklarını ve kimliklerini katmaya çalışmışlardır. Katolik İncil çevirilerinde yer alan kutsal metinlerin Çinli dindarlarla daha güçlü bir bağ kurabilmesi için, yerel gelenek ve sembolizm kullanımı çok önemli bir rol oynamıştır.³²⁸

Çinli Katoliklerin kullandığı yerel ibadet biçimleri, dini terminolojinin yerelleştirilmesi ve inançların kültürel uyum içinde sunulması, çevirilerin sadece dilsel değil kültürel olarak da başarılı olmasını sağlamıştır. Özellikle, Çin halkının mistik öğretilere olan ilgisi ve zihinsel dengeyi arayışı, Katolik öğretilerinin yerel halkla buluşmasını kolaylaştırmıştır.

Çinli Katoliklerin, Batılı Hristiyan terminolojisini kendi kültürel bağlamlarına entegre etme çabaları da büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Katolik İncil metinlerini yalnızca dilsel olarak çevirmek değil, aynı zamanda dini kavramları ve öğretisi anlamlı hale getirmek için yerel bir çeviri stratejisi geliştirilmiştir. Örneğin, İncil'deki bazı Batılı kavramlar, Çin'de doğrudan karşılık bulmakta zorlanmıştı. Çinli çevirmenler ve misyonerler, "Tanrı" kavramını "Shangdi" (上帝) ya da "Tianzhu" (天主) gibi terimlerle çevirmişlerdir. Bu terimler, daha önce Çin'deki geleneksel dini figürlerle (özellikle Çin'in tek tanrılı geleneklerinde yer alan ilahi varlıklarla)

³²⁶ Patrick M. W. Taveirne, *Catholicism in China, 1900-Present*, 242.

³²⁷ Chit Wai John Mok, "(En)Countering State-Led Sinicization: Critical Discursive Responses from Roman Catholics in China", *The China Quarterly* 261 (Mart 2025), 175.

³²⁸ Patrick M. W. Taveirne, *Catholicism in China, 1900-Present*, 107-117.

ilişkilendirilen terimlerdi. Bu tür adaptasyonlar, Katolikliğin Çin kültürüne daha uyumlu hale gelmesini sağlamıştır.³²⁹

Diğer bir örnek, İsa kavramının çevirisiyle ilgilidir. Bazı çevirmenler “Yeshua” veya “Yesu” gibi Çin'in fonetik yapısına uygun bir terim kullanmayı tercih ederken, bazıları da “Savior” (Kurtarıcı) gibi Batılı kelimelerin karşılıklarını kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu tür kararlar hem dilsel hem de dini anlamda zorluklar yaratmış, çevirmenleri Çin'in eski dinî bağlamı ile Katolik öğretilerini dengelemeye zorlamıştır.³³⁰

Çeviri sürecinde kullanılan terimler, özellikle "Tanrı" kavramı gibi temel dini anlayışlarda, bazen yerel halk tarafından kabul edilmemiş veya yanlış anlaşılmıştır. Batılı misyonerlerin çoğu, Çin'in kültürel ve dini mirasına karşı daha eleştirel bir yaklaşım sergileyerek, kültürel farklılıkların aşılmasında zorluklar yaratmıştır.³³¹ Yine de bu entegrasyon süreci, Çinli Katoliklerin kendi dini kimliklerini oluşturmalarına ve Batı'dan gelen öğretileri kendi kültürel değerleriyle harmanlamalarına olanak tanımıştır. Sonuç olarak, Çin kültürü ile İncil'in entegrasyonu hem kültürel etkileşim hem de dini adaptasyon açısından önemli bir süreç olmuştur.

Katolik İncil çevirileri, sadece bir dilsel ve dini adaptasyon süreci değil, aynı zamanda Çin ve Batı kültürlerinin birleştiği önemli bir köprü olmuştur. Çinli Katolikler, Katolikliği kendi kültürel kimlikleriyle harmanlarken, Batıdan gelen öğretileri kendi geleneksel inanç ve değer sistemleriyle uyumlu hale getirme çabası göstermiştir. Bu, Katolikliğin Çin'deki varlığının yalnızca dini değil, kültürel bir entegrasyonunu da sağlamıştır.

Çin'deki Katolik İncil çevirileri, bir yandan Batı'nın dini öğretisini Çin'e taşıırken, diğer yandan Çinli Katoliklerin kültürel kimliklerini koruyarak bu öğretileri kendi yaşam biçimlerine uyarlamalarını sağlamıştır.

³²⁹ Patrick M. W. Taveirne, *Catholicism in China, 1900-Present*, 116.

³³⁰ Patrick M. W. Taveirne, *Catholicism in China, 1900-Present*, 116.

³³¹ I'ching Thomas, “Why Do Chinese People See Christianity as a Cultural Invasion?”

2. Katolik İnanışlarının Yeniden Yorumlanması

Modern Çin kültüründe Katolik inançlarının yeniden yorumlanması hem dini hem de kültürel bağlamda derin bir dönüşüm sürecini yansıtmaktadır. Çin'in tarihi ve kültürel yapısı, Batı dinlerinin kabulünden önceki dönemde oldukça farklıydı; bunun yanı sıra, sosyal, politik ve kültürel değişimlerle şekillenen modern Çin toplumu, Katolik inançlarına farklı bir perspektiften yaklaşmaktadır.³³²

Modern Çin, 1980'lerden itibaren hızla kapitalistleşmiş ve dünya ile ekonomik ilişkilerini genişletmiştir. Bu dönüşüm, Çin halkının Batı ile olan ilişkilerinde de bir değişimi beraberinde getirmiştir. Katolik inançları, bu dönemde yeniden yorumlanmaya başlanmıştır. Özellikle genç nesil, Batı kültürüne olan ilgisi ve dünya çapındaki küreselleşme ile Katolik öğretilerine daha yakınlaşmıştır.³³³

Küreselleşmenin etkisiyle, Çin'deki Katolikler, Batı'daki Katolik inançlarının ve uygulamalarının daha geniş bir perspektiften yeniden yorumlanmasına olanak bulmuşlardır. Batı'daki Katoliklik, genellikle bireysel özgürlük, sevgi ve hoşgörü gibi değerlerle özdeşleştirilirken, Çin'deki Katolikler bu öğretileri kendi kültürel ve toplumsal yapılarında yeniden şekillendirmiştir. Bu süreçte, toplumsal sorumluluk, aileye verilen önem ve yerel geleneklerle uyumlu bir dini anlayış ortaya çıkmıştır. Çinli Katolikler, Batı'daki Katolikliğin daha bireyselci ve içsel değerler üzerine yoğunlaşan yönlerini benimsemekle birlikte, toplum ve aileye yönelik öğretileri de kültürel kimliklerine uygun hale getirmişlerdir.³³⁴

Çin kültüründe, Konfüçyüsçülük ve Budizm gibi öğretiler önemli bir yer tutar. Katolik inançları, bu öğretilerle kimi zaman çatışmalar yaşasa da özellikle Konfüçyüsçülük'le bazı paralellikler gösterir. Konfüçyüsçülük'te toplumsal düzen, aile içi hiyerarşi ve ahlaki sorumluluklar vurgulanırken, Katolik inançları da benzer şekilde sevgi, sorumluluk ve adalet gibi değerleri ön plana çıkarır. Modern Çin'de,

³³² Richard Madsen, *China's Catholics*, 123-125.

³³³ Francis Khok Gee Lim, *New Developments in Christianity in China*, 3-5.

³³⁴ Andrew T. Kaiser, "A New Understanding of the Relationship between Christianity and Chinese Culture", <https://www.Chinasource.Org/> (blog), 22 Eylül 2015.

Katolik inançları, bu öğretilerle uyumlu bir biçimde evrensel değerlere ve insan onuruna saygıyı vurgulayan bir anlayışa dönüşmektedir.³³⁵

Çin’de Katolik inançlarının yeniden yorumlanmasında bir diğer önemli etken de siyasi ve ideolojik çevresel değişimlerin etkisidir. 21. yüzyılda Çin hükümeti, özellikle 2000’li yıllardan sonra, daha fazla uluslararası iş birliği ve dini hoşgörü politikaları benimsemiştir. Bu durum, Katolikliğin, devletin resmi onayıyla, toplumsal kabul görmesini sağlamıştır. Ancak, Katolik Kilisesi’nin hala Roma’yla olan bağlarını sürdürmesi, Çin’deki bazı Katolikler için bir gerilim noktası oluşturabilmektedir.³³⁶ Pekin’in Vatikan ile ilişkilerini düzenlemeye yönelik çabaları, Çin’deki Katolik inançlarının hem devletle hem de Batı dünyasıyla olan ilişkisini yeniden şekillendirmektedir.

Modern Çin’de Katolik inançlarının yeniden yorumlanması hem sosyal hem de kültürel bağlamda önemli bir dönüşümü işaret etmektedir. Batı’nın dini ve kültürel etkileri, Çin’deki Katolikler tarafından yerel gelenekler ve değerlerle uyumlu bir şekilde kabul edilmiş ve şekillendirilmiştir. Küreselleşme, bireysel özgürlükler ve dini hoşgörü gibi evrensel değerler, Çin’deki Katolik inançlarının yeniden şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, Katolikliğin Roma’daki Kilise ile olan ilişkisi ve Çin’in ideolojik politikaları, bu sürecin zaman içinde değişebilecek bir yapıya sahip olmasına neden olmaktadır.

3. Kilisenin Yapı ve Uygulamalarındaki Değişiklikler

Çinlileştirme yalnızca teolojik alanda değil, Katolik Kilisesi’nin yapısında ve pratiklerinde de etkili olmuştur. Çin’deki Katolik Kilisesi, geleneksel Batı tarzı yapılarından uzaklaşıp, daha yerel ve Çin toplumuna uygun biçimler almak zorunda kalmıştır. Örneğin, kilise mimarisi, Çin geleneksel sanatını ve mimarisini yansıtmaya

³³⁵ Joshua R. Brown, “Confucianism and Catholicism on the Family”, *Communio: International Catholic Review* 51/1 (2024), 65-77.

³³⁶ Alejandro de la Garza, “China and the Vatican Reach a Deal in the Battle Over ‘Underground Bishops’”, *Time* (27 Eylül 2018), blm. World.

başlamış, Batı tarzı kilise yapıları yerine, Çin'in kültürel mirasına uygun yeni tasarımlar tercih edilmiştir.³³⁷

Ayrıca, Katolik litürjileri de Çin kültürüne uyarlanmıştır. Bazı yerel öğeler, örneğin geleneksel Çin müziği ve ritüelleri, dini hizmetlerde kullanılmaya başlanmıştır. Bu, dini pratiklerin Çin toplumuna daha yakın ve anlaşılır olmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Çin'deki Katolikler, Batı'dan gelen bazı dini ritüellerin Çin'in geleneksel inançlarıyla çatışabileceğini düşünerek, bunları yerel geleneklerle harmanlamaya çalışmışlardır.³³⁸

Bugün, Çin'deki Katolik Kilisesi'nin hem yerel halkla hem de hükümetle olan ilişkileri önemli bir dönemeçtedir. Çin'deki Katolikler, kiliselerini kendi kültürlerine uygun şekilde şekillendirmeye devam etmekte, ancak bu süreç, devletin baskıları ve kilisenin Batı'daki merkezîyetçi eğilimleri ile denge arayışında zorlanmaktadır.³³⁹

4. Çin Toplumunda Katolikliğe Bakış ve Tepkiler

Modern Çin toplumunda Katolikliğe yönelik bakış hem tarihsel hem de güncel siyasi bağlamlardan etkilenmektedir.³⁴⁰ Çin Anayasası her ne kadar din özgürlüğünü tanısa da bu özgürlük devletin sıkı denetimi altında uygulanmaktadır.³⁴¹

Çin'de Katolikliğe yönelik toplumsal algı da kültürel unsurlar tarafından şekillendirilmiştir. Geleneksel Çin değerleri ve inanç sistemleri içinde Batı kökenli dinler zaman zaman "yabancı" ve "uyumsuz" olarak algılanabilmektedir.³⁴² Katolik ayinleri ve ritüelleri, bazı kesimlerce eski çağlara ait, batıl inançlara benzeyen uygulamalar olarak değerlendirilmektedir. Özellikle genç nüfus arasında Katolikliğe ilgi oldukça sınırlıdır. Hızla kentleşen ve modernleşen Çin toplumunda dini aidiyetler,

³³⁷ Zou Lin, "The Indigenization of Chinese Churches Before and After the Boxer Rebellion — A Case Study of the Xishiku Church and the Wanghailou Catholic Church", (Mart 2023), 30-35.

³³⁸ Patrick M. W. Taveirne, *Catholicism in China, 1900-Present*, 242.

³³⁹ Andrea Gagliarducci, "Analysis: La Civiltà Cattolica and the 'Sinicization' of Catholicism", *Catholic News Agency* (02 Mart 2018).

³⁴⁰ Antonio Graceffo, "The Chinese Communist Party's War on Catholicism - Providence", *Providence* (21 Temmuz 2023).

³⁴¹ Antonio Graceffo, "The Chinese Communist Party's War on Catholicism - Providence".

³⁴² I'ching Thomas, "Why Do Chinese People See Christianity as a Cultural Invasion?"

yerini bireysel kimlik arayışlarına ve seküler yaşam tarzlarına bırakmaktadır. Katoliklik, bu yeni sosyokültürel yapı içinde daha marjinal bir konuma itilmektedir.³⁴³

Çin hükümetinin son yıllarda uyguladığı “Çinlileştirme” politikası da Katolikliğe yönelik resmi yaklaşımı yansıtmaktadır¹³. Bu politika, dinlerin Çin kültürü ve sosyalizmin temel değerleriyle uyumlu hale getirilmesini hedeflemektedir. Katolik kiliselerinde Çin bayraklarının asılması, vaazlarda Komünist Parti’nin propagandasına yer verilmesi gibi uygulamalar, Katolik inananlar arasında rahatsızlık yaratmaktadır. Bu uygulamalar, dini kimliğin siyasal kimlik lehine dönüştürülmesi olarak algılanmakta ve dini özgürlüklerin sınırlanması olarak değerlendirilmektedir.³⁴⁴

Çin’deki Katolikler, Çinlileştirme sürecine genellikle farklı şekillerde tepki vermişlerdir. Bazı Katolikler, bu entegrasyon sürecinin dini öğretileri zayıflattığını ve inançlarını yozlaştırdığını düşünürken, diğerleri ise Çin kültürüne daha uyumlu bir Katolikliğin gelişmesinin önemli olduğunu savunmaktadır. Bazı Katolikler, Katolikliğin özünü korumak adına bu süreçle karşı çıkarken, diğerleri Çinlileştirilmesi, Çin halkı için daha erişilebilir bir inanç haline gelme fırsatı olarak görmüşlerdir.³⁴⁵

Bu gerilim, Çin hükümetinin Katolikliğe dair uygulamalarının Katolik topluluğunda içsel bir çatışmaya yol açmasına neden olmuştur. Özellikle, Papalık tarafından onaylanmayan piskoposların atanması, Vatikan ile Çin hükümeti arasındaki ilişkileri gerginleştiren bir konu olmuştur. Bunun yanında, Katoliklerin devletin denetimindeki dini yapılarla iş birliği yapma zorunluluğu, bazı inançlı kişilerde rahatsızlık yaratmıştır.³⁴⁶

³⁴³ John Osburg, “China’s Middle Class Searches for Faith and Meaning”, *Asia Society Policy Institute* (08 Ocak 2025).

³⁴⁴ Pew Research Center, *10 Things to Know About China’s Policies on Religion*.

³⁴⁵ Cindy Yik-yi Chu (ed.), *Catholicism in China, 1900-Present* (New York: Palgrave Macmillan US, 2014), 248-249.

³⁴⁶ Cindy Yik-yi Chu, *Catholicism in China, 1900-Present*, 248-249.

SONUÇ

Bu çalışmada, Katolikliğin Çin'deki tarihsel kökenlerinden günümüze kadar geçirdiği dönüşüm süreci incelenmiş; misyonerlik faaliyetlerinin başlangıcından, Qing Hanedanlığı dönemi baskılarına, Mao dönemi devlet kontrolündeki dini yapılanmalara ve nihayetinde günümüz Çin'inde Katolikliğin durumu ele alınmaya çalışılmıştır. Katolikliğin Çin'e ilk girişinin, yerel kültürel unsurlarla etkileşimi ve bu süreçte yaşanan uyum/çatışma dinamikleri çalışmanın temel odak noktalarından biri olmuştur.

Elde edilen bulgular, Çin'de Katolikliğin yalnızca dini bir inanç sistemi olarak değil, aynı zamanda politik ve sosyo-kültürel bir olgu olarak ele alınması gerektiğini göstermiştir. Katolikliğin, özellikle modern Çin'de devlet ile Vatikan arasındaki karmaşık ilişkiler bağlamında şekillendiği, dini özgürlükler, resmi kiliseler ve yeraltı kiliseleri arasındaki gerilimin Katolikliğin kurumsal yapısını belirlediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca, Katolikliğin Çin'deki varlığının sadece Batılı misyoner faaliyetlerinin bir uzantısı olmadığı, aynı zamanda yerli dinamiklerce de biçimlendiği görülmüştür.

Bu çalışma hem dinler tarihi hem de uluslararası ilişkiler açısından önemli bilgiler sunmaktadır. Özellikle şu alanlara yönelik yeni araştırmalara kapı aralayabilir:

- Çin'de diğer Hristiyan mezheplerinin (örneğin Protestanlık, Ortodoksluk) benzer tarihsel süreçlerle nasıl şekillendiği,
- Dini azınlıkların Çin toplumundaki güncel sosyo-politik rolleri,
- Çin-Vatikan ilişkilerinin diplomatik ve dini boyutları,
- Devlet kontrolündeki dini yapılar ile bağımsız dini topluluklar arasındaki dinamiklerin karşılaştırmalı analizleri.

Çin'de Katolikliğin gelişimi yalnızca bir dinin yayılış hikâyesi değil, aynı zamanda kültürel etkileşim, siyasi kontrol ve inanç özgürlüğü gibi çok katmanlı meseleleri içinde barındıran karmaşık bir yapı olarak değerlendirilmelidir. Bu çok boyutlu yapı, ileride yapılacak çalışmalar için zengin ve hâlâ tam olarak keşfedilmemiş bir alan sunmaktadır.

EKLER

Çin'in Yunnan eyaletindeki Dali Şehri'nin bir bölümü olan Dali kasabasında Pazar Ayini'nin ardından Katolik bir kiliseden çıkan insanlar. Son beş yılda Çin Komünist Partisi ile Vatikan arasındaki ilişki değişti. Fotoğraf: Noel Celis³⁴⁷

³⁴⁷ Denis Staunton, "Jesuit and Astronomer Ferdinand Verbiest Was A Star of The Imperial Court During The Ming Dynasty".

Çin'deki Hristiyan nüfusu son yıllarda önemli ölçüde artış göstermektedir. Aşağıdaki tabloda Çin'in Hristiyan Nüfusu tablo içinde gösterilmiştir.

2015 ve 2060 Yıllarında Dünyada En Çok Hristiyan Nüfusuna Sahip Ülkeler³⁴⁸

2015	2015 Hristiyan Nüfusu	Ülkedeki Hristiyan Nüfusunun Yüzdesi	Dünyadaki Hristiyan Nüfusunun Yüzdesi	2060	2060 Hristiyan Nüfusu	Ülkedeki Tahmini Hristiyan Yüzdesi	Dünyadaki Tahmini Hristiyan Nüfusu Yüzdesi
1.ABD	248.180.000	76.9 %	10.9 %	1.ABD	262.330.000	63.9 %	8.6 %
2.Brezilya	179.910.000	88.5 %	7.9 %	2.Brezilya	186.550.000	86.0 %	6.1 %
3.Meksika	113.620.000	94.6 %	5.0 %	3.Nijerya	174.270.000	37.2 %	5.7 %
4.Rusya	103.490.000	73.1 %	4.5 %	4.Kongo	160.070.000	95.7 %	5.2 %
5.Filipinler	94.300.000	92.5 %	4.1 %	5.Filipinler	152.320.000	91.9 %	5.0 %
6.Nijerya	86.650.000	48.1 %	3.8 %	6.Meksika	127.790.000	90.6 %	4.2 %
7.Kongo	72.090.000	95.9 %	3.2 %	7.Tanzanya	117.930.000	67.4 %	3.9 %
8.Çin	70.890.000	5.2 %	3.1 %	8.Uganda	96.20.000	83.8 %	3.1 %
9.Etiyopya	57.450.000	62.4 %	2.5 %	9.Kenya	91.780.000	81.4 %	3.0 %
10.Almanya	54.880.000	67.3 %	2.4 %	10.Etiyopya	87.660.000	57.1 %	2.9 %
TOPLAM	1.081.460.000		47.5 %	TOPLAM	1.456.900.000		47.7 %

³⁴⁸ Jeff Diamant, "The Countries with the 10 Largest Christian Populations and the 10 Largest Muslim Populations", *Pew Research Center* (01 Nisan 2019).

Resmi tahminlere göre Çin'in Katolik nüfusu 2010 yılından bu yana istikrarlı bir seyir izliyor...				
Çin'deki Katoliklere ilişkin Çin resmi tahminleri*				
Yıl	Katolik (Milyon)	Yeraltı Kiliseleri dahil mi?	Veri Kaynakları	Toplam Çinli Nüfus (Milyon)
1949	2.7	Geçerli Değil	1982 Çin Komünist Partisi (ÇKP) Belge-19	542
1982	3	Bilinmiyor	1982 ÇKP Belge-19	1,013
1997	4	Hayır	1997 Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi Dini Özgürlükler Üzerine Beyaz Kitap	1,238
1999	5	Hayır	"Çin'deki Katolik Kilisesi Piskoposlar Konferansı'ndan Çinli Katoliklere Mektup	1,255
2008	5,6	Hayır	Piskopos Liu Bainian, Katolik Yurtseverler Derneği tarafından yayınlanan "Çin'deki Katolik Kilisesi" adlı dergide yayınlanan bir makaleye atıfta bulundu	1330
2010	5,7	Hayır	2010 Çin Sosyal Bilimler Akademisi Din Üzerine Mavi Kitap (Hebel eyaletinde kilise tarafından yönetilen bir kuruluş olan Kültürel Çalışmalar İnanç Enstitüsü'nün istatistiklerine dayanmaktadır)	1348
2011	6	Hayır	CPA'nın Çin'deki başkanı, piskopos Fang Xingyao, devlete ait China Daily'de yayınlanan bir makalede alıntı yaptı.	1,357
2014	6	Hayır	CPA başkan yardımcısı piskopos Ma Yinglin, Çin'deki Katolik Temsilcilerin Dokuzuncu kongresinde bir konuşma yaptı.	1,402
2018	6	Hayır	2018 ÇHC Devlet Konseyi Dini Özgürlükler Üzerine Beyaz Kitap	1,417
...ve anketler kendini Katolik olarak tanımlayanlar arasında bir büyüme olmadığını göstermektedir.				
Çin genel sosyal araştırması				
Çin'deki Katolik Hristiyan yetişkin tahminleri				
	Yıl	Katolik (Milyon)	Çinli Yetişkin Nüfusu Yüzdesi	
	2010	3	% <0,5	
	2012	2	% 0,5	
	2013	3	% 0,5	
	2015	2	% 0,5	
	2017	2	% 0,5	
	2018	2	% 0,5	
*Bu hükümet tahminlerinin her yaşta Katolikler için mi yoksa sadece yetişkinler için mi olduğu açık değildir. Atıfta bulunulan kaynaklar Katoliklerin nüfus içindeki payına ilişkin yüzdeler vermemiştir.				
Kaynak: Çin Genel Sosyal Araştırması. Çin nüfus verileri BM Nüfus Bölümü'nün Dünya Nüfus Beklentileri'nden alınmıştır: 2022 Revizyonu ve Çin İstatistik Yıllığı'ndan (1949 nüfus tahmini) alınmıştır.				
"Çin'de Dinin Ölçülmesi" ³⁴⁹				

³⁴⁹ Pew Research Center, *Christianity* (Pew Research Center, 30 Ağustos 2023).

Çin'in güneyindeki Guangdong eyaletinde bulunan Hepo yeraltı Katolik kilisesinin girişinde insanlar. Fotoğraf: Andy Wong³⁵⁰

Katolik din adamları, Pekin'de hükümet tarafından onaylanan Güney Katedrali'nde ayine katılmak üzere geliyor. Fotoğraf: Greg Baker³⁵¹

³⁵⁰ Lily Kuo, "Vatican and Beijing near Deal on Bishop Appointments after 67-Year Rift".

³⁵¹ Lily Kuo, "Vatican and Beijing near Deal on Bishop Appointments after 67-Year Rift".

Başpiskopos Joseph Li Shan, Mart 2018'de Pekin'deki Güney Katedrali'nde Kutsal Cumartesi günü Katolik bir törene liderlik ediyor. Aynı yılın ilerleyen zamanlarında, Vatikan Çin ile piskopos atamaları konusunda tarihi bir anlaşma açıkladı. (Fotoğraf: Greg Baker)³⁵²

³⁵² Pew Research Center, *Government Policy Toward Religion in the People's Republic of China – A Brief History*.

Çocuklar, 2009 yılında Pekin’de bir Katolik kilisesinde Noel Ayini sırasında Kutsal Komünyon’a katılıyor. 2017’den bu yana, Çin hükümeti din üzerindeki kontrolü artırdı ve çocukların dini ayinlere katılmasını yasaklayan kuralları sıkı şekilde uyguluyor. (Fotoğraf:Liu Jin)³⁵³

³⁵³ Pew Research Center, *Government Policy Toward Religion in the People’s Republic of China – A Brief History*.

18 Nisan 2018 tarihli bu dosya fotoğrafında, Papa Francis, Vatikan'daki Aziz Petrus Meydanı'nda haftalık genel görüşmesinin sonunda Çinli bir grup Katolik'le bir arada. Fotoğraf: Gregorio Borgia³⁵⁴

³⁵⁴ Wang Linbin, "China-Vatican Relations in the Xi Era" (07 Mayıs 2022).

Yeraltı 'house church' (ev kilisesi) üyeleri, 2011 yılında Pekin, Çin'de Pazar ayini için toplanıyor. (Jonathan Saruk)³⁵⁵

Çin'de bir Katolik Kilisesi³⁵⁶

³⁵⁵ Pew Research Center, *Christianity*, 30 Ağustos 2023.

³⁵⁶ Vatican News Eds., "Provisional Agreement Between Holy See and China-Vatican News".

Majhuang köyü, Hebei Eyaleti, Çin'de, 11 Aralık 2016'da Pazar ayininden sonra cemaat üyeleri resmi olmayan Katolik kilisesini temizliyor. Fotoğraf 11 Aralık 2016'da çekildi. Fotoğraf: Thomas Peter³⁵⁷

³⁵⁷ Lisa Jucca vd., “‘Underground’ Catholics Pose Challenge for Pope’s Hopes of Better Relations with China”.

KAYNAKÇA

Alejandro de la Garza. “China and the Vatican Reach a Deal in the Battle Over ‘Underground Bishops’”. *Time* (27 Eylül 2018), blm. World. <https://time.com/5407912/china-vatican/>

Ambrose Mong. “Catholic Missions in China: Failure to Form Native Clergy”. *International Journal for the Study of the Christian Church* 19/1 (02 Ocak 2019), 30-43. <https://doi.org/10.1080/1474225X.2019.1586168>

An Xin. “Underground Catholic Mass Raided by Authorities”. *Bitter Winter*. <https://bitterwinter.org/catholic-mass-raided-by-authorities/>

Andrea Gagliarducci. “Analysis: La Civiltà Cattolica and the ‘Sinicization’ of Catholicism”. *Catholic News Agency* (02 Mart 2018). <https://www.catholicnewsagency.com/news/37876/analysis-la-civiltà-cattolica-and-the-sinicization-of-catholicism>

Andrew G. Walder. *China Under Mao: A Revolution Derailed*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2015.

Andrew T. Kaiser. “A New Understanding of the Relationship between Christianity and Chinese Culture”. <https://www.chinasource.org/> (blog), 22 Eylül 2015. <https://www.chinasource.org/resource-library/articles/a-new-understanding-of-the-relationship-between-christianity-and-chinese-culture/>

Antonio Graceffo. “The Chinese Communist Party’s War on Catholicism - Providence”. *Providence* (21 Temmuz 2023). <https://providencemag.com/2023/07/the-chinese-communist-partys-war-on-catholicism/>

Arnold H. Rowbotham. *Missionary And Mandarin*, 1942. <http://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.280896>

Ban Wang. “Translingual Practice: Literature, National Culture, and Translated Modernity China, 1900-1937 by Lydia Liu”. *ResearchGate*, 283-285. <https://doi.org/10.2307/1771286>

BBC News. “Pekin’den ‘Çin Usulü Hristiyanlık’ Planı”. *BBC News Türkçe* (07 Ağustos 2014). https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/08/140807_cin_hristiyan_teolojisi

Beatrice Leung. “The Catholic Church in China: One Year After the Sino-Vatican Agreement”. *Berkley Center for Religion, Peace & World Affairs*.

<https://berkeleycenter.georgetown.edu/responses/the-catholic-church-in-china-one-year-after-the-sino-vatican-agreement?utm>

Beatrice Leung, Marcus J. J. Wang. “Sino–Vatican Negotiations: Problems in Sovereign Right and National Security”. *Journal of Contemporary China* 25/99 (03 Mayıs 2016), 467-482. <https://doi.org/10.1080/10670564.2015.1104921>

Benedict XVI. “Declaration - Letter of His Holiness Pope Benedict XVI to Chinese Catholics”. Vatican.va (Holy See), 30 Haziran 2007. https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/letters/2007/documents/hf_ben-xvi_let_20070527_china-dichiaraz.html

Benedict XVI. “Letter to the Bishops, Priests, Consecrated Persons and Lay Faithful of the Catholic Church in the People’s Republic of China”. Vatican.va (Holy See), 27 Mayıs 2007. https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/letters/2007/documents/hf_ben-xvi_let_20070527_china.html

Benjamin A. Elman. *On Their Own Terms Science in China, 1550–1900*. United States of America: Harvard University Press, 2005. <https://www.jstor.org/stable/j.ctv1pncqmd>

Bernardo Cervellera. “Afraid of the Pope, China Closes Its Doors”. *AsiaNews* (04 Mayıs 2005). <https://www.asianews.it/news-en/Afraid-of-the-pope,-China-closes-its-doors-2962.html>

Bernardo Cervellera. “Fined for Hosting Underground Bishop’s Mass. the Sino-Vatican Agreement Betrayed”. *AsiaNews* (27 Nisan 2021). <https://www.asianews.it/news-en/Fined-for-hosting-underground-bishops-mass.-The-Sino-Vatican-Agreement-betrayed-52976.html?utm>

Bit-shing Abraham Chiu. *Heaven and Humans Are One*. Peter Lang US, 2015. <https://doi.org/10.3726/978-1-4539-1348-2>

Brucker, Joseph. “Ferdinand Verbiest”. *Catholic Encyclopedia*. C. 15. New York: Robert Appleton Company. Erişim 17 Nisan 2025. <https://www.newadvent.org/cathen/15346a.htm>

Brucker, Joseph. “Johann Adam Schall von Bell”. *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company, 1912. <https://www.newadvent.org/cathen/13520a.htm>

Brucker, Joseph. “Matteo Ricci”. *The Catholic Encyclopedia*. C. 13. New York: Robert Appleton Company, 1912. <https://www.newadvent.org/cathen/13034a.htm>

Catholic News Agency. “Chinese Authorities Release Catholic Bishop After 10-Year Detention”. *Catholic News Agency* (27 Ağustos 2006). <https://www.catholicnewsagency.com/news/7471/chinese-authorities-release-catholic-bishop-after-10-year-detention>

Catholic Stand. “China’s Cultural Revolution and Its Parallel in the Church – Catholic Stand”, 20 Mayıs 2023. <https://catholicstand.com/chinas-cultural-revolution-and-its-parallel-in-the-church/>

Chad de Guzman. “China-Vatican Ties, Explained—and What a New Pope Could Mean”. *Time*. <https://time.com/7280386/pope-beijing-vatican-diplomatic-relationship-explainer-francis-china-catholic-church/>

Cheng-tian Kuo. *Religion and Nationalism in Chinese Societies*. Amsterdam University Press, 2017. <https://doi.org/10.5117/9789462984394>

ChinaAid Media Team. “Ccp Issues Administrative Measures for Religious Institutions”. *ChinaAid* (blog), 19 Mayıs 2021. <https://chinaaid.org/news/stories-by-issue/rule-of-law/ccp-issues-administrative-measures-for/>

Chinese Jewish Institute. “Anti-Rites Decree from Rome”. *Chinese Jewish Institute*. 2024. Erişim 25 Haziran 2025. <https://www.chinesejews.com/anti-rites-decree-from-rome>

Chit Wai John Mok. “(En)Countering State-Led Sinicization: Critical Discursive Responses from Roman Catholics in China”. *The China Quarterly* 261 (Mart 2025), 162-182. <https://doi.org/10.1017/S030574102400078X>

Chit Wai John Mok. “Sino-Vatican Rapprochement: An Assessment of Pope Francis’ Realpolitik and the Provisional Agreement on the Appointment of Bishops”. *Journal of Contemporary China* 30/129 (04 Mayıs 2021), 386-401. <https://doi.org/10.1080/10670564.2020.1827352>

Cindy Yik-yi Chu (ed.). *Catholicism in China, 1900-Present*. New York: Palgrave Macmillan US, 2014. <https://doi.org/10.1057/9781137353658>

Cindy Yik-yi Chu. *The Catholic Church in China*. New York: Palgrave Macmillan US, 2012. <https://doi.org/10.1057/9781137075659>

Claudia Von Collani. “Johann Adam Schall von Bell-Jincheng Shu Xiang, Dialogue And Spirituality”. *The Journal of the Macau Ricci Institute* 10 (14 Ekim 2022).

Claudio Lavanga. “Vatican Announces Deal with China on Bishop Appointments”. *Euronews* (22 Eylül 2018), blm. [news_news](https://www.euronews.com/news_news).

<https://www.euronews.com/2018/09/22/vatican-announces-deal-china-bishop-appointments-n912186>

Congressional-Executive Commission on China. *Congressional-Executive Commission on China*. Washington: CECC, 21 Mart 2022. <http://www.cecc.gov/publications/annual-reports/cecc-annual-report-2021>

Country Policy and Information Team. *Country Information and Guidance: Christians, China*. UK Home Office, Mart 2024. <https://www.gov.uk/government/publications/china-country-policy-and-information-notes/country-information-and-guidance-christians-china-march-2024-accessible>

D. E. Mungello. *The Catholic Invasion of China: Remaking Chinese Christianity*. Rowman & Littlefield, 2015.

Daniel H. Bays. *A New History of Christianity in China*. Chichester, West Sussex; Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2012.

David Emil Mungello. *The Chinese Rites Controversy: Its History and Impact on Jesuit Missionary Strategy, in The China Mission in the Seventeenth Century*. Hong Kong University Press, ts.

David Emil Mungello. *The Great Encounter of China and the West, 1500-1800*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc, 3. Basım, 2009. http://archive.org/details/greatencounterof0000mung_k0j1

David M. Cheney. “Archdiocese of Beijing (Peking)”. 15 Eylül 2024. Erişim 25 Haziran 2025. <https://www.catholic-hierarchy.org/diocese/dpeki.html>

Demirci, Kürşat. “Hıristiyanlık”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 17/345-348. DİA. Erişim 05 Aralık 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hiristiyanklik>

Denis Staunton. “Jesuit and Astronomer Ferdinand Verbiest Was A Star of The Imperial Court During The Ming Dynasty”. *The Irish Times* (13 Ekim 2023). <https://www.irishtimes.com/world/asia-pacific/2023/10/13/jesuit-and-astronomer-ferdinand-verbiest-was-a-star-of-the-imperial-court-during-the-ming-dynasty/>

Diamant, Jeff. “The Countries with the 10 Largest Christian Populations and the 10 Largest Muslim Populations”. *Pew Research Center*. 01 Nisan 2019. Erişim 08 Aralık 2023. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2019/04/01/the-countries-with-the-10-largest-christian-populations-and-the-10-largest-muslim-populations/>

Eleanor Albert. “Christianity in China”. *Council on Foreign Relations*, 1-6.

Elena Vishnevskaya. “The Early Modern Jesuit Mission to China: A Marriage of Faith and Culture”. *Asian Philosophies and Religions* 25/1 (2020), 38-41.

Elshad Assadullayev. "Bureaucratic Tradition of China: Confucianism and Legalism". *Medeniyet Araştırmaları Dergisi* 3/6 (2018), 133-148.

Ernest P. Young. *Ecclesiastical Colony: China's Catholic Church and the French Religious Protectorate*. New York: Oxford University Press, 2013.

Fontana, Michela. *Matteo Ricci: A Jesuit in the Ming Court*. Rowman & Littlefield Publishers, 2011.

Francis Khok Gee Lim. *New Developments in Christianity in China*. Religions, 2020.

Francis X. Rocca. "The Vatican's Gamble With Beijing Is Costing China's Catholics". *The Atlantic* (14 Mayıs 2024), blm. Ideas. <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2024/05/pope-francis-catholic-church-china/678372/>

Frank Ching. "Sino-Vatican Relations After Pope John Paul II". *China Brief* 5/8 (12 Nisan 2005). <https://jamestown.org/program/sino-vatican-relations-after-pope-john-paul-ii/>

Gao Yuan. "The Biography of St. Augustine in the Catholic Encounter with China". *Logos: A Journal of Catholic Thought and Culture* 22/3 (2019), 87-104. <https://doi.org/10.1353/log.2019.0022>

George B. Pruden. "American Protestant Missions in Nineteenth-Century China". *Association for Asian Studies* 14 (2009), 22-29.

George H. Dunne. *Generation of Giants the Story of the Jesuits in China in the Last Decades of the Ming Dynasty*. Notre Dama, Indiana: University of Notre Dame Press, 1962.

Giancarlo Elia Valori. "Catholic Church and China: The Evolution in Their Relations". *World Geostrategic Insights* (29 Nisan 2025). <https://www.wgi.world/catholic-church-and-china-the-evolution-in-their-relations/>

Gianni Criveller. "The Method of 'Accommodation' – Society of Jesus, Chinese Province" (28 Ekim 2010). <https://www.amdgchinese.org/en/2010/10/28/the-method-of-accommodation/>

Grace Song. "Censorship on Online Religious Contents Continues to Tighten up - China Christian Daily". *China Christian Daily* (29 Nisan 2022). <https://chinachristiandaily.com/news/china/2022-04-29/censorship-on-online-religious-contents-continues-to-tighten-up-11422>

Hamiyet Sezer Feyzioğlu. "Batı-Çin Savaşları ve Osmanlı Devleti" 36/62 (2017), 89-99.

Harriet Sherwood. "Vatican Signs Historic Deal with China – but Critics Denounce Sellout". *The Guardian* (22 Eylül 2018), blm. World news. <https://www.theguardian.com/world/2018/sep/22/vatican-pope-francis-agreement-with-china-nominating-bishops>

Henri Cordier. "Catholic Encyclopedia: The Church in China". New York: Robert Appleton Company, 1908. <https://www.newadvent.org/cathen/03669a.htm>

Holy Spirit Study Centre. "Pope Paul VI canonized. We rejoice!" 聖神研究中心 Holy Spirit Study Centre (blog), 04 Kasım 2018. <https://hsstudyc.org.hk/cb201811/>

Hsia, R. Po-chia. *A Jesuit in the Forbidden City: Matteo Ricci 1552-1610*. Oxford University Press, 2010.

Hsin-chi Kuan. "Religion and Politics in China". *Universal Rights in a World of Diversity*, 155-192.

Human Rights Watch. *China: Events of 2024* (05 Ocak 2025). <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/china>

Human Rights Watch. *China's Algorithms of Repression: Reverse Engineering a Xinjiang Police Mass Surveillance App*. Human Rights Watch, 2019. <https://www.hrw.org/report/2019/05/01/chinas-algorithms-repression/reverse-engineering-xinjiang-police-mass>

Ian Johnson. "The Brave Catholics of China". *ChinaFile* (06 Mart 2014). <https://www.chinafile.com/library/nyrb-china-archive/brave-catholics-china>

I'ching Thomas. "Why Do Chinese People See Christianity as a Cultural Invasion?" *Christianity Today* (07 Kasım 2022). <https://www.christianitytoday.com/2022/11/chinese-christianity-western-culture-imperialism/>

İNSAMER. "Çin". *insamer.com*. 15 Ocak 2024. Erişim 15 Ocak 2024. <http://www.insamer.com/tr/ulke-profilci-cin/>

J J O'Connor, E F Robertson. "Ferdinand Verbiest - Biography". *Mac Tutor History of Mathematics Archive*. Scotland: School of Mathematics and Statistics University of St Andrews, 2020. <https://mathshistory.st-andrews.ac.uk/Biographies/Verbiest/>

James Carter. "The Yongzheng Emperor and Christianity in China". *The China Project* (blog), 10 Şubat 2021. <https://thechinaproject.com/2021/02/10/the-yongzheng-emperor-and-christianity-in-china/>

James Carter. “When Christianity Was Tolerated in Early Qing China”. *The China Project* (blog), 24 Mart 2021. <https://thechinaproject.com/2021/03/24/when-christianity-was-tolerated-in-early-qing-china/>

Jason Kindopp, Carol L. Hamrin (ed.). *God and Caesar in China: Policy Implications of Church-State Tensions*. Washington, D.C: Brookings Institution Press, 2004.

Jean François Mayer. “II. Vatikan Konsili’nden Sonra Hıristiyan Dünyasındaki Yeni Temayüller ve Gelişmeler”. *Divan*, 75-112.

Jean-Paul Wiest. “China, Christianity In- New Catholic Encyclopedia”. 489-507. The Catholic University Of America, 2003.

Jean-Pierre Charbonnier. *Christians in China: A.D. 600 to 2000*. Ignatius Press, 2007.

J.J., O’Connor, EF Robertson. “Matteo Ricci”. *Mac Tutor History of Mathematics Archive*. Scotland: School of Mathematics and Statistics University of St Andrews, Ekim 1997. https://mathshistory.st-andrews.ac.uk/Biographies/Ricci_Matteo/

John Osburg. “China’s Middle Class Searches for Faith and Meaning”. *Asia Society Policy Institute* (08 Ocak 2025). <https://asiasociety.org/policy-institute/chinas-middle-class-searches-faith-and-meaning?utm>

John Paul II. “Message to the Catholic Church in China”. Vatican.va (Holy See), 08 Aralık 1999. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/pont_messages/1999/documents/hf_jp-ii_mes_19991210_china.html?utm_source=chatgpt.com

John Paul II. “Message to the International Conference Commemorating the Fourth Centenary of the Arrival in Beijing of Father Matteo Ricci”, 24 Ekim 2001. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/speeches/2001/october/documents/hf_jp-ii_spe_20011024_matteo-ricci.html?utm_source=chatgpt.com

John W. O’Malley. *The First Jesuits*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 6. Basım, 1998.

Jonathan D Spence. *The Search for Modern China*. W.W. Norton & Company, 1990. <https://wnorton.com/books/9780393934519>

Josh Lauer. “Giovanni da Montecorvino”. *Science and Its Times*. 2/402, 18 Ocak 2001. <https://www.encyclopedia.com/science/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/giovanni-da-montecorvino>

Joshua McElwee. “Vatican and China Extend Deal Over Catholic Bishop Appointments | Reuters”. *Reuters* (23 Ekim 2024).

<https://www.reuters.com/world/china-says-it-has-extended-agreement-with-vatican-bishops-2024-10-22/>

Joshua R. Brown. "Confucianism and Catholicism on the Family". *Communio: International Catholic Review* 51/1 (2024), 47-77.

Kanhe Zhou. "Western Missionaries and Chinese Women's Right to Education Between 1840 and 1930". *Journal of Education, Humanities and Social Sciences* 23 (13 Aralık 2023), 785-792. <https://doi.org/10.54097/ehss.v23i.13938>

Kenneth G. Lieberthal. "Cultural Revolution | Definition, Facts, & Failure". *Britannica*. Britannica, 2025. https://www.britannica.com/event/Cultural-Revolution?utm_source=chatgpt.com

Kenneth Pletcher. "Opium Wars | Definition, Summary, Facts, & Causes | Britannica". *Britannica*. Britannica, 18 Haziran 2025. <https://www.britannica.com/topic/Opium-Wars>

Kenneth Pomeranz. *The Great Divergence: China, Europe, and the Making of the Modern World Economy*. Princeton, N.J: Princeton University Press, 2000.

Kenneth Scott Latourette. *A History of Christian Missions in China*. New York: Macmillan, 1929. http://archive.org/details/historyofchristi0000unse_h0o1

Kevin Edward White. "Catholics in Fear as Chinese Authorities Ban Religious Education". *CatholicCitizens.Org* (blog), 07 Ağustos 2019. <https://catholiccitizens.org/news/88374/catholics-in-fear-as-chinese-authorities-ban-religious-education/>

Kevin J. Jones. "In China, Government-Aligned Bishops Release 'Sinicization' Plan". *Catholic News Agency* (24 Temmuz 2018). <https://www.catholicnewsagency.com/news/38959/in-china-government-aligned-bishops-release-sinicization-plan>

Leung, Beatrice. "Sino-Vatican Relations at the Century's Turn". *Journal of Contemporary China* 14/43 (01 Mayıs 2005), 353-370. <https://doi.org/10.1080/10670560500065553>

Liam Matthew Brockey. *Journey to the East: The Jesuit Mission to China, 1579-1724*. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press, 2007.

Lily Kuo. "Vatican and Beijing Near Deal on Bishop Appointments After 67-Year Rift". *The Guardian* (31 Mart 2018), blm. World news. <https://www.theguardian.com/world/2018/mar/31/vatican-and-beijing-near-deal-on-bishop-appointments-after-67-year-rift>

Lily Kuo. “Vatican and Beijing near Deal on Bishop Appointments after 67-Year Rift”. *The Guardian* (31 Mart 2018), blm. World news. <https://www.theguardian.com/world/2018/mar/31/vatican-and-beijing-near-deal-on-bishop-appointments-after-67-year-rift>

Lisa Jucca vd. “‘Underground’ Catholics Pose Challenge for Pope’s Hopes of Better Relations with China”. *Reuters* (25 Aralık 2016). <https://jp.reuters.com/article/uk-china-vatican-underground-idUSKBN14E0GN/?utm>

Magdaléna Masláková, Anežka Satorová. “The Catholic Church in Modern China: How Does State Regulation Influence the Church?” *Religions* 10/7 (23 Temmuz 2019), 17. <https://doi.org/10.3390/re110070446>

Martin Lavicka, Julie Yu-Wen Chen. “New Measures for Governing Religions in Xi’s China”. *China Report* 59/3 (01 Ağustos 2023), 259-274. <https://doi.org/10.1177/00094455231187046>

Masataka Banno. *China and the West, 1858–1861: The Origins of the Tsungli Yamen*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1964.

Matthew J. Santucci. “The Geopolitics of the Renewed Sino-Vatican Deal”. *The Diplomat* (2024). <https://thediplomat.com/2024/11/the-geopolitics-of-the-renewed-sino-vatican-deal/?utm>

Maya Wang. “The Vatican’s Disgraceful China Deal Ought to End | Human Rights Watch” (30 Eylül 2024). <https://www.hrw.org/news/2024/09/30/vaticans-disgraceful-china-deal-ought-end>

Mehmet Ölçel. *Çin’in İçinden Diplomat Gözüyle 90 Ay ve Sonrası*. Ankara: Hitabevi, 2016.

Meng Qingsheng, Li Yang. “Nestorian Stone Tablet Traces Early Christianity in China”. 19 Mayıs 2019. Erişim 27 Mayıs 2024. <https://news.cgtn.com/news/3d3d514e32597a4e34457a6333566d54/index.html>

Mickey Spiegel. *China: State Control of Religion*. Human Rights Watch, 01 Ekim 1997. <https://www.hrw.org/report/1997/10/01/china-state-control-religion>

Mullaney, Thomas. *Coming to Terms with the Nation: Ethnic Classification in Modern China*. University of California Press, 2019. <https://doi.org/10.1525/9780520947634>

Nadine Amsler. “Wang, Yan: Jincheng Shu Xiang (1640): Ein Leben Jesu Mit Bildern Für Den Chinesischen Kaiser, Verfasst Von Johann Adam Schall Von Bell S.j. (1592–1666)”. *Asiatische Studien - Études Asiatiques* 69/3 (18 Eylül 2015), 815-818. <https://doi.org/10.1515/asia-2015-1022>

Nanlai Cao. "Gender, Modernity, and Pentecostal Christianity in China". *Global Pentecostalism in the 21st Century*, 149-175.

O'Brien, Joseph. "China and the Catholic Church — Yesterday, Today and Tomorrow". *NCR*. 15 Nisan 2019. Erişim 21 Mayıs 2025. <https://www.ncregister.com/news/china-and-the-catholic-church-yesterday-today-and-tomorrow>

Otto Hartig. "John of Montecorvino". *Catholic Encyclopedia*. C. 8. Robert Appleton Company, 1910. <https://www.newadvent.org/cathen/08474a.htm>

Papa XII. Pius. "Ad Apostolorum Principis". Vatican.va (Holy See), 29 Haziran 1958. https://www.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_29061958_ad-apostolorum-principis.html

Patrick M. W. Taveirne. *Catholicism in China, 1900-Present*. New York: Palgrave Macmillan US, 2014. <https://doi.org/10.1057/9781137353658>

Paul A. Cohen. *History in Three Keys: The Boxers as Event, Experience, and Myth*. Columbia University Press, 1997.

Paul A. Rule. *K'ung-tzu or Confucius? The Jesuit interpretation of Confucianism*. Australian National University, 1972.

Paula Katinas. "Communist China's Complicated History With Catholic Church". *The Tablet* (08 Ocak 2021). <https://thetablet.org/communist-chinas-complicated-history-with-catholic-church/>

Peitong Jing, Karrie J. Koesel. "Church and State in Contemporary China: Securing Christianity". *Politics and Religion* 17 (05 Şubat 2024), 107-137. <https://doi.org/10.1017/S1755048323000329>

Peitong Jing, Karrie J. Koesel. *Church and state in contemporary China: securing Christianity | Politics and Religion | Cambridge Core*. Cambridge University Press, 2024. <https://www.cambridge.org/core/journals/politics-and-religion/article/church-and-state-in-contemporary-china-securing-christianity/2D66FBC91689F408FDE4E4D2DB2C5E3E>

Percara, Mauricio. "Crossroads of Faith and Politics: Understanding Vatican-China Relations in the 21st Century". *Cognizance Journal of Multidisciplinary Studies* 3/12 (30 Aralık 2023), 191-198. <https://doi.org/10.47760/cognizance.2023.v03i12.016>

Pew Research Center. *10 Things to Know About China's Policies on Religion*. Pew Research Center, 23 Ekim 2023. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2023/10/23/10-things-to-know-about-chinas-policies-on-religion/>

Pew Research Center. *Christianity*. Pew Research Center, 30 Ağustos 2023. <https://www.pewresearch.org/religion/2023/08/30/christianity/>

Pew Research Center. *Christianity*. Pew Research Center, 30 Ağustos 2023. <https://www.pewresearch.org/religion/2023/08/30/christianity/>

Pew Research Center. *Government Policy Toward Religion in the People's Republic of China – A Brief History*. Pew Research Center, 30 Ağustos 2023. <https://www.pewresearch.org/religion/2023/08/30/government-policy-toward-religion-in-the-peoples-republic-of-china-a-brief-history/>

Pew Research Center. *The Global Catholic Population*. Pew Research Center, 13 Şubat 2013. <https://www.pewresearch.org/religion/2013/02/13/the-global-catholic-population/>

Population Today. “Dünya Nüfusu (2024)”. Erişim 06 Mayıs 2024. <https://populationtoday.com/tr/>

R. G. Tiedemann (ed.). *Handbook of Christianity in China Volume Two: 1800 to the Present*. Netherlands: Brill, 2010.

Review, Catholic. “Brief History of the Catholic Church in China”. *Archdiocese of Baltimore* (blog), 19 Ocak 2012. <https://www.archbalt.org/brief-history-of-the-catholic-church-in-china/>

Richard Madsen. *China's Catholics: Tragedy and Hope in an Emerging Civil Society*. United States of America: University of California Press, 1998.

Robert B. Shelledy. “The Vatican's Role in Global Politics”. *The SAIS Review of International Affairs* 24/2 (2004), 149-162.

Rock Ronald Rozario. “Catholicism and Taiwan”. *World Mission* (29 Haziran 2022). <https://worldmissionmagazine.com/catholicism-and-taiwan/>

Ronnie Po-chia Hsia. *A Jesuit in the Forbidden City: Matteo Ricci, 1552-1610*. Oxford: Oxford university press, 2010.

Ronnie Po-chia Hsia. “Matteo Ricci and the Catholic Mission to China: A Short History with Documents”. *Journal of Jesuit Studies*. 3/700-702. Brill, 2016. https://brill.com/view/journals/jjs/3/4/article-p700_12.xml

Sergio Ticozzi. *China and the Catholic Church: Through Mutual Eyes*. Singapore: Springer Nature Singapore, 2023. <https://doi.org/10.1007/978-981-99-3173-6>

Shi, Yunli. “The Astronomical Images in the First Chinese Treatise on the Telescope by Johann Adam Schall von Bell Revisited”. *NTM Zeitschrift Für Geschichte Der*

Wissenschaften, Technik Und Medizin 28/3 (Eylül 2020), 451-479.
<https://doi.org/10.1007/s00048-020-00259-3>

Soner Doğan. “21. Yüzyılda Yükselen Güç; Çin, İpek Yolu Projesi ve Ortadoğu’daki Etkisi”. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 4/1 (30 Haziran 2020), 51-64. <https://doi.org/10.34189/asyam.4.1.005>

Stephen C. Neill, Mark R. Mullins. “Christianity: Christianity In Asia”. *Encyclopedia Of Religion*, 2005.

Stuart-Fox, Martin. *A Short History of China and Southeast Asia: Tribute, Trade and Influence*. Australia: Allen & Unwin, 2003.

The Cardinal Kung Foundation. “Helping Underground Church”. 2024. Erişim 25 Haziran 2025. <https://www.cardinalkungfoundation.org/index.php>

The Editors of Encyclopaedia Britannica. “Adam Schall von Bell”. *Britannica*, 11 Ağustos 2024. <https://www.britannica.com/biography/Adam-Schall-von-Bell>

The Editors of Encyclopaedia Britannica. “Ferdinand Verbiest: Chinese Astronomer, Engineer, Diplomat”, 2025. <https://www.britannica.com/biography/Ferdinand-Verbiest>

The Editors of Encyclopaedia Britannica. “Giovanni Da Montecorvino”, 13 Eylül 2015. <https://www.britannica.com/biography/Giovanni-da-Montecorvino>

The Editors of Encyclopaedia of Britannica. “Xi’an monument | Ancient, Terracotta Warriors, Qin Dynasty | Britannica”. Erişim 15 Aralık 2023. <https://www.britannica.com/topic/Xian-monument>

The Spritual Life. “Chinese Rites Controversy”. *The Spiritual Life* (blog), 18 Şubat 2020. <https://slife.org/chinese-rites-controversy/>

Thierry Meynard. “The Venerable Matteo Ricci”. *The Journal of the Macau Ricci Institute* 11 (25 Temmuz 2023), 1-7.

Thomas Ching Wei Tu. “China, Taiwan, and Core of Vatican Diplomacy”. *The Diplomat* (09 Mart 2024). <https://thediplomat.com/2024/03/china-taiwan-and-core-of-vatican-diplomacy/>

Tricia Bølle. “The Legacy of Catholicism - ChinaSource”. <https://www.Chinasource.Org/> (blog), 2014. <https://www.chinasource.org/resource-library/articles/the-legacy-of-catholicism/>

Union of Catholic Asian News. “Catholic Dioceses in China”. *UCANews* (2021). <https://www.ucanews.com/directory/country/china/35>

United Nations, Department of Economic and Social Affairs. “Population by Country (2024) - Worldometer”. 16 Temmuz 2023. Erişim 15 Ocak 2024. <https://www.worldometers.info/world-population/population-by-country/>

U.S. Commission on International Religious Freedom. “China U.S. Commission on International Religious Freedom: 2013 Annual Report”. Erişim 13 Aralık 2023. <https://www.uscirf.gov/sites/default/files/resources/China%20%20pager%202013%20final.pdf>

U.S. Department of State. *2020 Report on International Religious Freedom: Taiwan*. U.S. Department of State, 2020. <https://www.state.gov/reports/2020-report-on-international-religious-freedom/taiwan/>

US Department of State. *2023 Report on International Religious Freedom: China*. U.S. Department of State, 26 Haziran 2024. China. https://www.ecoi.net/en/document/2111843.html?utm_source=chatgpt.com

US Department of State. *China (Includes Hong Kong, Macau, Tibet, and Xinjiang)*. U.S. Department of State. Erişim 08 Mayıs 2024. <https://www.state.gov/reports/2022-report-on-international-religious-freedom/china/>

Varis Çakan. “Geçmişten Günümüze Çin”. *Asya Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2017), 111-130.

Vatican News Eds. “Provisional Agreement Between Holy See and China-Vatican News” (22 Eylül 2018). <https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2018-09/china-holy-see-agreement-appointment-bishops.html>

Vatican.va. *Explanatory Note - Letter of His Holiness Pope Benedict Xvi to Chinese Catholics (may 27, 2007) | Benedict Xvi* (Mektup 27 Mayıs 2007). https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/letters/2007/documents/hf_ben-xvi_let_20070527_china-note.html?utm_source=chatgpt.com

Vatican.va (Holy See). “Biographical Profile of His Holiness Pope John XXIII | John XXIII”. Vatican.va (Holy See), 22 Temmuz 2019. https://www.vatican.va/content/john-xxiii/en/biography/documents/hf_j-xxiii_bio_20190722_biografia.html

Victor Gaetan. “The Pope And The Politburo: The Vatican’s Chinese Diplomacy”. *U.S.-China Perception Monitor*. 04 Nisan 2016. Erişim 24 Nisan 2025. <https://uscnpm.org/2016/04/04/the-pope-and-the-politburo-the-vaticans-chinese-diplomacy/>

Viola Zhou. “China’s Underground Churches Head for Cover as Crackdown Closes In”. *South China Morning Post* (10 Eylül 2017), blm. News.

<https://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2110433/chinas-underground-churches-head-cover-crackdown-closes>

Wang Linbin. “China-Vatican Relations in the Xi Era” (07 Mayıs 2022). <https://thediplomat.com/2022/05/china-vatican-relations-in-the-xi-era/>

Wikipedia. “List of Catholic Dioceses in China”. *Wikipedia*. 23 Mayıs 2025. Erişim 25 Haziran 2025. https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=List_of_Catholic_dioceses_in_China&oldid=1291861317

Wikipedia. “Religious Sinicisation Under the Xi Administration”. *Wikipedia*. 22 Şubat 2025. Erişim 26 Haziran 2025. https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Religious_Sinicisation_under_the_Xi_Administration&oldid=1277033080

Wiktorja Karpińska. “Christianity in China: Past, Present and Future”. *Roczniki Kulturoznawcze* 12/2 (17 Haziran 2021). <https://doi.org/10.18290/rkult21122-8>

Xiaoxin Wu (ed.). *Christianity in China: A Scholars' Guide to Resources in the Libraries and Archives of the United States*. Armonk, N.Y: M.E. Sharpe, 1989.

Yanzong Su. *The Formation of Chinese Conceptions Regarding Christianity: A Reinterpretation Based on the Anti-Opium Movement of the Nineteenth Century*. University of Birmingham, 2016.

Yusuf Mert Üstün. “Çin Halk Cumhuriyeti”. *Akademik Coğrafya*. 2019. Erişim 08 Mayıs 2024. <https://www.akademikcoğrafya.com/cin-halk-cumhuriyeti-cografyasi>

Yücel Hacaloğlu. *Günümüzde Çin*. Ankara: Ufuk Ajansı Yayınları, 1973.

Zhang Chunhua. “China, Three-Self Christians Start Training in ‘Strict Governance’”. *Bitter Winter* (22 Ağustos 2024), blm. News China. <https://bitterwinter.org/china-three-self-christians-start-training-in-strict-governance/>

Zou Lin. “The Indigenization of Chinese Churches Before and After the Boxer Rebellion — A Case Study of the Xishiku Church and the Wanghailou Catholic Church”.

中国政府门户网站, 宗教局. “天主教历史及中国天主教的历史 (Katolik Tarihi ve Çin Katolik Tarihi)”. Erişim 25 Aralık 2023. https://www.gov.cn/test/2005-06/23/content_8890.htm

知乎. “天主教简史 中国天主教发展始末 1 (Katolikliğin Kısa Tarihi: Çin’de Katolikliğin Gelişimi 1)”. 知乎专栏 . Erişim 25 Aralık 2023.
<https://zhuanlan.zhihu.com/p/563626876>

“Çin’de Yeraltı Katolik Kilisesi Yıkıldı”. Yayın Tarihi 29 Temmuz 2022.
<https://www.youtube.com/watch?v=YSf-laBniSc>

Kutsal Kitap (Tevrat Zebur İncil). Güney Kore: Kitab-ı Mukaddes Yayınları, 2020.